

A criar fills se n'aprèn?

Una anàlisi de programes que enforteixen les capacitats parentals

Sílvia Blanch Gelabert
Gemma Badia Muniente

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

Informes breus #57

A criar fills se n'aprèn?
Una anàlisi de programes que
enforteixen les capacitats parentals

Sílvia Blanch Gelabert i Gemma Badia Muniente

A criar fills se n'aprèn?

Una anàlisi de programes que enforteixen les capacitats parentals

Sílvia Blanch Gelabert
Gemma Badia Muniente

Informes breus és una col·lecció de la Fundació Jaume Bofill en què s'hi publiquen els resums i les conclusions principals d'investigacions i seminaris promoguts per la Fundació. També inclou alguns documents inèdits en llengua catalana. Les opinions que s'hi expressen corresponen als autors.

Els *Informes breus* de la Fundació Jaume Bofill estan disponibles per a descàrrega al web www.fbofill.cat.

Primera edició: abril de 2015

© Fundació Jaume Bofill, 2015
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

Sílvia Blanch Gelabert és coordinadora del Grau d'educació infantil de la Universitat Autònoma de Barcelona, doctora en psicologia de l'Educació, investigadora de l'equip de recerca ERIFE (Infància, família i educació), del GRAI (aprenentatge entre iguals) i formadora de formadors de l'ICE de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Gemma Badia Muniente és sociòloga per la Universitat Autònoma de Barcelona, investigadora especialitzada en disseny, dinamització i avaluació de projectes d'intervenció social.

Aquesta obra està subjecta a la llicència Creative Commons de **Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (by-nc-nd)**. Es permet la reproducció, distribució i comunicació pública de l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria. No es permet l'ús comercial de l'obra ni la generació d'obres derivades.

Autores: Sílvia Blanch i Gemma Badia
Edició: Fundació Jaume Bofill i Àtona Víctor Igual
Coordinació de continguts: Mireia Mas
Disseny: Amador Garrell
Fotografia: Lluís Salvadó

ISBN: 978-84-944046-0-3

DL: B 10314-2015

Impressió: Romanyà / Valls

Índex

Resum	9
PRESENTACIÓ	11
1. CRIANÇA POSITIVA: QUINS SÓN ELS ELEMENTS CLAU I DE QUINA MANERA S'IMPLEMENTA EN ELS PROGRAMES DIRIGITS A FAMÍLIES EN ELS ÀMBITS NACIONAL I INTERNACIONAL	
<i>Sílvia Blanch Gelabert</i>	15
La parentalitat positiva, un canvi en la visió de l'infant i en funció de la criança	19
· Però, què és la criança positiva?	23
· Del concepte a la realitat. Estratègies per impulsar la criança positiva en la societat	30
· L'impacte de la criança positiva en la família	33
Experiències destacades d'àmbit nacional i internacional	46
· Fitxes dels programes seleccionats	50
Bibliografia	90
2. AVALUACIÓ DEL PROGRAMA CRÉIXER EN FAMÍLIA DE LA SECRETARIA DE FAMÍLIA DEL DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL I FAMÍLIA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA. ANY 2013	
<i>Gemma Badia Muniente</i>	97
Introducció al programa Créixer en família	99
Resultats de l'avaluació	100
· Implementació	102
· Impacte	109
· Qualitat	125
Conclusions	140
· Implementació	141
· Impacte	142
· Qualitat	144

Annex. Metodologia de l'avaluació	147
· Distribució de cicles en el primer any d'execució del programa (2013)	147
· Tècniques d'investigació	148
3. I ARA, APOSTEM EN POSITIU? REFLEXIONS SOBRE ASPECTES CLAU PER DISSENYAR PROGRAMES DE CRIANÇA RESPONSIVA	
<i>Sílvia Blanch Gelabert i Gemma Badia Muniante</i>	155
Per reflexionar-hi...	157

RESUM

Avui en dia, sobre les famílies, i principalment en les figures de mares i pares, recau la responsabilitat de promoure valors, actituds i comportaments saludables que afavoreixin el desenvolupament adequat dels fills i les filles. Davant aquest repte, les famílies adopten constantment més i millors actituds i capacitats per a la criança, però la seva autoexigència i les expectatives de la societat complexa en la qual vivim moltes vegades incrementen el nivell de capacitats parentals que cal atresorar. Per aquest motiu, cada cop més les famílies demanen orientacions i espais d'acompanyament, amb altres pares i mares, per compartir les seves necessitats i dubtes i per millorar les seves estratègies i sabers. No és estrany, doncs, el creixement, en els darrers anys, de programes i models que volen donar resposta a aquestes demandes. Tot i que no existeixen mètodes garantits per assegurar que els nostres fills siguin persones felices, saludables i reeixides en la vida, sí que hi ha programes que s'han mostrat més eficaços que d'altres. Què podem aprendre d'aquests programes que intenten millorar les capacitats dels progenitors per desenvolupar la funció educadora?

En la primera part de la publicació, Sílvia Blanch descriu i analitza el marc conceptual del que implica la criança positiva, desgrana els elements cabdals d'allò que significa ser pare o mare avui, aportant els què, els com i els perquè en base a l'evidència científica més actual.

10 A criar fills se n'aprèn?

Per últim, analitza l'efectivitat de diversos programes de criança positiva centrant-se en aquelles pràctiques més reeixides, en l'àmbit tant nacional com internacional, per tal de proporcionar informació rellevant sobre el seu contingut i avaluació.

En la segona part, Gemma Badia exposa els resultats de l'avaluació del programa d'abast català Créixer en família, de la Generalitat de Catalunya. Aquesta avaluació, encarregada a la Fundació Jaume Bofill durant l'exercici 2014, analitza el programa, així com el seu impacte en la millora de les competències parentals.

Presentació

Tot i l'esforç que pares i mares aboquen en la criança dels seus fills, realment no existeixen mètodes garantits per assegurar que els fills siguin persones felices, saludables i reeixides en la vida. És més, de fet, hi ha múltiples factors que influeixen i interfereixen en les relacions entre pares i fills, com també en la manera d'educar-los i de satisfer les seves necessitats. La societat d'avui en dia, les noves relacions socials i familiars i els embats de la crisi econòmica han agreujat les dificultats per conciliar vida laboral i familiar i han provocat canvis en els rols parentals. Aquesta situació ha fet incrementar el nivell d'exigència de les famílies en la pròpia capacitat de criar els fills i filles.

Hi ha, però, un alt nivell de recerca que mostra que els pares i les mares poden marcar una diferència significativa i positiva en la vida dels seus fills i filles a través d'una sèrie d'enfocaments adequats. L'aprenentatge, el desenvolupament de les capacitats, la construcció de la personalitat i l'adquisició d'actituds i valors són processos que cal potenciar des del naixement per part dels pares i mares. En conseqüència, centrar-se en aquestes estratègies basades en la investigació pot proporcionar a les famílies orientació i direcció en l'incert món de la paternitat.

Però quines són aquestes estratègies? Què entenem per criança positiva? Quines en són les premisses bàsiques? Per què cal implementar-la? Com es treballa des de nadons fins a infants i adolescents?

Existeix un currículum sistemàtic d'aprenentatges? Quines competències parentals cal fomentar? Quines són les evidències positives i quins els seus beneficis? En qui han estat avaluats, en pares o en fills? De quina manera? En base a quins programes o iniciatives? A quines famílies s'han de dirigir? Des de quin vessant, reparador o preventiu? Com a política pública o com a iniciativa particular?

Amb la intenció de fer front als principals reptes que plantegen aquestes qüestions, la Fundació Jaume Bofill posa a l'abast del lector diverses respostes a partir del marc conceptual del que en l'àmbit de la recerca avui en dia suposa la criança positiva. A part, un segon objectiu d'aquesta publicació no és quedar-se únicament en una breu descripció d'aquest moviment, sinó també aportar elements de reflexió estratègica, fent especial èmfasi en quins són els models més destacats, tant dins de les polítiques públiques nacionals i internacionals com en la seva introducció en diferents contextos, així com establir, sense cap mena de dubte, la relació entre criança positiva i els seus efectes sobre els pares i mares (millora de les competències i sentiments d'agència parental) i sobre els infants (millora del seu benestar, millora de la trajectòria escolar, etc.). Per fer-ho, s'analitzen diversos programes de criança positiva basats en l'evidència.

En aquest aspecte, el tercer objectiu d'aquesta publicació és desgranar una de les iniciatives més recents i de caràcter públic en el context català de la criança positiva, a partir de l'exposició dels resultats de l'avaluació del programa Créixer en família, de la Secretaria de Família del Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya, a qui agraïm que ens hagi permès publicar l'avaluació del programa, en un exercici decidit de transparència de l'activitat pública del govern de Catalunya.

Així mateix, també volem traslladar un agraïment especial a diversos autors de programes de criança positiva citats en la publicació, que han col·laborat i aportat informacions per a l'anàlisi d'aquests.

1 Criança positiva: quins són els elements clau i de quina manera s'implementa en els programes dirigits a famílies en els àmbits nacional i internacional

Sílvia Blanch Gelabert

John Bowlby, pare de la teoria de l'aferrament, va dir una vegada: «Si una comunitat valora els seus infants, ha d'apreciar els seus pares» (Hepworth, 2014, p. 2). Els pares i mares s'estimen les seves criatures i volen el millor per a elles però, a vegades, no són conscients de la importància de respondre a les necessitats dels seus fills i filles, o la seva capacitat per donar resposta es veu afectada per les condicions de pobresa, la falta d'accés als serveis o altres factors socioeconòmics, culturals o mediambientals que ho dificulten (Richter, 2004).

La criança, com qualsevol altra activitat, requereix aprenentatge i temps. Per tant, a criar els infants se n'aprèn a partir de les pròpies vivències, de les dels altres i també gràcies als serveis i suports que es tinguin a l'abast durant aquesta etapa que va des de la concepció fins a la joventut. Si es pren com a punt de partida la premissa que a criar les criatures se n'aprèn, s'han de posar els dispositius necessaris per facilitar aquest aprenentatge.

En aquest sentit, ja fa uns anys que s'està tornant a donar a la família un lloc privilegiat, a considerar-la com a principal educadora dels infants i, per tant, potencialment important per al desenvolupament de les criatures. Des d'aquesta perspectiva s'entén que del context familiar en depèn, en bona mesura, el futur de l'infant i, sobretot, se'n destaca la importància dels primers anys de vida.

Si la família és tan important, com es pot empoderar i donar suport a les mares i pares perquè puguin tenir cura de les necessitats de les seves criatures? Com potenciar que estableixin una criança positiva, és a dir, una resposta ajustada a les necessitats dels infants?

En aquesta primera part de la publicació, es pretén explicar el procés que posa a les famílies al centre d'interès, il·lustrant-ho amb algunes experiències a través de programes que fomenten la criança positiva. Els elements que configuren la criança positiva són molt útils no només per a pares i mares, sinó també per a tots aquells professionals que treballen amb infants i amb les seves famílies.

En el text s'utilitzaran tres termes diferents per anomenar un mateix concepte: s'empra la «parentalitat positiva» quan es fa referència a documents que s'hi refereixen així, però sempre que es pugui es farà servir el terme «criança positiva», perquè supera la consanguinitat i és un concepte ampli i inclusiu, ja que es pot ajustar a la diversitat de realitats familiars actuals i, alhora, als adults que en un moment o altre participen en la criança dels infants, malgrat no ser el seu pare o mare, com poden ser: avis i àvies, cuidadors, mestres, etc. Tot i així, hi ha un altre terme encara més ajustat que és el de «criança responsable» (Hepworth, 2014), és a dir, aquella criança que dóna resposta ràpida i adequada a les necessitats dels infants, sense haver d'adjectivar en positiu o en negatiu, sinó centrant l'interès en la capacitat de percebre l'estat i les necessitats de les criatures, interpretar-les correctament i respondre-hi de manera ajustada (Richter, 2004).

Tots els programes de suport a la criança positiva afavoreixen valorar aspectes molt quotidians i simples que, sovint, per circumstàncies diverses, es menystenen. El desconeixement, però sobretot les presses, provoquen desaprovechar petites situacions amb gran potencial. Sembla que les presses sovint fan despistar-se del que seria essencial, de sentit comú: gaudir en família i de la família.

La vida en família no pot quedar reduïda a un «mentrestant», ni a un temps d'espera entre l'escola i els extraescolars...

En el territori familiar és quasi més essencial menjar plegats que l'aliment ingerit... quan ens entauem més que alimentar-nos ens estem proposant el model, els codis, els valors, les estratègies i les dimensions que dibuixen el «ser social».

Quan anam amb presses massa sovint sol ser perquè creim que les coses importants passen fora de casa, inclús fora de la família... Amb presses desatenem el que està succeint i sobretot ignoram el que ens succeeix...

És en família que es descobreix que la imprescindible cura d'hom mateix és també la cura dels altres... que la millor forma de cuidar-se inclou cuidar-nos els uns dels altres.

«Familiaritzats» aprenem el que ningú abans sabia perquè potser les coses més importants només es poden aprendre junts.

És en família que ens empeltam el coratge per deixar-nos d'ocurrències i pretendre la utopia.

V. Arnaiz (2014)

LA PARENTALITAT POSITIVA, UN CANVI EN LA VISIÓ DE L'INFANT I EN FUNCIÓ DE LA CRIANÇA

Des dels anys noranta hi ha hagut un interès creixent a Europa per crear iniciatives de suport a la parentalitat. Aquestes iniciatives inclouen polítiques que es concreten en legislacions, estratègies d'àmbit nacional i també en programes específics, en els àmbits internacional, estatal, regional i local. Les propostes tenen per objectiu crear serveis i projectes, i així promoure les competències parentals per donar resposta a les necessitats dels infants. Des d'aquesta perspectiva, les competències parentals són enteses com a motors per reduir la pobre-

sa i l'exclusió social, així s'espera que el suport a la parentalitat pugui potencialment millorar l'èxit educatiu i reduir el risc de comportaments criminals (RAND Europe, 2012).

En aquest context d'interès creixent en la parentalitat i la seva influència en les criatures, les idees sobre criança positiva es van fer cada vegada més paleses, però el concepte en si es va popularitzar fa més de tres dècades arran de la creació del programa Triple P - Positive Parenting Program (programa de parentalitat positiva), desenvolupat per Matthew R. Sanders i els seus col·laboradors de la Universitat de Queensland, a Brisbane, Austràlia. Més endavant explicarem aquest programa amb més deteniment.

En l'àmbit europeu, no ha estat fins l'any 2006 que la parentalitat positiva apareix oficialment en l'esfera política arran de la recomanació REC (2006)¹⁹, feta pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa als estats membres, sobre les polítiques de suport a l'exercici positiu de la parentalitat (adoptada pel comitè de ministres el 13 de desembre de 2006 a la reunió dels delegats de ministres a Lisboa).

Aquesta recomanació per fomentar polítiques que donin suport a la parentalitat positiva suposa un avanç important, en el sentit que reconeix la parentalitat com un domini legítim i amb entitat pròpia dins de les polítiques públiques. La recomanació té per objectiu conscienciar els països de la Unió Europea de la necessitat de proporcionar mecanismes de suport als pares i mares per poder desenvolupar les seves responsabilitats de criança. A més a més, el REC (2006)¹⁹ encoratja els estats membres a iniciar les mesures administratives, legislatives i financeres per crear les millors condicions per promocionar la parentalitat positiva.

Aquestes iniciatives responen a un canvi en el model de polítiques sobre famílies i també del concepte de suport parental (Giddens, 1998). Es planteja que la parentalitat és una responsabilitat compartida i, per

tant, suposa una evolució cap a una concepció més social, centrada en el capital humà. Fins aquest moment, es creia que era l'estat qui tenia la responsabilitat de donar suport a les famílies i, principalment, ho feia centrant-se en els grups de risc i de manera reactiva (Geens i Vandernbroeck, 2013). Aquesta responsabilitat compartida implica, doncs, trobar l'equilibri entre les responsabilitats individuals, estatals i comunitàries. Per tant, s'entén que la criaça dels infants és un aspecte que involucra totes les persones de la comunitat.

Aquest canvi en les orientacions de les polítiques familiars als països europeus ha estat analitzat per Hermanns (2012). Aquest investigador explica que tradicionalment les polítiques familiars se centraven a crear condicions favorables per conciliar la vida familiar i laboral, però des dels anys noranta, els governs europeus van fer un gir orientat a millorar les oportunitats dels infants potenciant les competències parentals.

Per què sorgeix aquest suport legislatiu a les famílies?

El fet que el suport parental hagi esdevingut una àrea d'interès polític en si mateixa té relació amb la confluència de tres aspectes principals:

1. **Canvi en els objectius dels estats del benestar.** Aquest canvi suposa passar de pensar que és l'estat qui és el responsable i qui fa funcions compensatòries, a considerar que cal donar suport a una societat civil de ciutadans per ser empoderats i per utilitzar els seus propis recursos.
2. **La Convenció dels Drets dels Infants** (Nacions Unides, 1989) **i la seva ratificació**, convertint-se en llei l'any 1990 en 20 països, entre ells l'estat espanyol. La Convenció apunta la importància del rol parental en el desenvolupament dels infants i la funció vital de l'estat per donar suport adequat als pares en aquesta tasca. Es passa de mesures correctives a iniciatives preventives.

- 3. Parentalitat moderna i motivació.** En la majoria dels casos els pares escullen ser-ho; és una decisió personal més que una tradició. Segons Hermanns (2012), poder triar ser o no ser pare o mare fa que qui ho és vulgui ser un «bon pare o una bona mare».

En aquest context, el rerefons del canvi suposa que s'han de dotar d'eines als pares i mares per tal que puguin ser autònoms i es desenvolupin adequadament, en comptes d'invertir en donar suport de manera reactiva, quan la situació ja és massa complicada. Així, hi ha una evolució des de polítiques molt centrades en les famílies amb més risc o a reaccionar amb posterioritat, fins a **polítiques de prevenció**, on s'inverteix en tots els individus per fer-los capaços de superar situacions de risc a partir d'iniciatives proactives, donant a la persona el control per actuar, sense dependre tant de l'estat protector.

En aquest sentit, el rol de l'estat i les seves polítiques progressa per facilitar, donar suport i acompanyar a través de serveis, projectes i programes que enforteixin les famílies perquè puguin criar de la millor manera possible els seus infants.

Què suposa parlar de parentalitat positiva?

El suport parental, des d'una perspectiva de criança positiva, aporta un concepte holístic que facilita un canvi en la visió de l'infant i del rol de la seva família. El concepte permet desmarcar-se d'una parentalitat més autoritària i distant, on sovint el càstig s'entenia com una bona estratègia per educar en certes circumstàncies, sobretot per inhibir conductes no acceptables (Fletcher, 2012), cap a una criança emmarcada per la Convenció dels Drets dels Infants, que reivindica que les criatures són persones de ple dret a qui s'ha de respectar.

Per tant, entenem que la criança positiva és un concepte ampli que afavoreix reflexionar sobre el rol de la família en la societat actual i,

ahora, desenvolupar orientacions i recomanacions pràctiques sobre com articular els suports des d'un àmbit de les polítiques públiques de família (MMF-XXIX-HF, 2009, 4 prov. 1).

Però, què és la criança positiva?

La criança positiva és una manera d'entendre la parentalitat i l'educació que es basa en idees recollides per la psicologia positiva de Seligman (Loizaga, 2011), en el model psicoeducatiu i en el model comunitari de suport (Rodrigo, Máiquez, Martín i Byrne, 2008).

Aquest concepte es pot definir des de dos vessants, un polític i un altre pràctic.

En política, el concepte de criança positiva va més enllà d'un estil o d'un compendi d'estratègies per a la criança, tal com ja hem anat apuntant anteriorment. És un concepte que advoca per una coresponsabilitat en la parentalitat, entre les persones i l'estat i, per tant, engloba aspectes polítics per fomentar la creació de legislacions, serveis i programes en favor dels infants i les seves famílies, però també dels professionals que hi treballen.

D'altra banda, **en l'aspecte més pràctic**, es comparteix la idea que la família és clau per desenvolupar funcions protectores i educatives per al desenvolupament de les persones. En aquest sentit, en paraules de Rodrigo, Máiquez i Martín (2010a), es defineix la criança positiva com:

El comportamiento de los padres fundamentado en el interés superior del niño, que cuida, desarrolla sus capacidades, no es violento y ofrece reconocimiento y orientación que incluyen el establecimiento de límites que permitan el pleno desarrollo del niño. Según ésta, el objetivo de la tarea de ser padres es el de promover relaciones positivas entre padres e hijos, fundadas en el ejercicio de la responsabilidad parental, para

garantizar los derechos del menor en el seno de la familia y optimizar el desarrollo potencial del menor y su bienestar (Rodrigo, Máiquez i Martín, 2010a, p. 11).

Aquesta definició és extensible a totes aquelles persones que formen part de la vida dels infants i que, per tant, també incideixen en la seva cura i en donar resposta a les seves necessitats físiques, cognitives, emocionals, socials i culturals.

Per què es diu que la criança positiva és universal?

La criança positiva és un concepte universal en el sentit que traspassa fronteres i cultures, ja que parteix de la idea que tots els pares i mares estimen els fills i volen el millor per a ells. Alhora, s'entén que tots els progenitors tenen competències que poden ser valorades i també tenen la potencialitat de millorar les seves pautes de criança malgrat que, a vegades, les seves circumstàncies socioeconòmiques, culturals i contextuals puguin ser desfavorables. La universalitat també fa referència al fet que qualsevol pare o mare necessita suport en algun moment del cicle vital, al marge de les seves característiques o situació personal. Per tant, cal donar suport a totes les famílies perquè són claus com a context de desenvolupament (Arranz i Oliva, 2010).

Com podem ajudar les famílies?

Per donar suport a les famílies, es pot partir d'uns principis generals per vertebrar i guiar el desenvolupament de la criança positiva. Partint d'autors com Thió (2013), Rodrigo, Máiquez i Martín (2010a) o Loizaga (2011) destacarem alguns d'aquests aspectes que l'afavoreixen:

- **Organització.** Generar un entorn estructurat que doni seguretat als infants, on es doni importància a les activitats quotidianes per organitzar el dia a dia com a font d'aprenentatge i on

també s'incloguin les normes i els valors. Per exemple, el ritual de rentar-se les mans abans de dinar. Aquesta activitat quotidiana potencia l'aprenentatge de valors com la higiene, potencia la psicomotricitat fina i, alhora, els ajuda a desenvolupar l'estructuració temporal, en anticipar el que passarà després, el dinar.

- **Vincles.** Crear vincles afectius que siguin amorosos i estables en el temps perquè l'infant se senti en tot moment estimat. La base de les relacions entre pares i fills ha de ser la confiança, creure en l'altre, sentir-se reconegut, respectat i valorat. Frases com «no t'estimaré» quan els infants es comporten de manera poc apropiada, sota el nostre punt de vista, no potencien que les criatures millorin les seves actuacions i allò que se n'espera. A més, es debiliten, en fer-los creure que l'estimació dels seus referents es basa en com actuen ells, bé o malament.
- **Desenvolupament.** Estimulació i suport en l'aprenentatge quotidià i escolar a partir d'observar i potenciar els interessos i característiques de l'infant i, alhora, tenir en compte els seus èxits. Ajustar els reptes a les característiques cognitives, físiques, socials i emocionals de l'infant perquè amb una mica d'esforç pugui aconseguir-los per si mateix. Oferir varietat de materials, espais, activitats, i fomentar el desenvolupament de les diferents capacitats: un passeig pel bosc, una capsa amb taps i objectes quotidians, llegir plegats un conte o ballar al ritme d'una cançó, són activitats econòmicament barates que estan a l'abast de tothom.
- **Interès superior de l'infant.** Escoltar i donar veu a l'infant, que les seves opinions siguin considerades en la presa de decisions per la família. Així, reconèixer l'infant tal com és, a partir d'interessar-se per allò que li atrau, implicar-se en les seves activitats i preocupacions, així com també respondre ajustadament a les seves necessitats. A vegades, les famílies omplen el cap de setmana d'activitats «estimulants» perquè l'infant no s'avorreixi, i sovint, quan han de marxar, el nen, que està jugant concentrat,

el que voldria és estar a casa i jugar amb el pare o la mare. Es tracta de trobar l'equilibri i, sobretot, preguntar i observar què vol l'infant, què necessita.

I què necessita l'infant?

Les criatures neixen de manera molt prematura, comparades amb altres mamífers, i requereixen dels altres per poder sobreviure amb èxit. Harari (2014) explica que fa milions d'anys, des que els nostres avant-passats van començar a caminar, el pes del cervell i la posició dreta van provocar que la pelvis dels humans s'anés estrenyent per adaptar-se a la nova postura. Aquest fet va tenir una conseqüència nefasta per a moltes dones i nadons: la mort durant el part perquè el canal era massa estret per a un cap tan gros. Les dones que van parir els seus fills de manera més prematura tenien més oportunitats de viure i tenir més fills, per això, els infants que van sobreviure eren encara més immadurs que els seus predecessors. Tot i així, aquesta immaduresa inicial ens ha possibilitat avantatges cabdals, com el fet de facilitar el desenvolupament i l'adaptació a contextos molt diversos. Per contra, també ha significat la dependència total en néixer, perquè el nadó requereix suport per sobreviure, no només de la mare, sinó de tota la comunitat. Cada criatura és una llavor potencial per a l'espècie i per a la comunitat, per això, l'èxit s'aconsegueix amb la col·laboració de tothom. Així, acompanyar els infants en el desenvolupament del seu potencial requereix un ambient favorable i afectuós on predomini una educació respectuosa i es fomentin els aspectes següents:

- **Autonomia.** Fomentar l'autonomia dels infants confiant en ells. Capacitant-los i acompanyant-los a sentir-se capaços i prou competents per ser i actuar activament. Per fer-ho, el context on viu l'infant ha d'ajustar-se per facilitar al màxim la seva autonomia i no crear-li dependències innecessàries per afavorir la seva seguretat personal i autoestima. A vegades pot ser una reorganització

tan simple com deixar un got i una ampolla d'aigua a l'abast perquè pugui beure sempre que ho necessiti sense demanar-la a l'adult.

- **Estil de criança democràtic.** Viure en un ambient on predomini un estil de criança democràtic on el pare i la mare siguin capaços de tenir autoritat, que no autoritarisme, basat en relacions de respecte i confiança, capaços d'establir uns límits clars en funció de l'edat i el context de l'infant amb la màxima coherència entre les persones que tenen cura de l'infant. Sovint la dificultat radica en concretar aquests límits i mantenir-los de forma coherent, sobretot si es viu en parella i hi ha criteris divergents. Pot ajudar el fer-se preguntes: poden saltar al llit? L'infant se serveix el menjar, posant-se la quantitat que vol, o s'ha de menjar la quantitat que el pare li serveix? Si li costa anar a dormir i cada dia és motiu de disputes, es pot començar un ritual mitja hora abans per facilitar-li el procés, per exemple: rentar dents, dir bona nit a tothom (inclosa la lluna), encendre una espelma, llegir un conte i apagar-la? Si li segueix costant, cal preguntar-se: està prou cansat? Per què no vol dormir, potser gairebé no ha gaudit d'una estona amb el pare i la mare? Potser té por? Si és així, es pot acordar estar una estoneta amb ell i deixar una llumeta encesa, per exemple.
- **Conseqüències vs. càstig.** L'infant necessita una educació i un acompanyament sense violència, sense cap mena de càstig físic o psicològic, perquè vulneraria els drets del menor en relació amb la seva integritat física i la seva dignitat humana. A més, impulsa un mode inadequat i perpetua la dominació imposada per la força. En una revisió de les investigacions fetes durant 20 anys, Durrant i Ensom (2012) constaten que no hi ha estudis que demostrin que el càstig físic o psicològic tingui efectes positius; per contra, sí que hi ha resultats que demostren la seva influència negativa a curt i/o llarg termini. A més, el càstig no afavoreix l'aprenentatge d'estratègies eficaces sinó que inhibeix una conducta en un moment donat per por

a la persona o al càstig en si, fomentant vincles malalts, basats en la desconfiança i l'abús de poder. A vegades, l'infant amb el temps convertit en adult perpetua aquesta conducta excusant que «una bufetada a temps no fa mal» o «segurament m'ho mereixia i el pare ho va fer perquè m'estimava». L'adult ho va fer per descarregar una frustració davant d'una situació que no va saber gestionar d'una altra manera. Per tant, cal donar suport a les famílies per trobar estratègies diferents per educar sense violència de cap tipus.

Així, el càstig genera sentiments de frustració i agressivitat, o d'indefensió i passivitat. Per contra, ajudar l'infant a viure les conseqüències directes de les seves accions, acompanyant-lo en les seves emocions, afavoreix poder comprendre la necessitat de canviar aquella conducta o acció i aprendre altres maneres de resoldre situacions similars. Si un infant reiteradament no vol menjar, se'l pot informar que si no menja es retirarà el plat en 20 minuts, per exemple, i haurà d'esperar al següent àpat. La conseqüència, la gana, farà que si som consistents, l'infant, en un context de calma, acabi menjant al següent àpat o l'endemà. Cridar, amenaçar o embotir-li el menjar no solucionarà a llarg termini aquesta actitud.

L'anàlisi de la situació i del perquè ha passat afavoreix l'empatia i la proactivitat per encarar situacions futures d'altres maneres.

Aquests principis són una guia que permet adaptar diferents estratègies a la diversitat de famílies i a les seves necessitats concretes.

Quins aspectes personals vinculats a la parentalitat afavoreixen una criança responsiva?

També cal considerar altres aspectes que influeixen en la manera de criar, com les característiques personals tant dels adults com dels infants. En aquest sentit, Loizaga (2011, p. 73) destaca els següents as-

pectes de la personalitat dels pares i mares que afavoreixen desenvolupar la parentalitat positiva:

- **Optimisme realista.** És a dir, crear expectatives positives dins un marc ajustat a l'infant i a les seves característiques. Veure i potenciar les fortaleses de les criatures i no focalitzar només les debilitats.
- **Creativitat amb dosis d'incertesa.** Incorporar alguns moments no planificats, per deixar fluir emocions, per compartir junts el sentit d'aventura. Pot ser tan senzill com fer una recepta junts que mai heu provat i veure què passa, com per exemple fer pa, o bé decidir anar-se a banyar a la platja quan no és una hora habitual.
- **Sentit de l'humor davant d'una vida que té dolor i malestar.** Poder riure's d'un mateix o fer bromes davant una situació complicada no resol el problema però relaxa els implicats, fet que afavoreix que es pugui minimitzar o encaixar-ho millor. Una mare, sabent que la il·lusió del seu fill era ser pilot d'avió acrobàtic, li va dir al seu nen mentre estava hospitalitzat i amb una mascareta d'oxigen: «Caram, Oriol, si volies posar-te una mascareta de pilot, no calia fer tanta història, ho haguessis dit!». Tots els presents van riure, i el riure, ja se sap que afavoreix el benestar.
- **Intel·ligència emocional per tal de poder entendre els altres i a un mateix.** Reconèixer les pròpies emocions i les dels altres és un primer pas per poder-les regular. Per exemple, es pot ser conscient que amb un dels fills tot flueix però amb l'altre no, tot costa. Si en prenem consciència es poden buscar moments per a tots dos per divertir-se plegats, fer un passeig en bici o una caminada, cuinar junts... Aquests moments més positius afavoriran el vincle i a pensar que, tot i les dificultats d'entesa, també poden gaudir junts.
- **Resiliència** o capacitat de sobreposar-se als esdeveniments adversos i traumàtics que segurament s'hauran de viure al llarg de

la vida. Actualment hi ha més de 2.726.849 nens i nenes a l'estat espanyol que es veuen afectats cada dia per situacions de pobresa, exclusió i privació, segons l'informe emès per Save the Children (octubre 2014).¹

La criança positiva és, doncs, un concepte complex que engloba la idea de coresponsabilitat en la criança, tant en l'àmbit polític com pràctic, ja que és bàsica per al desenvolupament dels infants i de la societat. Si les famílies tenen acompanyament i suports ajustats, es facilitarà la creació de vincles segurs que permetin detectar, interpretar i donar resposta a les necessitats dels infants, en tots els aspectes: físic, cognitiu, afectiu, emocional o social, entre d'altres.

Del concepte a la realitat. Estratègies per impulsar la criança positiva en la societat

Els canvis reals en la societat requereixen accions coherents a diferents nivells per poder perdurar en el temps. En aquest sentit, per millorar el benestar i desenvolupament dels infants s'està fent un treball des del nivell més macro, la política, fins al més micro, les persones. Com ja s'ha esmentat, les accions polítiques de parentalitat positiva s'inicien principalment arran de la REC (2006)19, on s'assenyala:

Los estados miembros deben crear las condiciones necesarias para el fomento del ejercicio positivo de la parentalidad, garantizando que todas aquellas personas que hayan de educar niños tengan acceso a los recursos adecuados (materiales, psicológicos, sociales y culturales) y que las actitudes y patrones sociales más extendidos se adapten a las necesidades de familias con hijos y a las necesidades de padres y madres. (REC, 2006, 19, p. 3).

.....
1. http://www.savethechildren.es/docs/Ficheros/740/Infancia_y_familia_en_PGE_2015_Save_the_Children_-_21.10.14.pdf

A partir d'aquesta recomanació, a l'estat espanyol l'any 2010, el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat va impulsar iniciatives en diferents àmbits. La que ha tingut més repercussió ha estat l'elaboració dels documents: *Parentalidad positiva y políticas locales de apoyo a las familias* (Rodrigo, Máiquez i Martín, 2010a) i *La educación parental como recurso psicoeducativo para promover la parentalidad positiva* (Rodrigo, Máiquez i Martín, 2010b); ambdós elaborats amb la col·laboració de la Federación Española de Municipios y Provincias. Aquests documents aprofundeixen sobre la parentalitat positiva, els elements que la vertebrèn, les polítiques que l'afavoreixen, les estratègies i programes que la potencien.

En l'àmbit estatal hi ha hagut iniciatives en moltes zones del territori, per exemple a Andalusia, amb el projecte Apego² o al País Basc, amb Gurasotasuna³ (2014), una pàgina web dirigida a professionals que, recentment, l'equip de treball HAEZI/ETXADI juntament amb el govern del País Basc han iniciat. Aquest web posa a disposició dels professionals, i també de les famílies, recursos d'investigació, formació, avaluació i intervenció en l'àmbit de la parentalitat positiva. També conté un espai de blog per interactuar amb les darreres novetats que s'hi publiquen. Aquest tipus d'iniciatives, doncs, faciliten la permeabilitat entre iniciatives legislatives, universitat i professionals que treballen directament amb les famílies.

Paral·lelament, hi ha hagut altres iniciatives, com la de la Federación Española de Municipios y Provincias (FEAM), amb l'informe Brezmes (2010), en què s'evidencia la necessitat de donar suport universal i alhora treballar de forma integral i de manera més proactiva, en comptes de donar suport a les famílies una vegada ja tenen serioses dificultats.

.....

2. Proyecto Apego (http://www.juntadeandalucia.es/salud/servicios/contenidos/andaluciaessalud/docs/184/Proyecto%20Apego_Victoria%20Hidalgo.pdf).

3. Gurasotasuna (http://www.gizartelan.ejgv.euskadi.net/r45-gurapapo/es/contenidos/informacion/parentalidad_positiva/es_parentpo/parentalidad_positiva.html).

En un document més recent, *El plan nacional de acción para la inclusión social del reino de España 2013-2016 (2013)*, hi ha el compromís de:

Realizar y difundir campañas de sensibilización orientadas a fomentar la parentalidad positiva y la corresponsabilidad individual, entre mujeres y hombres, respecto al ámbito doméstico y de cuidados de los hijos e hijas y personas dependientes. (Actuació. 47, p. 49).

A Catalunya, també s'han implementat mesures d'acompanyament a les famílies en forma de programes i vinculades al govern, com Crèixer en família, impulsat pel Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya, els resultats del qual el lector podrà aprofundir en la segona part d'aquesta publicació de la mà de Gemma Badia. Així mateix, també s'han desenvolupat materials, recursos o espais web, com Famílies en Xarxa,⁴ per a famílies i professionals, també de la mà d'aquest mateix departament del govern català, o el web Temps de Família,⁵ del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Per tant, es fa palès que des de les diferents localitats s'han impulsat iniciatives, tant per acompanyar pares i mares com per formar els professionals, en forma de programes, projectes, serveis, tallers, jornades, xerrades a les escoles, i alhora s'han elaborat diferents materials informatius en paper i virtuals, com pàgines web, per poder-ho dur a la pràctica.

En l'apartat d'experiències destacades d'àmbit nacional i internacional, en descriurem algunes de les més reeixides. També s'inclouen a l'annex unes fitxes amb informació més detallada d'alguns programes destacats.

.....
4. Famílies en Xarxa (http://benestar.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/families/families_en_xarxa/).

5. Temps en Família (http://familiaiescola.gencat.cat/ca/educar_i_creixer_en_familia/temps_de_familia/).

L'impacte de la criança positiva en la família

Durant els darrers anys, s'han desenvolupat nombroses propostes per donar suport a les famílies, però només en poques ocasions s'ha avaluat l'impacte d'una manera rigorosa. La falta de resultats de les propostes, ja sigui per la manca de suport econòmic a la recerca o pel desconeixement dels professionals en l'àmbit de la investigació, fa que tot i que tant els professionals com les famílies expressen el seu convenciment que els programes contribueixen a fer millores qualitatives en aspectes de criança, no hi ha una recollida rigorosa de les dades.

D'altra banda, tampoc se sol fer una difusió àmplia de les experiències i resultats, per tant, aquests projectes solen conèixer-se en àmbits molt locals. Aquesta manca de documentació fa que sigui difícil l'accés a aquests programes, per això és tan important crear una cultura de l'avaluació que documenti i reculli evidències que aportin dades objectives per valorar i donar a conèixer aquestes propostes a la comunitat.

Destacades aquestes dificultats en valorar l'impacte dels programes, en aquest apartat ens referirem a algunes experiències que han estat degudament avaluades per poder destacar les seves aportacions.

Quins aspectes milloren gràcies a la contribució d'aquests programes?

Al 1978 es va iniciar a Chocó, una zona molt empobrida de Colòmbia, un programa a petita escala que amb els anys es va convertir en l'anomenat PROMESA, Programa para el Mejoramiento de la Educación, la Salud y el Ambiente, que es va implementar durant 20 anys. Els resultats de la recerca van demostrar que malgrat les condicions tan poc favorables de les famílies, aquestes van ser capaces d'atendre les necessitats físiques i psicològiques de les seves criatures. Es va de-

mostrar que les mares amb baix nivell educatiu podien convertir-se en agents educatius. Així, es va obrir una porta a l'esperança, comprovant que es pot enfortir les famílies més vulnerables (Arango, Nimnicht, 2005).

Tot i algunes experiències com PROMESA, durant dècades els estudis americans van ser la font principal d'evidències que servien de base per a les polítiques i campanyes en defensa dels drets dels infants. En estudis recents, s'ha observat que, tant investigacions a petita escala com a gran escala, també en països menys desenvolupats hi ha millores en el desenvolupament primerenc dels infants que participaven dels programes (Woodhead i Oates, 2009).

Actualment, hi ha estudis que avalen els efectes de la criança positiva a curt i llarg termini. Així, ser capaç de respondre a les necessitats dels infants té impactes positius no només en el desenvolupament, salut i benestar dels infants, sinó en el conjunt de la pròpia família i, per extensió, en la comunitat (Olds, Sadler i Kitzman, 2007; Panter-Brick i Leckman, 2013; Woodhead i Oates, 2009).

Un dels exemples documentats més significatius d'aquests beneficis és el projecte de parvulari High/Scope Perry Preeschool Project,⁶ dut a terme als Estats Units. Aquest és un dels experiments científics més rellevants perquè està avalat per una recerca que inclou dades d'infants des dels 3 fins als 40 anys. Aquest estudi analitza la progressió de 123 infants afroamericans de contextos desfavorits, sobretot pels baixos ingressos de les seves famílies, i amb alt risc de fracàs escolar. Aquests infants, d'entre 3 i 4 anys, van ser distribuïts en dos grups a l'atzar. Així, 58 nens i nenes van participar en escoles considerades d'alta qualitat i, a més, les mestres van visitar regularment, almenys cada dues setmanes, les seves famílies a casa. La resta d'infants, 65, no van participar del programa.

.....
6. High/Scope Perry Preeschool Project (<http://www.highscope.org/>).

La investigació ha recollit dades anuals dels infants des dels 3 fins als 11 anys, i després als 14, 19, 27 i 40 anys.

Els resultats indiquen millores significatives dels infants que van participar al programa, comparat amb el grup que no hi va participar. L'impacte de millora és significatiu en sis aspectes relacionats amb: l'educació (deures, coeficient d'intel·ligència, estudis assolits...); la posició econòmica en l'adulesa; el baix índex de delinqüència i detencions; les relacions familiars i el fet de tenir fills propis, i amb la salut, com el consum de drogues o manca d'ús de medicació per dormir (Schweinhart, Montie, Xiang, Barnett, Belfield, i Nores, 2005). Aquests resultats demostren la importància de programes educatius d'alta qualitat i també de l'acompanyament de mares i pares com a elements clau. En aquest sentit, tal com diu James Heckman, premi Nobel d'Economia al 2009:

La pobreza no sólo la determina la renta familiar sino la atención prestada al niño por parte de los padres, los abuelos y la comunidad. Paradójicamente, las mujeres de mayor nivel educativo y que trabajan pasan más tiempo con sus hijos que las menos educadas, trabajen o no. Las diferencias que crea esa atención ya en las primeras etapas de la vida tienen consecuencias a largo plazo. (...) Por cada dólar invertido por niño el rendimiento fue entre el 7 y el 10% anual a lo largo de vida. Es decir, que un dólar invertido en ciudadanos menores de 4 años es un 10% más rentable que invertido en adultos. (Heckman, 2009, entrevista al diari *La Vanguardia*).

Un altre programa internacional iniciat fa trenta anys que actua com a preventiu per potenciar l'èxit escolar és el Parents as Teachers⁷ (pares com a professors), dels Estats Units. Aquest programa va dirigit a famílies, amb infants menors de cinc anys, en contextos socioeconòmics desfavorits, tant rurals com urbanes. Es combinen visites al domicili particular amb trobades mensuals en grup. El programa pretén millo-

7. Parents as Teachers (<http://www.parentsasteachers.org/>).

rar el coneixement infantil dels pares i les pràctiques de criaça. Es fomenta l'aprenentatge de la llengua i aprendre a jugar amb els infants. Els resultats són molt positius, tant pel que fa a la millora de les relacions dins la família com pel desenvolupament lingüístic, social, la resolució de conflictes i altres competències cognitives. L'impacte també es fa palès en la competència lectora i matemàtica (*Parents as Teachers*, 2014).

En l'àmbit de l'estat espanyol, un dels primers programes va ser el Preescolar na Casa,⁸ a Galícia, dut a terme en centres escolars i familiars. Però, principalment, s'han recollit evidències de dos programes que es descriuran en l'apartat «Experiències destacades d'àmbit nacional i internacional»:

- Programa-Guía para el Desarrollo de Competencias Emocionales, Educativas y Parentales en el Sistema Público de Servicios Sociales, orientat a tot tipus de famílies, desenvolupat per la doctora Raquel-Amaya Martínez, de la Universitat d'Oviedo. Aquest programa s'ha implementat a altres zones i se n'ha adaptat el nom. Per exemple, a Catalunya s'ha anomenat: Programa de Desenvolupament d'Habilitats Parentals per a Famílies, i s'ha adaptat al català amb el suport de l'Agència de Salut Pública de Catalunya.
- Escuela de Madres y Padres, desenvolupat per un equip de la Universitat de Gran Canaria liderat per la doctora María José Rodrigo, orientat a famílies en situació de risc psicosocial. Aquest programa s'ha anat implementant a altres zones del territori espanyol com a Sevilla, Castella-La Manxa, Catalunya i també a Portugal. En cada territori ha adoptat un nom diferent (Educar en Família, EDUCO, etc.). A Catalunya s'ha reajustat sota el nom *Aprendre Junts*, *Créixer en família*, i ha rebut el suport de l'Obra Social «la Caixa» i ha estat dirigit pel doctor Pere Amorós. També

8. Fundación Preescolar na Casa (<http://www.preescolarnacasa.org/blog/>).

s'ha implementat una variant del mateix focalitzada en l'etapa de l'adolescència dels fills i filles amb el nom Vivir la Adolescència en Família, per promoure la convivència familiar destinat a pares amb fills d'entre 12 i 17 anys, subvencionat per la Consejería de Salud y Bienestar Social de la comunitat de Castella-La Manxa i la Fundación Hestia.

Hi ha programes que tinguin continuïtat amb les mateixes famílies?

Un altre tipus de serveis que també tenen per objectiu millorar la criança parental i el desenvolupament dels infants són els Espais Familiars, que també s'han anat desenvolupant a Catalunya. Des dels anys noranta es comencen a crear una sèrie de serveis anomenats Espais Familiars que han desenvolupat programes psicossocioeducatius adreçats als infants menors de 3 anys i les seves famílies (DIBA, 2006). En aquests espais, s'ofereixen una varietat de serveis que adopten diferents noms en funció del centre on es proposen. Per exemple, sovint s'oferta l'anomenat Espai Nadó, per a famílies amb infants menors d'1 any. O Espai Familiar, per a famílies amb infants fins als 3 anys. Aquests serveis solen oferir-se tot l'any amb grups estables que es troben una o dues vegades a la setmana, durant unes tres hores. També se solen promocionar altres espais, més oberts, com l'Espai de Joc, on les famílies amb infants menors de 6 anys assisteixen de forma oberta, perquè, a diferència dels anteriors, a l'Espai de Joc no s'adquireix un compromís d'assistència setmanal.

Fins al moment s'han investigat alguns d'aquests programes a través de tres tesis doctorals a Catalunya, i totes posen en valor l'impacte positiu d'aquests programes per a la millora de la criança parental (Berlanga, 2013; Blanch, 2010; Ferrer, 2008). A Palma de Mallorca, la Xarxa d'Iniciatives d'Atenció a la Infància i Famílies (XIAIF) també ofereix aquests serveis, sobretot per a aquelles famílies més desfavorides, amb resultats molt positius (Ferrer, 2010; Riera i Ferrer, 2003).

Aquests tipus de servei són molt rendibles, tal com exposa De Febrer (2013) quan publica un estudi comparatiu dels costos i rendibilitat d'aquests Espais Familiars, i evidencia que són una bona inversió per potenciar la criança positiva.

Aquestes recerques fetes sobre els Espais Familiars posen de manifest que quan els pares tenen espais amb un projecte psicossocioeducatiu que els sustenta, coordinats per professionals i compartits amb altres famílies amb infants petits, els canvis són evidents i estables en el temps. Les mares o els pares expliquen que poder observar altres infants d'edats diverses, i compartir converses amb famílies que també estan en procés de criança, els facilita replantejar-se la pròpia criança i aprendre noves estratègies que els són útils. En totes les famílies es detecten canvis emocionals, perceptius i de criança quan els grups són estables. Aquest és un aspecte clau per afavorir aquest context d'aprenentatge entre iguals. Coincidir en el temps permet la coneixença i la confiança per parlar sense sentir-se jutjat, poder compartir sense recança i crear xarxa social.

Un altre exemple proper a la nostra realitat el trobem a Sant Just Desvern, en el marc de la Xarxa 0-6, on fa tres cursos l'ajuntament del municipi va impulsar una iniciativa per donar suport a famílies amb fills i filles de dos grups d'edat, 6-12 i 12-16, Aprenem Plegats.⁹ Actualment, aquests dos grups incorporen els fills i filles durant totes les sessions. Aquest format de grups de famílies amb fills d'aquestes edats és molt innovador, ja que habitualment, quan s'organitzen, solen incloure famílies en risc social, o grups clínics, amb algun tipus de trastorn o patologia. Aprenem Plegats és universal, és obert a totes les famílies, tot i que també hi assisteixin algunes famílies derivades de serveis socials. El grup es troba cada mes en un total de deu sessions, incloent-hi una entrevista inicial per fer la selecció dels participants. Durant una hora i mitja, la família es reuneix i comparteix acti-

9. Aprenem Plegats (<http://santjust.net/133>).

vitats, converses i reflexions. Les famílies que ho volen poden continuar el curs següent.

Els resultats de les avaluacions són molt positius i evidencien millores en les relacions i la criança (Gimeno i Careta, 2014). Per exemple, tant els pares i les mares com els adolescents destaquen aspectes com: poder reflexionar conjuntament sobre temes existencials, la transmissió d'informació, l'actitud altruista cap a altres persones, la cohesió del grup, l'espai de reflexió com un espai per l'esperança i desenvolupament de tècniques de socialització, etc. Un adolescent comentava: «Me ha gustado compartir cosas que me pasan junto con otras personas, y me he dado cuenta de que ha mejorado un poco mi relación con los padres gracias a los consejos». Un aspecte important d'aquests grups és que hi solen assistir els pares, a més de les mares.

D'altra banda, també hi ha programes, com el FEAC (Família, Escola, Acció Compartida) que, tot i tenir com a objectiu enfortir els vincles entre la família i l'escola a través de promoure la reflexió i el diàleg sobre temes educatius entre els pares i les mares i els mestres i professors de les escoles de llurs fills, també estan promovent una millora en la criança positiva. Aquest programa dirigit a famílies amb infants fins als 16 anys, creat i promogut per l'entitat privada Fundació Escola Cristiana de Catalunya, es va començar a implementar a Catalunya l'any 1998. L'any 2011 ja eren més de 200 escoles que se n'havien beneficiat, majoritàriament concertades i religioses, de l'àmbit català. El programa recull les dades sociodemogràfiques i avalua la satisfacció dels seus participants. Les valoracions són molt positives, sobretot es valora la prolongació en el temps, tot i que són de 3 a 5 sessions per curs, però, generalment, l'escola ho ofereix durant tota l'escolaritat, des d'infantil fins a l'ESO. Cada grup està dinamitzat per, com a mínim, un mestre i un pare o mare. Alguns dels valors que els pares destaquen del programa és que els ajuda a conèixer i entendre millor els mestres que hi participen i això crea majors aliances entre l'escola i les famílies. També valoren la creació de vincles de confian-

ça entre les famílies participants, contribuint a ampliar la xarxa de suport de la qual disposen aquestes famílies.¹⁰

Altres programes són els que es dirigeixen a una població diana més vulnerable, com per exemple el Programa di Intervento per la Prevenzione dell'Instituzionalizzazione (PIPPI).¹¹ Aquesta experiència italiana de suport a la criança està dirigida a famílies amb grans dificultats i alt risc d'exclusió, basat en el programa anglès Looking After Children,¹² construït sobre la base d'un model holístic que té en compte tres dimensions: les necessitats del desenvolupament de l'infant, la competència parental i els factors familiars i ambientals que influeixen en la resposta d'aquestes necessitats (Milani, 2014). Els resultats d'aquest programa estan en curs i s'espera que evidencin l'impacte de programes comunitaris basats en la coresponsabilitat i en el suport psicològic, educatiu i social.

En aquesta línia de programes, en l'àmbit català, l'any 2007 es va engegar el Programa Límits¹³ que proposa una intervenció preventiva amb grups de famílies de joves entre 14 i 18 anys que passen pel circuit de la justícia juvenil. Durant vuit sessions, grups d'entre 12 i 15 participants dinamitzats per dos monitors treballen les habilitats parentals a partir de l'abordatge de les relacions, la comunicació, les normes, els conflictes i la disciplina. Des de l'inici fins enguany, un total de 245 famílies s'han beneficiat d'aquests grups de suport.

Els programes es dirigeixen a mares, a pares o a ambdós?

La majoria de programes estan oberts a la participació de mares, pares o altres persones que actuen com a tutors legals dels infants. Tot i així, val a dir que gran part dels programes avaluats tenen com a protago-

10. FEAC (www.escolacristiana.org/feac/).

11. PIPPI (<https://elearning.unipd.it/progettopippi/>).

12. Looking After Children (<http://www.pdc.org.au/lac/category.php/view/id/8>).

13. Programa Límits (http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/justicia_juvenil/programa_limits/).

nista la mare, però no altres persones com el pare o altres familiars. Per pal·liar aquesta realitat, en els darrers anys han sorgit iniciatives dirigides només a pares i han obtingut resultats força positius. Una d'aquestes iniciatives és The Lone Fathers Project,¹⁴ a Escòcia, iniciat l'any 2000 pel Gilmenton Child and Family Centre i One Parent Families Scotland. L'objectiu és donar suport a pares que crien els seus infants petits de manera habitual o en el marc d'una custòdia compartida establerta per una separació dels progenitors. Aquest programa inclou activitats socials i sortides amb les famílies per facilitar la creació de xarxa entre ells.

Essent conscients de la importància de la figura del pare i de la dificultat que participin en aquests programes, un grup d'investigadors ha analitzat tota la literatura científica de recerca que avalua programes parentals (Panter-Brick, Burgess, Eggerman, McAllister, Pruett, Leckman, 2014). Dels 786 articles internacionals relacionats amb programes parentals, van identificar 199 publicacions en què s'evidencia la participació del pare i els efectes d'aquesta participació en la criança. D'aquests, van triar una mostra d'onze programes que van considerar de qualitat a més de recollir evidències científiques rellevants. Els efectes positius evidenciats estaven estretament vinculats a aspectes com la millora de les relacions socials i la disminució de la violència familiar.

Quins aspectes afavoreixen la qualitat dels programes?

Els indicadors de qualitat per avaluar programes de parentalitat positiva difereixen en funció del programa avaluat. Una de les propostes més completes és la feta per Manzano i col·laboradors que, després de fer una revisió teòrica i de programes realitzats al país Basc (Govern Basc, 2012), proposen un total de 17 indicadors.¹⁵ Aquests indicadors es divi-

14. Dad's Club - The Lone Fathers Project (<http://www.dadsclub.org.uk/>).

15. El document complet es pot consultar en línia a: http://www.gizartelan.ejgv.euskadi.net/contenidos/informacion/gura_programa/es_programa/adjuntos/sistema-indicadores-programas-parentalidad-positiva.pdf

deixen en primaris, els que són fonamentals, i secundaris, els que aporten un valor afegit, amb una estructura en tres blocs o categories.

Taula 1.

Indicadors de qualitat en programes de parentalitat positiva

	Indicadors primaris o fonamentals	Indicadors secundaris que aporten valor afegit
Implementació	<ul style="list-style-type: none"> • Dotació pressupostària • Publicitat 	<ul style="list-style-type: none"> • Gestió institucional • Suport sociocomunitari
Metodologia	<ul style="list-style-type: none"> • Materials • Metodologia d'aprenentatge • Perfil dels professionals • Avaluació 	<ul style="list-style-type: none"> • Valoració general • Format mixt • Aspectes ètics
Continguts	<ul style="list-style-type: none"> • Objectius • Continguts • Fonaments científics • Ajustament al currículum òptim de parentalitat positiva • Coeducació família i escola 	<ul style="list-style-type: none"> • Oferta lingüística

Font: Elaboració pròpia a partir de la proposta del Govern Basc (2012).

En aquest aspecte, cal tenir present que tot programa que pretén donar suport a les famílies requereix un disseny i una implementació molt acurada. Els indicadors de qualitat són fruit de l'experiència i la investigació, per això val la pena tenir-los en compte des d'un inici. Val a dir que els indicadors varien en funció dels objectius, les característiques i la població a qui va dirigit el programa. Tot i així, una mostra adequada i extensa la trobem al programa Crèixer en família, en què es consideren els indicadors esmentats anteriorment i altres de complementaris. Els indicadors van molt relacionats amb l'avaluació per poder analitzar i reajustar els aspectes que cal consolidar o millorar.

Així mateix, hi ha moltes experiències validades, sobretot d'àmbit internacional, que evidencien la importància del suport parental per a la

millora del desenvolupament i les relacions socials dels infants. Aquesta necessitat d'avaluació ha afavorit iniciatives que destaquen l'eficàcia dels programes. En aquest sentit i a tall d'exemple, a Anglaterra s'ha iniciat el CANParent,¹⁶ una entitat externa que avalua propostes ja en funcionament. L'objectiu és destacar programes i cursos de qualitat i efectius per a mares i pares. L'avaluació té en compte aspectes de contingut, la implementació, els materials i l'avaluació. Els cursos que s'oferten al web han d'haver superat els criteris de qualitat i, llavors, poden tenir el segell de qualitat CANParent. D'aquesta manera, les famílies poden conèixer tota l'oferta acreditada de pràctiques de criança positiva i accedir a una bonificació del Govern anglès per participar-hi.

La formació com a peça clau?

Un dels aspectes bàsics dels programes són els professionals que els implementen, perquè si la persona dinamitzadora falla, difícilment el programa tindrà èxit. Els programes basats en les evidències tenen molta cura a l'hora de triar professionals titulats i formats per poder treballar amb famílies. Amb aquesta formació de base, se solen destinar un mínim de 20 hores a formar els professionals per poder implementar el programa i després, sovint, hi ha un seguiment per poder acompanyar els professionals i donar-los suport continuat. En aquest tipus de feina, per exemple, les supervisions dels professionals són un element del tot necessari. És un risc tenir un programa molt ben dissenyat però amb un formador amb poca sensibilitat, que monopolitzi la conversa per demostrar tot el que sap i que dediqui gran part del temps a donar receptes a les famílies. Així, difícilment connectarà amb la realitat i les necessitats de les famílies amb les quals treballa.

16. CANParent (<http://www.canparent.org.uk>).

Així, el professional ha de tenir un domini de l'evolutiva dels infants, ser capaç de dinamitzar grups i conèixer bé el contingut del programa. En l'aspecte personal, ha de poder gestionar les emocions i tenir habilitats socials que afavoreixin actituds facilitadores, com l'empatia, la sensibilitat...

Qui paga què?

En general, hi ha dos tipus de programes: els que estan gestionats per organitzacions privades i els que ho estan per entitats públiques. En el primer cas, el cost dels cursos i el programa sol estar especificat clarament. En el segon, hi ha una manca de transparència en els costos, sovint perquè els programes es poden ajustar i, per tant, el cost dependrà de la demanda que es faci. Els programes que s'encarreguen des d'entitats públiques solen ser gratuïts per a les famílies o el cost pot ser relativament baix o estar subvencionat. En tot cas, aquest és un aspecte que encara es manté molt opac, malgrat que sembla que els programes són rendibles pel seu baix cost en relació amb la seva eficàcia en l'impacte positiu en les famílies i, en conseqüència, indirectament en la reducció de costos d'altres professionals, per exemple, de l'àmbit de la salut: visites al pediatre, psicòleg, etc.

Quins són els ingredients per a una recepta d'èxit?

Per acabar, i després d'analitzar els diferents programes amb evidències científiques del seu impacte en la millora de la criança en les famílies, alguns aspectes que cal tenir en compte a l'hora de crear o implementar programes són:

- Perfil d'experts dels formadors dels programes, tenint en compte els coneixements, les actituds i la capacitat per dinamitzar grups.
- Formació específica als formadors del programa i suport durant la implementació. Es recomana el suport individual però, so-

bretot, grupal per fomentar l'intercanvi i aprenentatge entre iguals.

- Importància de tota la família i les persones que visquin amb la família.
- Tria d'un model multidimensional que tingui en compte el vessant psicològic, educatiu i social.
- Organització de l'espai de trobada de forma acurada per afavorir els intercanvis. Es recomanen espais diàfans que permetin la flexibilitat i comoditat a l'hora de fer activitats o treballs en petit o gran grup. És important que quan es treballa en gran grup tothom es pugui veure la cara per afavorir vincles i proximitat. A l'hora de triar els espais, prèviament, també s'haurà de preveure si es necessitaran altres suports, per exemple, per fer una projecció d'un vídeo.
- Contactes i suport a més d'un context (casa, grup, escola...).
- Activitats molt vivencials amb diversitat de materials i dinàmiques: vídeos, vinyetes, contes, discussions en petit i gran grup, etc.
- Informació als pares i mares sobre alguns aspectes rellevants respecte a l'evolutiva infantil, és a dir, què poden esperar o què està per esdevenir, en funció de l'edat de l'infant.
- Estratègies d'intervenció per a les situacions quotidianes ajustables a cada família i situació.
- Grups estables amb possibilitat de continuar al llarg del temps.
- Facilitat d'accés a tota la població.

Si es volen crear canvis rellevants perdurables en el temps, cal potenciar canvis en les concepcions, les emocions i les estratègies de criança. Cada incident crític que les famílies viuen és una oportunitat per dialogar, analitzar i millorar la criança, sobretot, si es combina l'experiència en grup, amb suports puntuals individuals.

EXPERIÈNCIES DESTACADES D'ÀMBIT NACIONAL I INTERNACIONAL

Existeixen experiències desenvolupades en les darreres dècades que han anat evolucionant des d'una mirada més centrada en els pares fins a una mirada més holística i sistèmica.

Martín-Quintana i altres (2009) organitzen en tres generacions els programes parentals que recullen evidències sobre la seva eficiència i eficàcia:

- **Primera generació:** èmfasi en la qualitat de les pautes educatives parentals. Alguns exemples són: STEP. Sistematic Training for Effective Parenting,¹⁷ de Dinkmeyer y McKay (1976), o PAT. Parents as Teachers, de Winter Rouse (1981).
- **Segona generació:** se centren en la qualitat de la interacció entre pares i fills. Alguns exemples són: STEEP. Steps Toward Effective Enjoyable Parenting,¹⁸ de Egeland i Erikson (1993), o UCLA. Family Development Service Program¹⁹ de Heinicke (1991).
- **Tercera generació:** l'objectiu d'aquests programes és fomentar la qualitat del funcionament familiar com a sistema. Per exemple, Family Nurturing Center,²⁰ de Bavolek (2002), o New Chance Intervention,²¹ de Quint i Engeland (1995).

Tots els programes analitzats s'ajusten al context i varien en funció de diferents aspectes com: els objectius; l'edat dels infants a qui van dirigits; la participació o no d'infants i mestres a més dels pares i mares; si és un programa universal, és a dir, si és obert a totes les famílies o és d'intervenció, per a un grup amb dificultats específiques.

17. STEP (<http://www.steppublishers.com/>).

18. STEEP (<http://www.cehd.umn.edu/ceed/inpersontrainings/steepsibtraining.html>).

19. UCLA (<http://www.nfrc.ucla.edu/FDP>).

20. Family Nurturing Center (<http://familynurture.com/>).

21. New Chance Intervention (<http://www.mdrc.org/project/new-chance#overview>).

ques; el cost que té per a les famílies; el format: presencial, virtual o mixt; els materials que reben les famílies, si n'hi ha, i els que s'utilitzen durant les sessions, com el vídeo, les institucions implicades, etc.

En aquest aspecte, en l'apartat actual es descriu una mostra de 10 programes que potencien la criança positiva triats, principalment, en base a l'existència d'evidències, és a dir, programes que estan avalats per investigacions que garanteixen la seva eficàcia i l'impacte positiu en les famílies que hi han participat i pel seu ressò en la comunitat on s'implementen.

Val a dir que els programes d'origen anglosaxó solen comptar amb un nivell més alt d'evidències documentades sobre el seu impacte que la resta de programes internacionals. Aquesta diferència ve donada per la llarga tradició d'avaluació basada en l'evidència que la cultura anglosaxona ostenta, però també pel suport econòmic que reben o que els seus països destinen per avaluar-los. En molts dels programes implementats a l'estat espanyol hi ha una avaluació de les expectatives i seguiment de la satisfacció dels usuaris, però segurament per falta de tradició i sobretot per manca de diners, no hi ha una investigació sistemàtica que els pugui avalar, malgrat els bons resultats percebuts per les famílies i els professionals. Per aquest motiu, les fitxes reflecteixen una mostra representativa de programes nacionals i internacionals, molts d'àmbit anglosaxó, perquè un dels criteris de selecció s'ha basat precisament en el nivell de les evidències científiques que els avalen.

Per tant, amb l'objectiu de fer més funcional la informació, s'exposaran les característiques de cada programa a partir d'unes fitxes en què es descriuran aspectes com el nom, els autors, el país d'implantació, les característiques del programa, el públic a qui va dirigit, els costos i els principals resultats. En la taula següent, doncs, trobem recollida la mostra dels diferents programes que es descriuran en aquest apartat,

fent especial atenció al programa Créixer en família, l'avaluació del qual es desenvoluparà extensament en la segona part d'aquesta publicació.

Els programes que s'indiquen en aquest apartat varien en funció dels seus objectius, mètodes, població a qui va dirigit i el seu abast. Els programes més eficients reben suports i projectes de formació per a mares i pares, potencien processos d'ensenyament i aprenentatge a través de serveis i fomenten altres iniciatives relacionades amb el desenvolupament comunitari i integral (Woodhead i Oates, 2009).

Malgrat les diferències entre els programes analitzats, del tot necessàries per poder respondre al context i població on es desenvolupen, tots tenen un objectiu comú: afavorir el desenvolupament i benestar de la família i, per extensió, de la comunitat, i aprofiten diferents formats que intenten complementar: individual i grupal, suport presencial i virtual, materials variats, dossier amb informació i tasques per fer entre sessions.

La majoria de programes solen ser intensius, però alguns són mensuals. Tot i així, els resultats mostren que les diferències en la intensitat no semblen incidir en els resultats però sí la llargada del programa. Una barrera important és la percepció errònia d'algunes famílies que pensen que participar en un programa de parentalitat implica que no s'és bon pare o mare i cal ajut. En aquest sentit, poder provar un curs o una sessió pot ajudar a superar aquest inconvenient.

Taula 2.**Programes de criança positiva nacionals i internacionals seleccionats**

Territori	Programes per a infants i famílies
Estat i autonòmic	<ul style="list-style-type: none"> • Parentalidad Positiva. Grupo de Investigación FADE, Departamento de Psicología Evolutiva y de la Educación de la Universidad de La Laguna y Departamento de Educación de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria (2013). • Crecer Felices en Familia: Programa de Apoyo Psicoeducativo para Promover el Desarrollo Infantil. Gerencia de los Servicios de Protección de Menores de la Junta de Castilla y León, Departamento de Psicología Evolutiva y de la Educación de la Universidad de La Laguna y Departamento de Educación de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria (2008). • Aprender Juntos, Créixer en família. Dirigít pel Dr. Pere Amorós en col·laboració amb altres autors i la Fundació «la Caixa» (2011). • Vivir la adolescencia en Familia. Desenvolupat per la Consejería de Salud y Bienestar Social de la comunitat de Castella-la Manxa i la Fundación Hestia (2010). • Programa-Guía para el Desarrollo de Competencias Emocionales, Educativas y Parentales. Ministerio de Sanidad y Política Social. Gobierno de España. Dra. Raquel-Amaya Martínez González (2009). • Programa d’Acompanyament i Suport a Famílies en la Primera Infància. Maria, A.; Riera, J.; i Ferrer Ribot, M. Universitat de les Illes Balears (2002). • Créixer en família. Secretaria de Família del Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya (2013).
Europeu	<ul style="list-style-type: none"> • VIG. Video Interaction Guidance. Harri Biemans. Holanda (1980).
Australià	<ul style="list-style-type: none"> • Triple P - Positive Parenting Program. Matthew R. Sanders i col·laboradors de la University of Queensland, Brisbane. Austràlia (1999).
Americà	<ul style="list-style-type: none"> • Early Steps to School Success. Save the Children. Estats Units (2006). • The Incredible Years. The Incredible Years Organization. Seattle, Washington. Estats Units (1992). • Strengthening Families Program. Dr. Kumpfer. Estats Units (1980).
Canadenc	<ul style="list-style-type: none"> • SNAP. Child Development Institute. Canadà (1970).

Font: Elaboració pròpia.

Fitxes dels programes seleccionats

A continuació, les diferents fitxes descriuran d'una manera detallada diversos programes. La tria s'ha fet en base a tres paràmetres: els anys de funcionament des de la primera implementació, l'avaluació científica sobre la validesa del programa i el ressò en l'àmbit nacional i/o internacional.

Fitxa 1.

Crecer Felices en Familia i altres programes d'abast estatal basats en aquest

Característiques del programa	
Nom - sigles	<p>Aquests programes neixen del Crecer Felices en Familia, elaborat per un equip liderat per la Dra. María José Rodrigo. Basat en aquest s'han desenvolupat i avaluat diferents programes d'àmbit estatal i nacional. Cada programa s'ha ajustat al territori i ha rebut la col·laboració de diferents autors, entitats i universitats. Destacarem quatre programes:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Educar en Positivo (cursos per a mares i pares en línia). Inici de la implementació al 2013-2014. 2. Crecer Felices en Familia. Programa de Apoyo Psicoeducativo para Promover el Desarrollo Infantil. Desenvolupat per la Gerencia de los Servicios de Protección de Menores de la Junta de Castilla y León en col·laboració amb la Universidad de La Laguna). Versió grupal i domiciliària. Inici de la implementació al 2010. 3. Aprender Juntos, Creixer en família. Programa psicoeducatiu (coordinat pel Dr. Pere Amorós amb la col·laboració de l'Obra Social «la Caixa», Universitat de Barcelona, Universitat de Lleida, Universidad de La Laguna i Universidad de Las Palmas). Inici de la implementació al 2012. 4. Vivir la Adolescencia en Familia. Programa de suport psicoeducatiu per promoure la convivència familiar. Desenvolupat per la Consejería de Salud y Bienestar Social de la comunitat de Castella-la Manxa i la Fundación Hestia. Inici de la implementació al 2010.

Característiques del programa (cont.)	
Objectiu general	Potenciar la parentalitat positiva: prevenir, identificar capacitats i fortaleces parentals, promoure la convivència i benestar de la família, potenciar l'aprenentatge experiencial i col·laboratiu, desenvolupar habilitats i coneixements per atendre adequadament els fills i filles.
Titularitat	<p>Mixta. Entitat pública i, en alguns casos, rep el suport privat. La base del programa està desenvolupada per l'equip de Rodrigo de la Universidad de La Laguna però s'ajusta i s'implementa en diferents zones amb el suport i col·laboració del govern central o autonòmic, a més d'altres entitats públiques, però, a vegades, també privades, com en el cas d'Aprenere Junts, Créixer en família.</p> <p>Autora en tots els programes: Dra. María José Rodrigo (Grupo FADE). Universidad de La Laguna.</p> <p>Autor principal Aprenere Junts, Créixer en família: Dr. Pere Amorós (Grupo GRISIJ). Universitat de Barcelona.</p> <p>Altres autors d'altres universitats i diverses entitats col·laboradores, en funció del programa i territori.</p>
Àmbit d'implementació	<p>Estatl i nacional. Els programes s'han desenvolupat en diferents zones:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Educar en Positivo: aquest programa forma part d'una plataforma de parentalitat positiva per Iberoamèrica amb universitats implicades de Portugal, Colòmbia i Brasil, que també contribueixen al desenvolupament del programa. 2. Crecer Felices en Família: s'ha implementat en diverses poblacions espanyoles com Aranda del Duero, Miranda de Ebro, Burgos, Ponferrada, Salamanca, Segòvia, Sòria, Valladolid, Laguna del Duero i Zamora (dades presentades al 2011). 3. Aprenere Junts, Créixer en família: el programa s'ha ofert a famílies ateses pel programa CaixaProinfància en diverses zones de Barcelona, Bilbao, Madrid, Màlaga, Múrcia, Sevilla, València i Saragossa, a més de Mallorca i les Illes Canàries (nota de premsa Obra social «la Caixa», 2013). 4. Vivir la Adolescència en Família: s'ha implementat a la comunitat de Castella-la Manxa i les Canàries.

Característiques del programa (cont.)	
Nivell d'evidència	<p>Alt. El nivell d'evidència d'aquests programes és alt, ja que es fa una avaluació rigorosa que inclou anàlisis tant quantitius com qualitius de les famílies i formadors des dels seus inicis. Aquests programes inclouen articles i informes publicats amb les dades i les avaluacions dels darrers cursos d'implementació.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Educar en Positivo: no hi ha dades publicades perquè el projecte s'ha implementat tot just fa un any. Tot i així, el programa està avaluant la satisfacció, l'eficàcia i l'efectivitat del model <i>e-learning</i>. Es fa a partir d'enquestes pre-post, diaris personals, escala de satisfacció, registre d'activitats, ús del moodle, activitats complementàries (xerrades, conferències), emocions en relació amb el rol parental, col·laboració en la vida quotidiana i comportament dels fills i filles. 2. Crecer Felices en Familia: aquest programa s'avalua a partir d'instruments com: qüestionaris per avaluar el risc inicial i canvis parentals (CCEIP, CNI, PSOC, AAPI.2, CDEP, EDAPYS), dades sociodemogràfiques (ECAVE, perfil de risc social) i qüestionari de valoració de l'impacte del programa en acabar i al cap de 6-8 mesos d'haver-lo acabat (salut dels pares i infants, i ús dels recursos segons el tècnic o mediador del programa). Fins al 2011 hi havien participat 383 famílies. 3. Aprender Juntos, Creixer en família: durant els dos cursos 2011-2012 i 2012-2013 hi han participat 129 entitats i s'han organitzat 168 grups, amb més de 1.000 famílies implicades. <p>Resultats reportats per mares/pares. Els resultats són molt positius, els infants coincideixen a l'hora de considerar que els seus pares han millorat les seves pràctiques educatives en aspectes com l'augment de l'afecte i la comunicació, així com la disminució d'actituds de crítica i rebuig i les pràctiques educatives rígides. A mode de síntesi, destacarem alguns dels aspectes més rellevants:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resolució de problemes familiars. • Espais de relació informal. • Integració d'aprenentatges culturals. • Valoració de sentiments i implicació emocional. • Estratègies de comunicació. • Establiment de normes i límits. • Empatia. • Participació a casa. • Oci compartit i satisfacció de la vida en comú. • Acceptació, reconeixement i satisfacció en el rol parental. • Implicació i integració social.

Característiques del programa (cont.)	
Nivell d'evidència (cont.)	<p>4. Vivir la Adolescència en Família: el programa s'avalua a partir de tres eixos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Context i situació familiar amb una escala d'avaluació del context i la situació familiar, així com el perfil de risc psicosocial. • Qüestionaris per a l'avaluació inicial i final sobre concepcions, supervisió parental, resolució de conflictes i escala de satisfacció. • Qüestionari de valoració del programa pel mediador que l'implementa, tant durant el programa com en acabar-lo. <p>En general, les famílies perceben que hi ha hagut canvis a tots nivells i, sobretot, consciència sobre el rol parental i com les estratègies poden millorar les relacions. Així, les millores s'evidencien tant pel que fa a les idees parentals sobre l'adolescència, per exemple en la percepció de dificultat en les relacions familiars, la diversió o la maduresa. També en aspectes de supervisió i control, com la gestió dels diners o el temps de lleure. D'altra banda, hi ha canvis en relació amb estratègies d'afrontament dels conflictes en aspectes com la reducció de l'ansietat, augment de la negociació, comprensió en els límits, entre d'altres.</p>
Nivell de risc	<p>Prevenició: universal (parentalitat positiva).</p> <p>Intervenció: primerenca/prevenició. Tot i que el focus és en famílies en situacions de risc o d'exclusió, algunes dades del perfil dels participants apunten que algunes famílies no es trobaven entre aquest col·lectiu, però són minoritàries (Creixer Felices en Família, Aprendre Junts, Créixer en família i Vivir la Adolescència en Família).</p>
Edat dels infants	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educar en Positivo: malgrat que no s'especifica l'edat dels infants, les temàtiques dels cursos, en la seva majoria, poden servir sobretot per a famílies amb fills i filles fins a l'adolescència. En el qüestionari inicial es pregunta l'edat dels fills i filles fins als 18 anys. 2. Creixer Felices en Família: famílies amb infants fins als 5 anys. 3. Aprendre Junts, Créixer en família: famílies amb infants entre els 6 i 12 anys. 4. Vivir la Adolescència en Família: destinat a pares amb fills i filles de 12 a 17 anys.
Target	<p>Els programes estan orientats principalment a pares i mares amb fills fins als 17 anys, segons el programa, sobretot amb situacions de dificultats, de risc i exclusió. En funció del programa, pot variar el context on s'ofereix: en línia o cursos presencials organitzats per diferents entitats, serveis públics, com un centre obert, serveis socials o centres escolars.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Sessions	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educar en Positivo: <ul style="list-style-type: none"> • Nombre: 5 mòduls. Cada mòdul té 4 sessions amb unes 5 activitats, una pregunta oberta al fòrum i una proposta d'activitat per compartir en acabar-lo. • Durada: és relativa en funció de cada usuari. Hi ha activitats dins d'un mòdul que es poden fer en 10 minuts i altres requereixen més temps, sempre en funció de la profunditat que es vulgui treballar. • Interval: s'aconsella fer un mòdul seguit, però hi ha flexibilitat en el mòdul per escollir o en les activitats per fer. 2. Crecer Felices en Família: <ul style="list-style-type: none"> • Nombre: entre 20 i 22 sessions (5 mòduls, cada un conté entre 3 i 4 sessions). Cada grup hauria de tenir entre 8 i 10 parels, màxim 12. • Durada: una hora i mitja. La darrera mitja hora és una estona conjunta entre parels i fills. • Interval: s'aconsella que sigui setmanal. El total sol ser de 5-6 mesos. 3. Aprendre Junts, Créixer en família: <ul style="list-style-type: none"> • Nombre: 15 sessions d'uns 50 minuts (1 sessió de coneixement i 7 mòduls. Cada mòdul s'estructura en 2 sessions dirigides a parels i mares –grups de 16 màxim–, infants i tota la família junta). • Durada: 12 setmanes més dues sessions de reforç i recordatori al cap de 4 mesos. • Interval: setmanal. 4. Vivir la Adolescència en Família: la duració i el nombre varia en funció del lloc que l'implementa. <ul style="list-style-type: none"> • Nombre: La duració és variable, de 3 a 8 mesos aproximadament, en funció de la periodicitat i context (per exemple, a Sonseca i a Toledo es fa durant el curs escolar, i a les Canàries, a l'IES los Cardondes es fan 5 sessions de març a juny). • Durada: 1 hora. Encara que pot variar. • Interval: varia segons el context (setmanal/quinzenal/mensual).
Descripció del contingut	<p>Els continguts varien en funció del programa, però tots tenen l'objectiu de fomentar les competències dels parels i mares i també les capacitats dels seus fills. Busquen canvis en les seves concepcions sobre el desenvolupament i l'educació, fomentar l'autoestima i les pròpies competències a l'hora que aprendre noves estratègies compartint amb les altres famílies. A continuació, es detallen els continguts globals de cada programa. Els continguts concrets i els materials són públics en el cas del programa Aprendre Junts, Créixer en família i alguns de Crecer Felices en Família.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Descripció del contingut (cont.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educar en Positivo: <ul style="list-style-type: none"> • Mòdul 1: Internet, un recurso para la familia • Mòdul 2: Mejoramos la relación en la familia • Mòdul 3: Comprender y guiar el comportamiento infantil • Mòdul 4: Nuestro hijo es diferente, le ayudamos a crecer • Mòdul 5: Alimentación y salud: un reto para la familia 2. Crecer Felices en Familia: <ul style="list-style-type: none"> • Mòdul 1: El desarrollo del vínculo afectivo • Mòdul 2: Aprender a conocer a nuestros/as hijos/as • Mòdul 3: Aprender a regular el comportamiento infantil • Mòdul 4: La primera relación con la escuela • Mòdul 5: Educar, ¿una tarea en solitario? 3. Aprender Juntos, Créixer en família: a continuació s'anomenen els 7 mòduls i el de coneixença: <ul style="list-style-type: none"> • Mòdul 0: Ens coneixem • Mòdul 1: Mostrem afecte dins la família • Mòdul 2: Eduquem els nostres fills • Mòdul 3: Aprenem a comunicar-nos en família • Mòdul 4: Connectem amb l'escola • Mòdul 5: Gaudim junts en família • Mòdul 6: Afrontem els problemes quotidians • Mòdul 7: Recordem el que hem après 4. Vivir la Adolescencia en Familia: <ul style="list-style-type: none"> • Mòdul 1: Acercarnos a la adolescencia • Mòdul 2: Más allá del conflicto familiar • Mòdul 3: Hacia un estilo de vida saludable en la familia • Mòdul 4: Aprendiendo las nuevas formas de comunicarse de los adolescentes • Mòdul 5: La colaboración de la familia y la escuela
Descripció dels materials	<p>Els materials són variats en el seu contingut i format, en funció del programa, però tots estan molt vinculats a situacions quotidianes. Les sessions dels programes presencials són conduïdes per almenys dues persones mediadores, una que està amb el grup de pares i mares i l'altra amb els infants. La darrera mitja hora es reuneixen tots plegats per fer alguna dinàmica junts.</p> <p>El programa en línia, té una sèrie de recursos per fer les activitats com són <i>webquest</i>, <i>podcast</i>, microtextos, vídeos amb escenes educatives, diaris d'observacions, narratives, creació de blogs, participació en xarxes socials, programa de ràdio o qüestionaris i <i>checklists</i> per autoavaluar el coneixement adquirit en la sessió.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Descripció dels materials (cont.)	<p>Els programes presencials utilitzen materials i dinàmiques diverses: audiovisuals; exposició oral; activitats de diàlegs simultanis; discussió dirigida; treball en petit grup o gran grup; experiencials; pluges d'idees; històries animades i vinyetes per fer estudis de cas; jocs de rol o exercicis escrits; vídeo fòrum; <i>collage</i>, tècnica d'expressió plàstica per modelar conceptes i descriure emocions, per exemple; compromisos; o activitats de fantasia guiada, en què es llegeix un relat per facilitar que cada participant el visqui com si fos el protagonista per crear empatia i apropar-se al personatge en els aspectes perceptiu, cognitiu i emocional, entre d'altres.</p> <p>En el programa Aprendre Junts, Créixer en família s'inclou un llibret per a les mares i pares, i un altre per als infants.</p>
Cost dels materials	<p>Aquests programes estan pensats per ser finançats per entitats públiques o privades i no solen tenir cost per a les famílies participants. El cost de la implementació de cada programa, de la formació dels formadors i dels materials varia i depèn del context i format en que es vulgui implementar. En els documents publicats no consta el cost, però es pot contactar amb els autors per a més informació.</p>
Professionals formadors	<p>Requisits: els formadors solen formar part d'entitats socials. El perfil és variat però solen ser professionals amb titulacions com psicologia, educació social o pedagogia. Tots ells reben el suport de professionals experts de diferents universitats públiques que els ajuden en l'elaboració dels programes, la implementació, la formació i la investigació.</p>
Formació dels formadors	<p>Tot i que cada programa pot variar, de manera genèrica es fa una formació inicial de 20 hores i un seguiment del programa en línia mentre es fa la implementació. S'organitzen dues reunions amb els professionals, una a la meitat del programa per fer el seguiment i l'altra al final per aportar els resultats de l'avaluació sumativa.</p>
Contacte - informació	<ol style="list-style-type: none"> Educar en Positivo: Web: http://educarenpositivo.es/ Contacte: Educar en Positivo (Grupo FADE, Universidad de La Laguna). Correu electrònic/telèfon: info@educarenpositivo.es / 922 84 54 05 Crecer Felices en Família: Web: http://www.serviciosociales.jcyl.es/web/jcyl/binarios/331/246/Crecer%20felices%20en%20familia,o.pdf

Característiques del programa (cont.)	
Contacte - informació (cont.)	<p>Contacte: Dra. María José Rodrigo Correu electrònic/telèfon: mjrodri@ull.es / 922 31 75 35</p> <p>3. Aprendre Junts, Créixer en família: Web: http://obrasocial.lacaixa.es/ambitos/caixaproinfancia/caixa_proinfancia_ca.html Contacte: Dr. Pere Amorós (coordinador) i Obra Social «la Caixa» ProInfància. Correu electrònic/telèfon: pamoros@ub.edu / 93 403 52 17</p> <p>4. Vivir la Adolescència en Família: Web: http://portal.asociacionhestia.org/recursos/category/13-vivir-la-adolescencia-en-familia.html Contacte: María José Rodrigo. Correu electrònic/telèfon: mjrodri@ull.es / 922 31 75 35 Contacte: Fundación Hestia http://portal.asociacionhestia.org/proyectos/vlaef.html</p>

Font: Elaboració pròpia amb la col·laboració de la Dra. María José Rodrigo.

Fitxa 2.

Programa-Guía, una proposta d'abast autonòmic i estatal

Característiques del programa	
Nom - sigles	Programa-Guía para el Desarrollo de Competencias Emocionales, Educativas y Parentales
Objectiu general	<p>Facilitar que els pares i les mares o altres adults amb responsabilitats educatives familiars adquireixin estratègies personals, emocionals i educatives que els permetin implicar-se de manera eficaç en la construcció d'una dinàmica de convivència familiar positiva i en el desenvolupament de models parentals adequats per a infants i joves. Així podran prevenir i afrontar de manera constructiva els seus problemes i conflictes quotidians. El programa pretén:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Facilitar que les famílies desenvolupin el potencial individual de tots els seus membres. • Prevenir l'aparició de problemes familiars. • Ajudar les famílies a superar les dificultats.

Característiques del programa (cont.)	
Titularitat	<p>Entitat pública. Dra. Raquel-Amaya Martínez González, Universitat de Oviedo. Ministerio de Sanidad y Política Social, Secretaría General de Política Social y Consumo, Dirección General de Política Social de las Familias y de la Infancia. La implementació del programa ha rebut el suport de diferents entitats socials estatals, regionals i locals.</p> <p>Autora: Dra. Raquel-Amaya Martínez González. Universitat d'Oviedo (2009).</p>
Àmbit d'implementació	<p>Estatat. El programa s'ha implementat bàsicament al Principat d'Astúries en ciutats com Gijón, Navia, Langreo o San Martín del Rey Aurelio. Tot i així, es pot implementar en qualsevol àmbit geogràfic nacional o internacional. El programa s'ha implementat o es pot implementar en els àmbits següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Serveis socials, tant amb famílies «normalitzades» com amb famílies en situacions especials de vulnerabilitat —desenvolupament grupal i individual—, amb famílies acollidores, adoptants... • Escolar. • Salut. • Discapacitat. • Empreses i laboral. • Institucions penitenciàries. • Comunitari: fundacions i associacions diverses, ONG, parròquies, etc. • Amb organitzacions públiques i privades.
Nivell d'evidència	<p>Alt. L'avaluació del programa té tres moments: inici, procés i final. En l'inicial s'emplena un qüestionari d'avaluació de competències parentals inicials, la participació al grup de discussió i l'observació participant del dinamitzador. Durant el procés, el professional conductor recull informació a través d'escrits d'autoinforme, grups de discussió i observació. Al final hi ha el qüestionari d'avaluació de les competències parentals, un d'avaluació final del programa, a més dels grups de discussió i l'observació.</p> <p>El programa també avalua els formadors en diferents aspectes. De manera global hi ha gran satisfacció per part dels formadors, tot i que indiquen alguns elements de millora que tenen a veure amb els materials o la coordinació. Pel que fa als pares també mostren molta satisfacció i expressen canvis en totes</p>

Característiques del programa (cont.)	
Nivell d'evidència (cont.)	<p>les dimensions. Els pares també fan suggeriments de millora d'algunes fitxes de treball i materials; també sobre el temps i la dificultat en algunes temàtiques o treballs realitzats.</p> <p>Tot el detall dels resultats es troba en els documents següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Martínez-González, R. A.; Pérez Herrero, M. H., Álvarez Blanco, L.; Rodríguez Ruiz, B.; Becedóniz Vázquez, C. (en premsa). «Programa basado en evidencias para fomentar la parentalidad positiva en Asturias (España)», en <i>Manual práctico en parentalidad positiva</i>. Madrid: Síntesis. ISBN: 978-84-9958-848-3 • http://www.femp.es/files/566-967-archivo/Informe%20Implantacion%20Programa%20Orientacion%20Educativa%20Familiar.pdf
Nivell de risc	<p>Implementació des d'una perspectiva educativa, preventiva i comunitària.</p> <p>Prevenió: universal.</p> <p>Intervenció: famílies amb més dificultat derivades dels serveis socials.</p>
Edat dels infants	<p>Entre 2 i 17 anys. El programa està dirigit a famílies amb fills i filles en edat d'infantil, primària i secundària.</p>
Target	<p>El programa està orientat principalment a pares i mares amb infants fins als 17 anys. També a àvies i avis o altres figures que tinguin responsabilitats legals de cura i educatives amb infants i adolescents.</p>
Sessions	<p>Nombre: es proposen 11 sessions però s'haurà d'adaptar al temps de les famílies i al pressupost invertit. S'aconsella que els grups siguin d'entre 15 i 20 participants.</p> <p>Durada: dues hores. Aquestes s'estructuren a partir de 7 moments: benvinguda, repàs de la sessió anterior i dubtes; presentació de nous continguts; introducció de les habilitats parentals associades; resum de la sessió; suggeriment de reflexió i posada en pràctica; acomiadament.</p> <p>Interval: presencialitat setmanal.</p>
Descripció del contingut	<p>El programa es vertebrava a partir de 6 dimensions:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Informació sobre les característiques evolutives dels menors. 2. Habilitats cognitives, de relaxació i d'autoregulació emocional. 3. Autoestima i assertivitat en el desenvolupament de la funció parental. 4. Comunicació assertiva: hàbits i habilitats d'escolta i d'expressió verbal, gestual i paraverbal. 5. Estratègies de resolució de problemes i de negociació. 6. Disciplina per fomentar l'autoregulació del comportament en els fills: límits, normes i conseqüències.

Característiques del programa (cont.)	
Descripció del contingut (cont.)	<p>Cada sessió té uns continguts concrets i unes activitats per desenvolupar, essent la primera sessió i la darrera per conèixer i avaluar els participants. Les sessions se centren en:</p> <ul style="list-style-type: none"> • S1. Introducció al programa. Identificació d'expectatives. Què necessitem aprendre. • S2. Etapa de desenvolupament dels fills i filles. Com són els nostres fills depenent de l'edat que tenen. • S3: Comprenent el comportament dels fills. Necessitat d'atenció, respecte, afecte i reconeixement. • S4. i S5. Autoestima i assertivitat. Com sentir-nos bé i segurs com a pares i mares. Com aconseguir que els nostres fills se sentin bé i confiïn en nosaltres i en si mateixos. • S6 i S7. Comunicació assertiva. Escolta activa i empatia. Com expressar-nos de manera positiva. • S8 i S9. Resolució de problemes. Com millorar l'ajuda als nostres fills perquè puguin resoldre els seus problemes. Com arribar a acords amb ells. • S10. Disciplina. Límits, normes i conseqüències. • S11. Avaluació final. Què hem après i com ens hem sentit.
Descripció dels materials	<p>El material són fitxes de treball que varien de sessió en sessió. La primera, «Idees per recordar», i la darrera, «He après», es repeteixen en cada sessió. Les fitxes poden incloure imatges de situacions quotidianes; també se suggereix projectar un Power Point amb idees o seqüències de vídeo. Les dinàmiques són cooperatives, experiències, participatives, de joc de rol i basades en les dinàmiques de petit grup i gran grup.</p>
Cost dels materials	<p>Els materials dels formadors estan a l'abast, són públics. El cost de la implementació del programa pot variar en funció de cada àmbit i circumstàncies d'implementació. Per a més informació contactar amb l'autora del Programa-Guía.</p>
Professionals formadors	<p>Requisits: el perfil professional és variat però, principalment, pedagogs, educadors socials, treballadors socials, psicòlegs, pediatres, etc. Els professionals haurien de tenir coneixements, actituds i valors personals adients amb la tasca (habilitats socials, sensibilitat, empatia, sentit de l'humor...) i habilitats tècniques i personals. Tots els formadors han de tenir experiència i haver fet una formació específica del programa. Es recomanen un o dos professionals com a conductors del grup.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Formació dels formadors	Per poder impartir el programa cal haver-ne fet la formació. La duració mínima és de 20 hores presencials amb l'autora del Programa-Guía per treballar dinàmiques i metodologies. Aquesta formació mínima es pot complementar amb unes altres 20-40 hores: 20 hores no presencials a través d'un entorn virtual i 20 hores addicionals en un context de pràcticum amb famílies, amb la tutorització per part de l'autora del Programa-Guía i professionals que desenvolupen el programa amb aquestes famílies en el seu àmbit professional.
Contacte - informació	Web: http://www.observatoriodelainfancia.msssi.gob.es/productos/pdf/programaGuiaDesarrolloCompetencias.pdf Contacte autora del Programa-Guía: Dra. Raquel-Amaya Martínez González. Universidad de Oviedo. Correu electrònic: ramaya@uniovi.es / raquelamaya@gmail.com

Font: Elaboració pròpia amb la col·laboració de la Dra. Raquel-Amaya Martínez González.

Fitxa 3.

Programa PAFPI, una proposta en clau autonòmica

Característiques del programa	
Nom - sigles	Programa d'Acompanyament i Suport a Famílies en la Primera Infància (PAFPI)
Objectiu general	<p>El programa treballa, des d'un vessant socioeducatiu i terapèutic, en l'àmbit de la prevenció de la salut mental infantil afavorint relacions parentals saludables per tal d'assegurar el benestar dels infants. Pretén la promoció de la vinculació afectiva entre pares i fills i les bones pràctiques de les habilitats parentals en els sis primers anys de vida dels infants. Entre els principals objectius destaquen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enfortir el vincle afectiu entre l'infant i el pare/mare. • Augmentar la capacitat d'observació, reflexió, empatia i escolta activa dels pares vers els fills. • Aconseguir que els pares/mares ofereixin respostes sensibles a les necessitats dels infants.

Característiques del programa (cont.)	
Titularitat	<p>Entitat pública. Dra. Maria A. Riera Jaume, Dra. Maria Ferrer Ribot. Grup Investigació Primera Infància. Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació. Universitat de les Illes Balears.</p> <p>La implementació del programa ha tingut la col·laboració de diverses entitats socials i administracions estatals, locals i autonòmiques de l'àmbit social i educatiu.</p> <p>Autores: Maria A. Riera Jaume i Maria Ferrer Ribot. Universitat de les Illes Balears (2002).</p>
Àmbit d'implementació	<p>Estatat. El programa s'ha implementat principalment a la comunitat autònoma de les Illes Balears a diverses poblacions i en diversos àmbits d'intervenció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Serveis de protecció al menor i famílies: Servei de Menors i Família (Institut Mallorquí d'Afers Socials). • Serveis socials: centres municipals de serveis socials de Palma de Mallorca, centres municipals de serveis socials d'Eivissa. • Serveis educatius: Escola d'Infants d'Esporles, àrea d'educació Lloret, àrea d'educació Artà, Escola d'Infants Valldemossa. • Institucions penitenciàries: Centro de Inserción Social Unidad de Madres de Palma de Mallorca. <p>Es podria implementar en qualsevol àmbit geogràfic nacional i internacional amb les adaptacions adequades.</p>
Nivell d'evidència	<p>Mitjà. El programa preveu l'avaluació inicial, processual i final de la percepció d'eficàcia parental, la qualitat de la relació i el vincle afectiu entre pares i fills, el nivell de satisfacció dels protagonistes, el rol del professional i el desenvolupament de la metodologia.</p> <p>Quan el programa es desenvolupa en el marc de serveis socials o serveis de protecció al menor es promou el treball en xarxa i l'avaluació compartida a partir de reunions, informes i altres sistemes de coordinació.</p> <p>L'avaluació es du a terme a partir de diferents instruments i estratègies en funció de a qui va adreçada:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A les famílies usuàries: escales d'observació de la qualitat de la relació i el vincle afectiu, qüestionari d'expectatives, qüestionari de demandes dels tècnics derivants, pla de treball individual i informe final dels objectius aconseguits amb cada una de les famílies. • Als professionals: autoinformes de les intervencions, grups de discussió i sessions de supervisió.

Característiques del programa (cont.)	
Nivell d'evidència (cont.)	<p>Desenvolupament del programa: qüestionaris i entrevistes de satisfacció a les famílies i als tècnics derivants, registre d'assistència, fitxa d'anàlisi de cada sessió i memòria final.</p> <p>En general es mostren elevats nivells de satisfacció del programa per part dels pares i mares que han participat en diversos aspectes: el context físic, la dinàmica i el ritme de les sessions, la metodologia, les intervencions dels professionals, els aprenentatges assolits i la millora de l'autopercepció parental.</p> <p>Per part dels tècnics dels serveis que deriven a les famílies també es mostra un alt nivell de satisfacció del programa, considerat com un recurs adequat per al treball de les capacitats parentals i el reforç del vincle afectiu positiu entre mares/pares i fills.</p>
Nivell de risc	<p>Implementació des d'una perspectiva educativa, preventiva i comunitària.</p> <p>Intervenció: el programa s'implementa fonamentalment en famílies en risc psicosocial derivades dels serveis socials i del servei de protecció de menors i família (població selectiva).</p> <p>Prevenió: universal, ja que també s'implementa en contextos educatius i comunitaris.</p>
Edat dels infants	De 0 a 6 anys.
Target	El programa està dirigit a famílies amb infants de 0 a 6 anys i es realitza una intervenció grupal conjuntament amb pares, mares i fills.
Sessions	<p>Nombre: les famílies participen entre 25 i 35 sessions, en funció de les necessitats i el pla d'intervenció. Es treballa en grups de 10-12 famílies. L'inici de participació de les famílies al programa pot variar en funció de les circumstàncies personals i les derivacions dels tècnics, per això es manté una estructura flexible en el desenvolupament dels continguts.</p> <p>Durada: 2 hores. Les sessions estan organitzades en cinc moments diferenciats: entrada, diada de relació adult-infant, berenar dels infants, tertúlia dels adults i acomiadament.</p> <p>Interval: setmanal.</p>
Descripció del contingut	<p>Els continguts es treballen des de dues modalitats d'intervenció complementàries:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modalitat <i>experiencial</i>, a partir de la creació de situacions i propostes lúdiques s'afavoreix la relació i el contacte entre pares i fills. El professional acompanya les relacions amb intervencions directes o indirectes.

Característiques del programa (cont.)	
Descripció del contingut (cont.)	<ul style="list-style-type: none"> • Modalitat <i>formativa</i>, a partir de la reflexió i el debat conjunt entre pares i professionals. Es tracten diferents temàtiques que sorgeixen de les observacions realitzades i de les necessitats expressades pels pares. <p>A les sessions es desenvolupen continguts relacionats amb tres eixos segons els objectius del programa i organitzats per mòduls:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mòdul 1. Contextos per al benestar de l'infant i les famílies: <ul style="list-style-type: none"> – Context físic: cura i atenció de l'espai ambient, qualitat estètica i funcional dels espais i materials de joc, manteniment i ordre dels espais, organització de situacions de joc adequades a l'edat i als interessos dels infants... – Context temporal: respecte i reconeixement dels ritmes dels infants, adequació de l'adult al temps de l'infant, les rutines i els hàbits de vida quotidiana... • Mòdul 2. Les diades de relació pares-fills: <ul style="list-style-type: none"> – Vinculació: la qualitat del contacte (corporal, verbal i lúdic), les dificultats i els trastorns del vincle afectiu, la formació de la intersubjectivitat i la capacitat empàtica. – Interacció: l'observació i la reflexió del desenvolupament de l'infant, els processos de separació i adaptació, els processos d'ajustament i marcs d'ajuda dels adults vers l'infant per oferir respostes sensibles. • Mòdul 3. El grup com a espai de formació i autoajuda: <ul style="list-style-type: none"> – Pautes de criança: alimentació, higiene, salut, límits, resolució de conflictes... – Competències socials: confiança, autoestima, ajuda mútua i creació de xarxes de suport social. – Habilitats comunicatives: escolta activa, assertivitat.
Descripció dels materials	<p>Per al desenvolupament del programa s'ha de disposar d'un espai físic permanent dotat d'equipaments i recursos. El programa té una cura especial en el disseny i selecció d'espais i materials de qualitat com a estratègia relacional i per dotar les famílies de models de bones pràctiques educatives.</p> <p>Les dinàmiques experiencials i participatives de les sessions requereixen dotar el programa de contextos on desenvolupar les relacions entre pares i fills, especialment en contextos de joc. La qualitat del disseny de l'espai-ambient on es desenvolupen les sessions és fonamental i s'organitza en diferents zones de joc i activitat adaptades a les edats dels infants: espai per als nadons, espai d'exploració i manipulació, espai de joc simbòlic, espais exteriors...</p>

Característiques del programa (cont.)	
Descripció dels materials (cont.)	<p>Dins la modalitat formativa del programa es disposa d'un material per als pares i mares (articles, fitxes, escrits, audiovisuals...), que ajuden al desenvolupament dels diferents temes que sorgeixen en el si del grup.</p> <p>La formació dels professionals es du a terme mitjançant mòduls formatius amb materials audiovisuals i articles de referència.</p>
Cost dels materials	El cost de la implementació del programa varia en funció dels àmbits d'intervenció i les condicions.
Professionals formadors	<p>Els formadors provenen d'àmbits professionals diversos: mestres d'educació infantil, pedagogs, psicòlegs, psicopedagogs, educadors socials. En qualsevol cas, el grup de famílies és conduït per 2-3 professionals de perfil multidisciplinari.</p> <p>Els professionals han de tenir coneixements sobre el sistema familiar, el vincle afectiu, maltractament infantil i estratègies d'intervenció amb els infants. Han de desenvolupar certes capacitats: flexibilitat per adaptar-se a les característiques individuals de les famílies, vinculació, empatia, sensibilitat, capacitat d'observació, reflexió i escolta activa. Han de disposar d'estabilitat emocional, actituds de respecte i confiança, capacitat d'autocrítica, creativitat, assertivitat i habilitats de treball en equip.</p> <p>Els professionals han d'haver realitzat una formació específica teòrico-pràctica en el programa.</p>
Formació dels formadors	<p>La formació dels formadors es fa a partir d'una capacitació específica entre 60 i 80 hores teòriques organitzada per mòduls i una formació pràctica a les sessions del programa (mínim de 10 sessions) com a observadors participants supervisats per professionals experimentats en el programa.</p> <p>Es requereix que els professionals participin a diverses sessions de supervisió i a cursos de formació permanent relacionats amb els objectius i continguts del programa.</p>
Contacte - informació	<p>Web: Grup d'Investigació en Primera Infància. http://gte.uib.es/pape/gipi/node/1</p> <p>Contacte: Dra. Maria A. Riera Jaume i Dra. Maria Ferrer Ribot.</p> <p>Correu electrònic: maria.riera@uib.es / maria.ferrer-ribo@uib.es</p>

Font: Elaboració pròpia amb la col·laboració de la Dra. Maria A. Riera i la Dra. Maria Ferrer.

Fitxa 4.

Programa Créixer en família, la proposta del govern català

Característiques del programa	
Nom - sigles	Créixer en família
Objectiu general	<p>Programa d'aprenentatge, reflexió i acompanyament parental, adreçat a pares i mares amb fills de 0-16 anys a fi de:</p> <p>a) potenciar la confiança en les pròpies capacitats educatives;</p> <p>b) ampliar coneixements tot reforçant la xarxa de suport social, i</p> <p>c) promoure l'exercici d'una parentalitat positiva.</p> <p>D'aquesta manera, es contribueix a la millora del benestar de les famílies i de la qualitat de les seves relacions intrafamiliars.</p>
Titularitat	<p>Pública. Secretaria de Família del Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya</p> <p>La Secretaria de Família, mitjançant un concurs públic, resol la gestió del programa en les diferents demarcacions territorials de Catalunya a una o més entitats gestores per a un període de dos anys.</p> <p>Entitats gestores 2013/2014: Eduvic, SCCL i Fundació Pere Tarrés.</p> <p>Autors: Carme Thió, Sílvia Blanch, Anna Ramis i Lola Abelló, Fundació Jaume Bofill (2013).</p>
Àmbit d'implementació	<p>Nacional-Catalunya. Per tal de facilitar la gestió del programa, es divideix en 6 lots o demarcacions territorials (vegeu annex).</p>
Nivell d'evidència	<p>Alt. Els resultats de la primera avaluació del programa es troben descrits en la segona part d'aquesta publicació pel que fa a implementació, impacte i qualitat.</p> <p>S'ha realitzat una avaluació multinivell, utilitzant diferents mètodes, quantitius i qualitius, amb instruments específics per a la recollida de dades. A les famílies se'ls aplica pre i postest, escales d'observació i grups de discussió. Als professionals, registres d'assistència, fitxa d'anàlisi de cada cicle de tallers i sessions de supervisió amb dinàmiques de grup.</p>
Nivell de risc	<p>Prevenció: universal.</p> <p>Intervenció: en algunes poblacions els grups són mixtos, amb famílies en risc psicosocial, algunes derivades dels serveis socials.</p>
Edat dels infants	<p>El programa es dirigeix a famílies residents a Catalunya amb fills i filles en edats compreses entre els 0 i els 16 anys (a partir del 2015, fins als 18 anys).</p>

Característiques del programa (cont.)	
Target	Universal i gratuït. Famílies o persones amb responsabilitats parentals sobre infants i adolescents.
Sessions	<p>Durada: cicle de tallers que consta de 6 sessions amb una durada de 2 hores cadascuna.</p> <p>En les 5 primeres sessions es tracten temàtiques diverses sota el lideratge d'un professional que dinamitza el grup, a partir de 3 eixos bàsics:</p> <ul style="list-style-type: none"> • El tracte - <i>Estimar i educar.</i> • Reptes quotidians - <i>Conviure en família.</i> • Créixer dins i fora de casa - <i>Família, escola i entorn.</i> <p>La darrera sessió és de caràcter monogràfic, perquè la imparteix una persona experta en la temàtica, que els pares i les mares trien d'una llista que se'ls proporciona anualment des de la Secretaria de Família.</p> <p>Estructura: les sessions per a cada franja d'edat són:</p> <p>0-3 anys</p> <ul style="list-style-type: none"> • S1. Mama! Papa! Upa... - L'afecte. • S2. Deixa'm!... Jo sol! - Autonomia i autoritat. • S3. A dormir, no!... Hi ha un monstre - La superació dels conflictes evolutius. • S4. Per menjar, li poso la TV i fora problemes! - L'aprenentatge en les tasques quotidianes. • S5. El meu fill no para. Ho toca tot, ho remena tot... És un trasto! - El joc com a font d'aprenentatge. • S6. Sessió monogràfica. <p>3-6 anys</p> <ul style="list-style-type: none"> • S1. T'estimo tal com ets? - L'afecte. • S2. Ho he provat tot però no em fa cas! - Autonomia i autoritat. • S3. Vols dir que ja està ordenat? - Responsabilitat i resolució de conflictes. • S4. Als nens els cotxes i a les nenes les nines? - L'educació afectiva i els rols de gènere. • S5. Jugar serveix? Aprenem jugant? - El joc dins i fora de casa. • S6. Sessió monogràfica. <p>6-12 anys</p> <ul style="list-style-type: none"> • S1. El respecte i la confiança ens permeten equivocar-nos - L'afecte i l'autoestima. • S2. Fills autònoms, no obedients! - Autonomia i autoritat. • S3. Conflictes i responsabilitat - Assertivitat i capacitat d'escolta. • S4. Tal faràs, tal educaràs! - Rols i responsabilitats familiars. • S5. No s'aprèn només a l'escola! - Lleure, escola i entorn. • S6. Sessió monogràfica.

Característiques del programa (cont.)	
Sessions (cont.)	<p>12-16 anys</p> <ul style="list-style-type: none"> • S1. I, si primer, mirem d'entendre'ls? - L'afecte. • S2. Ser-hi sense que es noti - Autoritat <i>versus</i> autoritarisme. • S3. Tenir conflictes no és tenir problemes - Superació de conflictes. • S4. Tots els actes tenen conseqüències - Responsabilitats familiars. • S5. Es passa hores davant el mirall! - L'escola i l'entorn. • S6. Sessió monogràfica. <p>Interval: presencialitat setmanal.</p>
Descripció del contingut	<p>Els tallers, dividits per franja d'edat dels infants i adolescents, es desenvoluparan en diferents municipis de tot Catalunya, i consten de 6 sessions de 2 hores al voltant de temàtiques i conceptes com ara: afecte, autonomia, autoritat, estratègies educatives, resolució de conflictes, responsabilitats en l'àmbit domèstic, el lleure i l'entorn, el paper educatiu de l'escola i la família extensa, etc.</p> <p>El mètode pedagògic que vertebrava el programa és participatiu. Tot i que el guiatge de les sessions recau en una persona dinamitzadora, és essencial que els pares i les mares contribueixin amb les seves idees al desenvolupament de les sessions.</p>
Descripció dels materials	<p>El programa compta amb 5 Guies específiques per a les persones dinamitzadores de cada cicle de tallers:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4 Guies didàctiques: instruments bàsics per a la intervenció dels dinamitzadors i les dinamitzadores, una per franja d'edat: 0-3 anys / 3-6 anys / 6-12 anys / 12-16 anys (tot i que actualment el programa està desenvolupant una cinquena guia en la franja 16-18 anys amb l'objectiu d'aplicar-la durant l'exercici 2015). Aquestes guies pretenen: <ul style="list-style-type: none"> • Dotar els dinamitzadors d'eines i de recursos per millorar les funcions de protecció, cura, benestar i educació de les famílies vers els menors. • Reforçar, mitjançant la seva aplicació, les habilitats parentals ja existents i promoure, en els pares i les mares, el desenvolupament de noves competències parentals. • Guia d'aplicació del programa: eina oberta i viva que les entitats gestores dels cicles de tallers a Catalunya poden consultar i en la qual troben descrita la teoria del canvi del programa, el seu marc conceptual, les eines d'avaluació, les orientacions metodològiques vinculades a la funció dinamitzadora, a la preparació de les sessions

Característiques del programa (cont.)	
Descripció dels materials (cont.)	<p>i al foment de la participació de les famílies, així com diferents recursos, preguntes freqüents, casos, etc., per aprofundir, si s'escau, amb les famílies durant el cicle de tallers.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Espais virtuals: secció del programa al web de la Generalitat de Catalunya, amb informació específica sobre aquest, com participar-hi i recursos educatius per a pares i mares. A part, el programa compta amb Eines 2.0 per a la formació i comunicació de la xarxa de persones dinamitzadores (Plataforma e-Catalunya).
Cost dels materials	<p>Les guies didàctiques són gratuïtes i són susceptibles de descàrrega pública des de l'apartat de publicacions del Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya (licència <i>Creative Commons</i> que permet la generació d'obres derivades sempre que no se'n faci un ús comercial. Tampoc es pot utilitzar l'obra original amb finalitats comercials). L'únic material que no és accessible al públic és la <i>Guia d'aplicació del programa</i>, que les persones dinamitzadores de les entitats gestores dels cicles de tallers a Catalunya reben a l'inici de la seva formació per impartir el programa.</p>
Professionals formadors	<p>Requisits: els formadors han d'haver fet la formació específica. Els seus perfils varien en funció de l'organització que guanya el concurs públic per gestionar el programa. Principalment, els perfils professionals implicats i demandats per la Secretaria de Família són psicòlegs, educadors socials, pedagogs i psicopedagogs.</p>
Formació dels professionals	<p>Les persones dinamitzadores de grups reben formació teòrica i pràctica de manera continuada de manera presencial (30 hores de formació inicial i un mínim de 10 hores de formació de suport al llarg de l'any) i de manera virtual mitjançant una plataforma en línia de treball col·laboratiu (Plataforma e-Catalunya) per comparar informacions, recursos i coneixement.</p>
Contacte - informació	<p>Generalitat de Catalunya Departament de Benestar Social i Família Secretaria de Família Telèfon: 93 483 19 14 Correu electrònic: formaciofamilies.benestar@gencat.cat Web: http://benestar.gencat.cat/ca/ambits_tematics/families/formacio_per_a_pares_i_mares/creixer_en_familia/</p>

Font: Elaboració pròpia.

Fitxa 5.

Programa VIG, una proposta innovadora en vídeo

Característiques del programa	
Nom - Sigles	VIG-Video Interaction Guidance (vídeo d'interacció guiada) és el nom del programa utilitzat al Regne Unit, on es va iniciar als anys noranta a Escòcia. Aquesta fitxa analitzarà les dades del VIGuk, ja que és una de les xarxes més grans i amb més evidències publicades.
Objectiu general	VIG és un mètode que pretén millorar la comunicació i les relacions dels pares a través d'un partenariat que es basa en filmar, analitzar i reflexionar situacions d'interacció positiva dels mateixos participants. Biemans el va desenvolupar basant-se en els treballs sobre interacció positiva i intersubjectivitat entre mares i nadons de Colwyn Trevarthen, de la Edinburgh University. VIGuk s'ha desenvolupat gràcies al treball inicial de Hilary Kennedy i un grup de psicòlegs de l'educació escocesos que es van anar a formar amb l'autor, Biemans.
Titularitat	Entitat privada. Associació sense ànims de lucre. VIGuk es va formar a partir d'un grup de supervisors que de manera informal ho van començar a liderar. Des de l'any 2012 van formar una associació sense ànim de lucre per poder mantenir uns estàndards ètics, una pràctica competent i alhora donar direcció i lideratge a VIGuk. Tots els formadors acreditats o fent cursos esdevenen membres de la companyia. Autor: Harri Biemans, Holanda (1980s).
Àmbit d'implementació	Internacional. El programa s'ha implementat en més de quinze països com Holanda, Gran Bretanya, Estats Units, entre d'altres. S'han format més de 4.000 professionals arreu del món, tant a Europa com al nord i centre d'Amèrica, que han implementat el programa a diferents àmbits, tant en l'àmbit privat com públic.
Nivell d'evidència	Alt. Aquest programa té el suport de més de 20 anys d'investigació, amb evidències positives que es poden consultar en diferents articles publicats. Resultats en infants. Els estudis mostren que els infants solen mostrar menys conductes disruptives. Resultats en mares/pares. Els resultats mostren que els pares i mares es mostren més competents en les relacions amb els seus fills i filles. També milloren la percepció sobre la parenta-

Característiques del programa (cont.)	
Nivell d'evidència (cont.)	litat, fet que incideix positivament al desenvolupament dels infants. També s'incrementa la sensibilitat, que afavoreix canvis positius en el comportament i l'actitud amb els infants. Els pares també reporten una reducció de l'estrès i un augment de la confiança. En el següent enllaç es pot trobar tota la informació i referències: http://www.videointeractionguidance.net/page-1798526
Nivell de risc	Prevenió: universal. Intervenció: primerenca/tractament. El programa s'adapta a tot tipus de famílies i infants. Per exemple, s'ha utilitzat amb infants amb Asperger.
Edat dels infants	L'edat és oberta si es treballa amb els pares i mares. Quan es treballa amb els infants, han de tenir l'edat suficient per poder mirar el vídeo i reflexionar sobre el que s'ha vist.
Target	El programa està orientat principalment a pares i mares que necessiten suport per millorar la comunicació i relació amb els seus fills i filles. També s'utilitza amb els infants en situacions de teràpia i en contextos escolars. El programa és fàcilment adaptable, així que també s'ha utilitzat per millorar en l'aspecte professional i en l'àmbit empresarial.
Sessions	Nombre: el nombre varia en funció de cada cas concret, poden ser unes 3-4 sessions, amb vídeos que duren uns pocs minuts. Durada: es recomana no sobrepassar l'hora. Interval: generalment, requereix una presencialitat setmanal.
Descripció del contingut	El professional, sempre que sigui possible, es desplaça a la casa i grava els pares amb l'infant i escull aquells moments que considera que la interacció ha estat molt positiva tant per als pares com per a l'infant. En una altra sessió els mostra aquells moments on la diada comparteix intersubjectivitat. Per exemple, el pare segueix una iniciativa de l'infant i tots dos conflueixen com pot succeir en una situació de joc simbòlic on el fill ofereix un plat ple de sorra al pare i ell s'implica menjant-se'l, i tots dos semblen totalment sincronitzats i gaudint del joc. Les revisions dels vídeos compartides amb els pares es poden fer en qualsevol lloc, no hi ha evidències que sigui millor fer-les a la llar o fora d'ella. Aquestes poden durar màxim una hora. El supervisor o guia destaca els continguts relacionats amb els principis d'interacció proposats per Trevarthen, en què s'analitzen situacions on els pares mostrin les accions següents:

Característiques del programa (cont.)	
Descripció del contingut (cont.)	<ul style="list-style-type: none"> • Estar atent a les necessitats i demandes de l'infant. • Observar, deixar espai, esperar. • Fomentar i rebre les iniciatives de les criatures. <p>Una vegada observat el vídeo, els pares donen les seves primeres impressions. Es fomenta la confiança i l'enfortiment dels pares focalitzant l'atenció en allò que fan que ja funciona i que té a veure amb els principis descrits. La idea és que els pares es vegin com els agradaria ser, més que felicitar-los pel que fan bé o descriure com ho han de fer. Imatges de les seves competències i habilitats.</p>
Descripció dels materials	El material imprescindible és una càmera de vídeo per poder enregistrar les escenes d'interacció que s'hauran d'analitzar. Els materials per als formadors són diversos: guies, autoavaluacions i altres eines de supervisió.
Cost dels materials	Els materials no tenen un cost addicional, estan inclosos en la formació.
Professionals formadors	Requisits: malgrat que no s'especifica una titulació concreta per fer el curs, els professionals que solen formar-se provenen dels àmbits de treball social, educació i salut. La formació requereix gravar casos i, per tant, sovint són professionals que ja estan en actiu treballant com a psicòlegs, terapeutes, logopedes o psicopedagogs.
Formació dels formadors	<p>L'associació no organitza les formacions però les regula i facilita la comunicació a través del web. Cada persona que inicia el curs té un supervisor assignat. La formació està dividida en tres estadis que es poden fer en un període de temps d'entre 18 i 24 mesos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dos dies de curs inicial + un cicle de 6 sessions amb 2 o més clients + 7 sessions d'una hora de supervisió + 1 hora de reunió. 2. 1 hora d'introducció + un cicle de 7 sessions amb 2 o més clients + 8 sessions d'una hora de supervisió + 1 hora de reunió. 3. 1 hora d'introducció + un cicle de 7 sessions amb 2 o més clients + 8 sessions d'una hora de supervisió + 1 hora de reunió per acreditar-se. <p>El preu de la formació varia en funció dels paquets que es triïn, però pot variar entre les 325 i 400 lliures esterlines per un curs inicial.</p>
Contacte - informació	<p>Web: http://www.videointeractionguidance.net/</p> <p>Correu electrònic: contact@videointeractionguidance.net</p>

Fitxa 6.**Triple P, una proposta adaptada en diversos països**

Característiques del programa	
Nom - sigles	Triple P - Positive Parenting Program (Triple P - Programa de Parentalitat Positiva).
Objectiu general	Prevenir i/o tractar dificultats conductuals, emocionals i del desenvolupament d'infants i adolescents.
Titularitat	<p>Entitat privada. El programa Triple P ha estat desenvolupat per investigadors de la University of Queensland (UQ) i la universitat en té els drets. Tot i així, des de l'any 2001, UniQuest té la llicència internacional de Triple P International (TPI) i, per tant, en gestiona els costos i beneficis generats pel programa i la formació. La universitat i els autors reben els beneficis que els corresponen d'acord amb la política de propietat intel·lectual que té la universitat.</p> <p>Autors: Matthew R. Sanders i col·laboradors de la University of Queensland, Brisbane. Austràlia (1999).</p>
Àmbit d'implementació	<p>Internacional. El programa s'ha implementat en més de 15 països com Holanda, Gran Bretanya, Estats Units, entre d'altres. S'han format més de 4.000 professionals arreu del món, tant a Europa com al nord i centre d'Amèrica, que han implementat el programa a diferents nivells, tant en l'àmbit privat com públic.</p>
Nivell d'evidència	<p>Alt. Aquest programa es basa en dades recollides durant més de 30 anys d'investigació amb evidències positives que es poden consultar en més de 250 articles publicats. En els 33 anys d'experiència han recollit dades de 16.009 famílies que hi han participat.</p> <p>Resultats en infants. Millora en les conductes i en el control emocional, així com en la seguretat en si mateixos i en les relacions amb els altres en general.</p> <p>Resultats en mares/pares. Els beneficis fan referència a la reducció del maltractament infantil i les dificultats de conducta, la millora en les relacions entre pares i fills, l'empoderament dels pares (més confiança en si mateixos i autonomia), la disminució de casos amb depressió, estrès, enuig i conflictes familiars. També mostra evidències en la millora de la capacitat de resiliència parental.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Nivell d'evidència (cont.)	El programa és molt rendible perquè les famílies se senten més segures i fan menys consultes als professionals i, per tant, generen un estalvi en la comunitat. A més, els resultats mostren una disminució en les taxes d'hospitalitzacions per abusos, en el cost de la despesa en justícia, l'estrés laboral i la salut mental.
Nivell de risc	Prevenció: universal. Intervenció: primerenca/tractament. Les famílies amb més dificultats poden rebre un suport més intens, sempre sobre la base de fer la «intervenció mínima suficient», ajustant el nivell de suport a les necessitats de la família.
Edat dels infants	Triple P: per a famílies amb infants fins a 12 anys. Teen Triple P: per a famílies amb infants entre 12 i 16 anys. Stepping Stones: programa per a famílies amb infants amb discapacitats. També tenen altres programes focalitzats en infants amb sobrepès, en situacions de separacions o amb pares indígenes, entre d'altres.
Target	El programa està orientat principalment a pares i mares amb infants fins als 16 anys provinents de diferents grups socioeconòmics, ètnics i lingüístics. També a altres persones que exerceixen aquestes funcions, com per exemple els avis. En funció del programa, pot variar el context on s'ofereix: consulta personal, seminaris, tallers, conferències o consultes en línia, entre d'altres.
Sessions	Nombre: varia en funció de l'especificitat del curs o cursos que es volen fer. Hi ha programes que requereixen 10 sessions, si els pares consideren que es troben en situacions molt complicades, i d'altres, per exemple, que duren 5 sessions. Se'n fan 4 inicialment, es deixa passar un temps i es tanca el programa amb una cinquena trobada per comentar si han utilitzat les estratègies emprades. Alguns programes tenen el suport de trucades, DVD, etc. Durada: és variable en funció de les necessitats de la família i el tipus de participació triada (en línia, individual o en grup). Per exemple, les trucades d'acompanyament no solen durar més de 15 minuts, en canvi, algunes sessions presencials poden durar 40 minuts i d'altres 2,5 hores. Interval: generalment, el curs requereix una presencialitat setmanal.
Descripció del contingut	El programa es vertebrava a partir de 5 principis de la criança positiva: <ul style="list-style-type: none"> • Crear un ambient segur, educatiu i estimulant. • Promoure un ambient d'aprenentatge positiu.

Característiques del programa (cont.)	
Descripció del contingut (cont.)	<ul style="list-style-type: none"> • Emprar la disciplina assertiva. • Tenir expectatives realistes. • Cuidar-se un mateix. <p>El contingut del programa depèn del tipus de formació que es fa. Alguns grups parteixen dels propis dubtes de les famílies i d'altres, més inicials, treballen a partir de tòpics com: l'hora d'anar a dormir, gestionar les agressions, anar a comprar amb els infants sense problemes, desobediència, entre d'altres. A mode d'exemple, el curs en línia per a famílies s'estructura en 8 mòduls i cada un es focalitza en els tòpics següents: què és la parentalitat positiva; afavoreix la conducta que t'agrada; ensenyar noves habilitats; gestionar el mal comportament; gestionar amb la desobediència; planificar prèviament per prevenir problemes; fer que anar de botigues sigui un moment divertit; criar infants segurs i capaços.</p>
Descripció dels materials	<p>Els materials són variats en el seu contingut i format, en funció del programa. Però en general les famílies reben un manual amb informació i activitats que han de completar. També tenen accés al web, <i>podcast</i>, vídeos de l'anomenada <i>Guia de supervivència per a pares i mares</i>, Power Points, DVD i fulls de suggeriments i/o estra-tègies d'acord amb la temàtica treballada.</p>
Cost dels materials	<p>Famílies: els preus varien en funció del curs en què es participa però, per exemple, el curs en línia complet té un cost de 69.95 euros més iva.</p> <p>Professionals: la inversió d'un any fent el programa per atendre unes 100.000 famílies té un cost aproximat de 2.367.393 dòlars. Els recursos per a la implementació del programa tenen un cost aproximat de 723.598 dòlars. Aquest cost representa 23.67 dòlars per família en una comunitat d'un es 100.000 famílies.</p>
Professionals formadors	<p>Requisits: tenir una titulació de màster en Educació o Psicologia Clínica.</p> <p>Les persones que s'han format provenen d'àmbits diversos: psicò-legs, metges, infermers, <i>counselling</i>, mestres, policies, educadors socials, etc.</p>
Formació dels formadors	<p>S'ofereixen diferents formacions organitzades en quatre nivells diferents que varien en el nombre de cursos, des de 10 fins a 4 per nivell, en funció del contingut. Cada curs té uns requisits diferents, per a alguns cal haver fet prèviament altres cursos. La majoria de formacions requereixen presencialitat, d'un a tres dies, en grups de 20 persones com a màxim.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Formació dels formadors (cont.)	<p>http://www.triplep.net/files/3814/0591/5850/2014_Triple_P_Course_Summaries_US.pdf</p> <p>Es calcula que els professionals han de formar-se unes 30 hores per familiaritzar-se amb el programa i poder-se acreditar. Per poder impartir el programa cal haver fet la formació i tenir un certificat com a proveïdor.</p>
Contacte - informació	<p>Web: http://www.triplep.net/glo-en/home/</p> <p>Contacte: Matthew R. Sanders. Professor de la Clinical Psychology Parenting and Family Support Centre School of Psychology University of Queensland, Brisbane. QLD 4072 Austràlia.</p> <p>Correu electrònic/telèfon: matts@psy.uq.edu.au / +61 7 3365 7290</p> <p>Contacte a Europa: Jo Andreini.</p> <p>Correu electrònic/telèfon: jo@triplep.net / 207 987 2944</p>

Font: Elaboració pròpia.

Fitxa 7.

Programa Early Steps to School Success, una proposta des d'una organització internacional de defensa dels drets dels infants

Característiques del programa	
Nom - sigles	ESSS - Early Steps to School Success (primeres passes cap a l'èxit escolar)
Objectiu general	Donar suport a les famílies en la criança per afavorir el desenvolupament dels infants de contextos més empobrits perquè iniciïn l'escola amb igualtat d'oportunitats i les competències necessàries per tenir èxit escolar. El programa se centra en el desenvolupament del llenguatge.
Titularitat	Mixt. Save the Children desenvolupa el seu programa amb la partenarietat d'empreses privades i públiques. Autor: Save the Children (2006).
Àmbit d'implementació	Nacional, als Estats Units. El programa s'ha implementat principalment en 84 centres d'onze estats americans, des de Washington fins al sud de Carolina, sobretot en contextos rurals on hi ha poc suport a la petita infància. Els programes s'implementen amb el suport de col·laboradors com els centres de salut locals,

Característiques del programa (cont.)	
Àmbit d'implementació (cont.)	Entitats educatives com les biblioteques, museus, centres cívics, espais familiars, etc.
Nivell d'evidència	<p>Alt. Aquest és un programa basat en evidències que es recullen a partir d'indicadors estandarditzats, eines per avaluar la qualitat del programa, qüestionaris, com el Home, i altres informacions sobre el risc i els recursos familiars. Les dades es reporten mensualment i són monitoritzades per personal en l'àmbit regional.</p> <p>En general, els beneficis del programa es veuen en tots els aspectes, però l'avaluació destaca la millora en la competència lectora en el moment de començar l'escola i la salut, fent més activitat física i consumint aliments més saludables, així com també en l'adquisició del vocabulari (2013). Altres dades més concretes fan referència a:</p> <p>Resultats en infants. Els resultats són molt positius, sobretot tenint en compte la situació inicial dels infants. Als 3 anys el 84% dels infants participants van obtenir un desenvolupament del llenguatge igual o superior al que s'esperava per l'edat. Als 5 anys, el 90%. Al test d'intel·ligència, la mitjana dels infants van puntuar 97,5, quan la mitjana esperada està sobre els 100. Les famílies llegien als infants una mitjana de 24 vegades al mes, mentre que la mitjana habitual és de 15 vegades.</p> <p>Resultats en famílies. Les famílies augmenten la seva responsabilitat cap a les necessitats dels infants; incrementen també la comunicació i estimulació del llenguatge i la lectura. També es relacionen més amb els serveis i amb la comunitat.</p>
Nivell de risc	Prevenció: famílies en situació de vulnerabilitat en contextos amb pocs suports a les famílies amb infants menors de tres anys.
Edat dels infants	Des del naixement fins que entren a l'escola, generalment als 5 anys.
Target	El programa està orientat a famílies que tenen pocs recursos o amb més necessitats de suport, per exemple, famílies uniparentals, famílies adolescents, amb situacions de dependència de substàncies o a la presó.
Sessions	Nombre: és un programa holístic que dura fins als 5 anys i, per tant, cada família rep un suport continuat que varia en funció de les necessitats i el context.

Característiques del programa (cont.)	
Sessions (cont.)	<p>Durada: les visites tenen horaris variables en funció de l'edat de l'infant i la situació de la família, així com del moment del programa (inici, avaluació...). Les altres activitats tenen temporalitats diverses, per exemple, l'hora del conte pot durar una hora però l'espai de joc, dues i mitja.</p> <p>Interval: és variable, però, generalment, el curs requereix una presencialitat setmanal, dues visites a casa i una trobada en grup en una escola de la comunitat.</p>
Descripció del contingut	<p>El model del programa es basa en tres moments diferenciats que combinen atenció individual i grupal.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atenció domiciliària des de l'embaràs fins als 3 anys. Les visites es fan dues vegades a la setmana, es dóna suport i s'ajuda a planificar espais i situacions. Es treballen competències relacionades amb la lectura, les habilitats socials i emocionals, habilitats cognitives per poder reflexionar i destreses motores. A través de la carpeta d'aprenentatge es valora la progressió de l'infant en relació amb el llenguatge, hàbits saludables, comunicació. • Combinat amb sessions de grups compartits amb altres famílies on s'expliquen contes i es fan intercanvis de llibres. També s'organitzen grups educatius per a pares i també nits en família. • A partir dels 3 anys, l'activitat se centra en la lectura i en fomentar la transició a l'escola. S'afavoreixen contactes entre mestres i famílies, visites a l'escola i la participació en un casal d'estiu abans d'entrar a l'escola.
Descripció dels materials	<p>Els materials es configuren a partir de guies per als especialistes i coordinadors, informació i planificació sobre el currículum i el joc, i també del joc en família, paquets de contes i una guia per fer la transició a l'escola.</p> <p>Mentre dura el programa s'elabora una carpeta d'aprenentatge per ajudar les famílies a observar, documentar i donar suport al desenvolupament i la progressió de la competència lingüística i lectora dels infants. També evidencia els progressos en els hàbits saludables, les activitats compartides per fomentar el vincle i la comunicació. És molt útil per afavorir la continuïtat amb l'escola. Aquesta carpeta també és una eina molt valuosa per a l'avaluació.</p>
Cost dels materials	El cost de participació per infant és d'uns 1.600 euros per any.

Característiques del programa (cont.)	
Professionals formadors	Requisits: fer la formació del programa i tenir competència en formació del currículum d'infantil, observar, assessorar i documentar la salut de l'infant, aspectes socials i emocionals, cognitius, psicomotricitat fina i gruixuda i documentar-la a la carpeta d'aprenentatge. Treball previ amb dones embarassades i amb adolescents.
Formació dels formadors	Els coordinadors es formen durant una mitjana de 70 hores. Durant la implementació del programa es fan grups de discussió per resoldre dubtes i compartir estratègies. D'altra banda, el professional rep suport mensual d'un especialista en petita infància per fer <i>coaching</i> . Cada mes tenen algun tipus de formació a distància: <i>webinars</i> , formació per telèfon, i videoconferència amb els iguals. També s'organitzen <i>clusters</i> .
Contacte - informació	Web: http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMG1p4E/b.8193011/k.4505/Early_Steps_to_School_Success.htm Contacte: Save the Children.

Font: Elaboració pròpia.

Fitxa 8.

Programa The Incredible Years, una proposta comprensiva

Característiques del programa	
Nom - sigles	The Incredible Years - Parents, Teachers and Children Training Series (Els anys increïbles. Formació per a pares, mestres i infants).
Objectiu General	El programa té com a objectiu promoure la parentalitat positiva, millorar els vincles i les relacions entre pares i fills, reduir el càstig físic i la millora de la relació família-escola.
Titularitat	Entitat privada. El programa el va desenvolupar Webster-Stratton quan era directora de la University of Washington Parenting Clinic, de Seattle, Estats Units. Actualment, és professora emèrita d'aquesta universitat i tots els drets del programa pertanyen a The Incredible Years, Inc. USA. Autora: Carolyn Webster-Stratton de la University of Washington, Seattle. Estats Units (1992).

Característiques del programa (cont.)	
Àmbit d'implementació	Internacional. El programa té un abast internacional, a més dels Estats Units també s'ha implementat a Canadà, Regne Unit, Rússia, Turquia, Portugal, Dinamarca, Noruega, Suïssa, Holanda i Finlàndia.
Nivell d'evidència	Alt. El programa compta amb evidències científiques recollides durant més de 30 anys d'experiència. Resultats en infants. En general, els infants mostren una millora en la competència social i emocional. Aquesta millora s'evidencia en una reducció de l'agressivitat infantil i el comportament a la llar i a l'escola; millora en l'èxit escolar; més seguretat en si mateixos, mostrant-se més participatius a l'aula. Els resultats de la recerca d'un seguiment 10 anys més tard, quan els infants ja eren adolescents, evidencien major èxit en els estudis, una reducció de conductes delictives i d'abús de consum de drogues. Resultats en famílies. Millora en la criança positiva, així com la reducció del tracte coercitiu i negatiu als infants. Millora en general del vincle i relacions familiars.
Nivell de risc	Prevenió universal i intervenció amb infants amb dificultats de conducta o, per exemple, diagnosticats amb el trastorn per dèficit d'atenció amb hiperactivitat (TDAH) i dificultats amb la competència lectora.
Edat dels infants	Infants fins a 12 anys.
Target	El programa està orientat a famílies amb un alt risc de vulnerabilitat o infants amb dificultats emocionals, socials i/o de comportament. Recentment també s'ha adaptat el programa a famílies d'infants amb dificultats d'aprenentatge (lectura, TDAH...), també a pares i mares en procés de divorci o amb algun desordre. El programa també permet implementar-se en infants i en mestres.
Sessions	Les sessions varien en funció del programa, però en general són: Nombre: entre 4 i 18 per a pares; 60 l'any per a infants. Durada: entre 2 i 3 hores, segons el programa i a qui va dirigit. Interval: setmanal per a pares i infants, mensual per a mestres (6 dies).

Característiques del programa (cont.)	
Descripció del contingut	<p>The Incredible Years es concreta en tres programes en funció del grau de vulnerabilitat o de les dificultats de conducta. S'ofereixen diferents nivells: bàsic, avançat i de suport. Cada programa i els seus tres nivells es poden dirigir a infants, a famílies i a professorat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programes per a mares/pares: nadons (0-1 any); infants (1-3 anys); parvulari (3-5); edat escolar (6-12). Aquests programes tenen per objectiu millorar les relacions entre pares i fills, enfortir el vincle, reduir els conflictes relacionats amb la disciplina, la promoció de les competències socials, emocionals i lingüístiques. • Programes per a infants: es duen a terme en petits grups i tenen per objectiu aprendre a cooperar, millorar la gestió de les emocions, resolució de problemes, gestionar l'enuig i saber relacionar-se per fer amics. Hi ha un programa per a infants de 3-8 anys, Classroom Dinosaur Curriculum, i un altre, Small Group Dinosaur Therapy, per a infants amb algun tipus de dificultats com TDAH o trastorn desafiant, etc. • Programes per a mestres: se centren en millorar la dinamització del grup classe per tal que els infants tinguin més èxit escolar i millorin la seva autoregulació emocional i competència social.
Descripció dels materials	<p>Els materials són variats en el seu contingut i format, en funció del programa. Però en general les famílies reben un manual amb informació i activitats que han de completar durant la formació i a casa. També tenen accés al web, vídeos, o a suports com titelles, etc.</p>
Cost dels materials	<p>Famílies: el manual per als pares té un cost per al formador de 17.95 dòlars.</p> <p>Professionals: els preus varien en funció del programa però, per exemple, el programa bàsic per infants en edat escolar (6-12) té un cost de 1.300 dòlars i el de grup líder 400 dòlars (3 dies). El manual té un cost per al formador de 26,95 dòlars. El professional també pot pagar per fer consultes telefòniques o en persona, amb un cost d'entre 150/250 dòlars l'hora. Una vegada fetes les formacions, es poden aconseguir diferents certificats on s'ha de demostrar en vídeo la pràctica amb grups. Aquests certificats tenen un cost de 450 dòlars. Si una comunitat vol oferir per primera vegada el programa bàsic per a un grup de 12 pares i mares, comptant que a cada grup ha d'haver-hi dos formadors, la formació de les dues persones, els materials, etc., tindrien un cost anual de 69.461.30 dòlars, és a dir, 643 dòlars per pare o mare. Els següents anys, el cost disminuiria dràsticament perquè el personal ja estaria format i el material ja estaria adquirit.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Professionals formadors	<p>Requisits: en tots els casos, cal haver fet alguna formació que impliqui continguts en evolutiva de l'infant i es recomana que també s'hagi fet formació en la teoria de l'aprenentatge social (Bandura). En qualsevol parella de formadors d'un grup, almenys un ha de tenir un màster com a mínim.</p> <p>El perfil dels professionals és molt variat: educació social, psicologia, infermeria, medicina o magisteri.</p>
Formació dels formadors	S'organitzen diferents cursos en funció del programa que es vulgui acreditar, que poden variar entre un i tres dies de formació per programa.
Contacte - informació	<p>Web: www.incredibleyears.com</p> <p>Contacte: Carolyn Webster-Stratton. Developer and Chief Executive Officer, 1411 8th Avenue West Seattle, Washington 98119, Estats Units.</p> <p>Correu electrònic/telèfon: incredibleyears@incredibleyears.com / +1 206 285 7565</p>

Font: Elaboració pròpia.

Fitxa 9.

Programa Strengthening Families Program, una proposta per a famílies amb alta vulnerabilitat

Característiques del programa	
Nom - sigles	SFP - Strengthening Families Program (Programa Enfortint Famílies)
Objectiu General	Millorar les competències socials i l'èxit escolar, alhora que prevenir i/o tractar dificultats conductuals, delinqüència i abús de substàncies com les drogues o l'alcohol.
Titularitat	Pública/mixt. Durant els anys vuitanta es va desenvolupar el primer programa de 14 sessions de la mà del Dr. Kumpfer (SFP6-11) gràcies a una beca d'investigació (NIDA). Més endavant, a la dècada dels noranta, juntament amb Molgaard Co-Pis, van desenvolupar una versió més curta de 7 sessions (SFP10-14). A partir de l'any 2000, Kumpfer i Whiteside van desenvolupar una versió nova de 14 sessions per a infants i adolescents (SFP3-5 i SFP12-16). La

Característiques del programa (cont.)	
Titularitat (cont.)	<p>darrera versió del programa ha estat desenvolupada per implementar-la a casa amb un DVD, els autors han estat: Kumpfer, Whiteside i Brown, l'any 2011 (SFP7-17).</p> <p>El programa ha estat subvencionat en els àmbits federal i estatal per diferents agències públiques. La formació del programa la gestiona Ahearn Greene Associates, SP, als Estats Units i Canadà, i en l'àmbit internacional, cal contactar amb el Dr. Larol Kumpfer.</p> <p>Autor: Dr. Kumpfer. Estats Units (1980).</p>
Àmbit d'implementació	<p>Nacional (EEUU) i internacional. El programa s'ha implementat durant més de 30 anys en més de 17 països dels diferents continents. S'ha traduït a l'espanyol, portuguès, francès, alemany, holandès, eslovè, rus, tailandès, xinès, entre d'altres llengües.</p>
Nivell d'evidència	<p>Alt. Aquest programa té més de 30 anys d'investigació, amb evidències positives que es poden consultar en els informes i recerques publicades:</p> <p>http://www.strengtheningfamiliesprogram.org/publications.html</p> <p>S'utilitzen diferents mètodes, quantitatius i qualitius, i instruments per a la recollida de dades de diferents informants: pare/mare, infant i dinamitzador (líder del grup: terapeuta/formador). S'utilitzen pre i postest (en acabar, als 6 mesos i als 12 mesos). Els resultats s'han obtingut també per investigadors externs i també comparant-los amb grups control, és a dir, famílies en situacions similars i contextos propers que no participen en el programa.</p> <p>Els resultats generals evidencien que el programa millora els factors de protecció i redueix els de risc. Increment de les habilitats de criança i, per tant, dels vincles, el clima i les relacions interpersonals dins la família i en altres contextos. La comunicació és més satisfactòria i es redueix el grau d'agressivitat i els trastorns de conducta. Es redueix el consum i la probabilitat de consumir drogues o alcohol.</p> <p>Resultats en infants. Millora en l'èxit escolar i les competències socials, tant pel que fa a l'autocontrol com a la comunicació, per exemple.</p> <p>Resultats en mares/pares. Els beneficis fan referència a la millora de les competències de criança i la confiança en les pròpies capacitats.</p> <p>Els programes intensius de 14 sessions per a infants de 6-11 anys són els que mostren major impacte.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Nivell de risc	<p>Intervenció: principalment s'implementa en famílies amb vulnerabilitat i risc social alt.</p> <p>Prevenció: universal. També disposa d'un programa per a població universal, malgrat que inicialment estava orientat a la intervenció.</p>
Edat dels infants	<p>Hi ha 4 programes diferents en funció de l'edat i la vulnerabilitat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Preescolar, de 3-5 anys (SFP 3-5), amb població de risc. Es pot implementar en paral·lel amb el de 6-11 anys amb dos supervisors de grup. • Edat escolar, de 6-11 anys (SFP 6-11), amb població de risc. • Preadolescents i adolescents, de 10-14 anys (SFP 10-14), dirigit a la població en general/universal. • Adolescents, 12-16 anys (SFP 12-16), amb població de risc.
Target	<p>El programa es dirigeix principalment a famílies amb alta vulnerabilitat i alt risc de conductes antisocials, delictives i de consum de substàncies, tot i que també es mostra eficaç per a la població en general. Alguns programes es dirigeixen a famílies en situacions molt concretes, com mares/pares que estan a la presó, en llibertat condicional o en tractament per substàncies addictives.</p>
Sessions	<p>Nombre: El programa base consta de 14 sessions presencials, però hi ha variacions en funció del programa i context.</p> <p>Durada: 2 hores 30 minuts per sessió.</p> <p>Interval: generalment, el curs requereix una presencialitat setmanal.</p>
Descripció del contingut	<p>Els components del programa inclouen moments de pràctica entre els membres de la família sobre interaccions positives, el joc, la comunicació i la disciplina, posant en pràctica estratègies que han treballat en les sessions individuals. Algunes estratègies fomenten el lideratge dels infants durant el joc, l'atenció dels pares, valorar els infants, l'escolta activa i la reducció de comentaris crítics. Les famílies aprenen a establir expectatives positives sobre el comportament dels seus fills en relació amb l'edat i el desenvolupament de cada infant. Amb els infants també es treballen estratègies de comunicació, de relació interpersonal, resolució de conflictes i la gestió de les emocions, sobretot de l'enuig.</p>

Característiques del programa (cont.)	
Descripció dels materials	<p>El programa ha desenvolupat materials que es poden baixar gratuïtament a través del web, d'altres s'han de pagar. En la majoria s'utilitzen DVD, que també es poden encarregar.</p> <p>En aquesta pàgina web es pot baixar el contingut del programa 7-17. http://www.parentsempowered.org/uploads/downloads/21_SFP_Lesson_9.pdf</p>
Cost dels materials	<p>Famílies: generalment les famílies no paguen la seva participació al programa, ja que els costos els assumeix l'organització que l'ha encarregat.</p> <p>Professionals: els preus del material són de 450 dòlars, i es poden utilitzar en un sol servei. El material inclou 6 llibres en format CD.</p>
Professionals formadors	<p>Requisits: els professionals han de formar-se en el programa per obtenir el certificat SFP. Per implementar el programa es requereix un grup de 5 formadors: 1 coordinador i 2 formadors per al grup de mares/pares i 2 per al grup dels fills/filles. Es recomana que hi hagi homes i dones i que es respecti l'ètnia i llengua del grup de població amb qui es vol treballar.</p>
Formació dels formadors	<p>La formació del programa té un cost de 4.350 dòlars per a grups de 35 persones, i 3.700 dòlars per a grups fins a 15 persones. El preu inclou el CD amb els materials per a un programa. La formació inclou un seguiment de suport, també en aspectes tècnics. Els continguts de la formació són:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bases conceptuals del SFP. • Estructura general. • Continguts relacionats amb els pares, fills i famílies. • Simulacions de sessions. • Captació i manteniment de famílies. • Administració de les eines d'avaluació. • Gestió d'aspectes ètics i legals. • Dinàmiques i gestió de grup.
Contacte - informació	<p>Web: http://www.strengtheningfamiliesprogram.org/</p> <p>Contacte: Strengthening Families Program. Ahearn Greene Associates, SP. 3624 Queen Mary Dr. Olney, MD 20832.</p> <p>Correu electrònic/telèfon: sfp@ahearngreene.com / (801) 240-460-3931</p>

Característiques del programa (cont.)	
Contacte - informació (cont.)	<p>Contacte Internacional: Programes SFP3-5, 6-11 o 12-16: Dra. Karol L. Kumpfer, professora, psicòloga, investigadora i desenvolupadora del programa SFP d'Alta Institut. 5215 Pioneer Fork Rd. Salt Lake City, UT, 84108. Correu electrònic/telèfon: kkumpfer@xmission.com / 801-583-4601 o (801) 582-1562 / mòbil: 435-740-1453 o (801) 879-3508 Programa SFP7-17 DvD: Jayne L. Brown, directora executiva. 817 7th Ave. Salt Lake City, UT 84103. Correu electrònic/telèfon: jayniebrown@gmail.com / (801) 694-0119</p>

Font: Elaboració pròpia.

Fitxa 10.

Programa SNAP, una proposta principalment dirigida a infants conflictius

Característiques del programa	
Nom - sigles	<p>SNAP - Stop Now and Plan (Atura't ara i planifica). L'any 1985 es creà el primer programa anomenat llavors SNAP ORP, actualment es coneix com a SNAP Boys, per a nens, o SNAP Girls, per a nenes.</p>
Objectiu general	<p>Desenvolupar competències prosocials per prevenir i millorar els problemes de comportaments disruptius, agressius i antisocials dels nens i nenes a casa, a l'escola i a la comunitat, on sovint estan en situacions de delinqüència juvenil.</p>
Titularitat	<p>Entitat privada sense ànims de lucre, subvencionada i amb el suport pel govern de Toronto i altres donacions particulars. Tot i que el CDI es va fundar l'any 2004 compte amb més de cent anys de treball en salut mental, amb l'afany de donar suport a famílies amb infants menors de 12 anys i joves d'entre 13 i 18 anys de la comunitat. Autor: Child Development Institute (CDI), Toronto, Canadà (1970).</p>

Característiques del programa (cont.)	
Àmbit d'implementació	Internacional i nacional. El programa s'ha implementat al Canadà, Estats Units i Europa. Principalment a Toronto i, després, s'ha estès a altres zones del Canadà, com Ontario, però també a altres països, com a l'estat de Minnessota als Estats Units, o a Holanda, entre d'altres.
Nivell d'evidència	<p>Alt. Aquest és un programa basat en evidències que parteix d'una perspectiva cognitiva conductual. Compta amb més de 20 anys d'investigació, durant els quals s'han recollit evidències positives que es poden consultar en el seu web. La recerca s'ha desenvolupat des de diferents països del Canadà, Estats Units i Europa. Les dades recollides fins l'any 2013 mostren que SNAP s'ha implementat en 92 països, amb més de 10.000 famílies.</p> <p>Resultats en infants. Millores consistentes als 6, 12 i 18 mesos després del programa en la competència social i, per tant, conductes prosocials que faciliten la relació amb els altres. Hi ha una disminució en conductes d'internalització, ansietat, depressió..., i també d'externalització: conductes d'agressivitat, conductes antisocials i delinqüència. En l'aspecte emocional, millora l'autocontrol tant en pares i mares com en fills i filles. En general millora la conducta a l'escola, a casa i a la comunitat. Els resultats escolars solen millorar i també l'abandonament dels estudis.</p> <p>Resultats en mares/pares. Millores en la confiança parental, reducció en la percepció d'estrés, relació familiar, l'autoritat a l'hora de posar límits i també la comunicació, on, per exemple, disminueixen els crits. Mostren més estratègies per resoldre situacions i dificultats amb els seus fills i filles.</p> <p>S'evidencia una relació entre els components del programa, la intensitat i duració del tractament, amb la seva eficàcia. Els resultats amb nens solen ser més reeixits, i més moderats en les nenes.</p>
Nivell de risc	Intervenció: la població objectiu són els infants amb serioses dificultats de comportament a casa, escola o persones de l'autoritat i la comunitat.
Edat dels infants	<p>SNAP Boys: nens entre 6 i 11 anys. SNAP Girls: nenes entre 6 i 11 anys.</p> <p>També tenen programes focalitzats en altres contextos i edats: joves, escoles, comunitats aborígens, joves que estan al circuit de la justícia, entre d'altres. Es poden consultar a: http://www.childdevelop.ca/programs</p>

Característiques del programa (cont.)	
Target	El programa està orientat a nens i nenes, però també a les seves famílies, que mostren grans dificultats de conducta, sovint antisocials i/o delictives o en risc de mostrar-les. Les dificultats inclouen el control d'impulsos, robatoris, agressions físiques i verbals, enganyos, vandalisme, entre d'altres.
Sessions	Aquest és un programa que conté múltiples components. Dos d'ells, els bàsics tant per als pares/mares com per als fills/filles, tenen una limitació temporal, la resta són variables: Nombre: 13 sessions. Durada: 1 hora 30 minuts. Interval: generalment, el curs requereix una presencialitat setmanal. La intervenció sovint implica la participació en altres components del programa que tenen una durada variable, en funció de les necessitats de les famílies. Alguns exemples són: escola de defensa (mínim 3 sessions), amistat (entre 1-16 sessions), etc. Els pares també poden continuar amb altres components, com el grup d'atenció continuada, que dura 8 sessions, o el programa de continuació de resolució de problemes.
Descripció del contingut	El programa es basa en 9 principis que el defineixen (centrat en el client, ecosistèmic, sensibles al gènere, respecte a la diversitat, inclusivitat...). Inicialment, les famílies que poden participar en el programa responen a unes eines d'avaluació de riscos que contenen entre 20-21 elements i s'organitzen en 3 seccions generals, que responen a característiques de l'infant, la família i si es mostren responsius (resposta a les necessitats). Cada element es pot valorar en una escala del 0 al 3 (no present, possiblement present, present). El programa consta de 5 components clau: <ol style="list-style-type: none"> 1. 13 sessions amb els nens, on es treballen habilitats com l'autocontrol, la resolució de problemes i l'autoregulació emocional a través de l'SNAP. 2. Paral·lelament es treballa amb un grup de pares i mares per desenvolupar estratègies. 3. Sessions individuals amb la família basades en SNAP per a pares (Atura't ara, planifica l'estratègia parental). 4. Sessió individual amb el nen que requereixi suport extra. 5. Suport a l'escola i/o mestra amb infants que mostren conductes inadequades.

Característiques del programa (cont.)	
Descripció dels materials	Els materials són variats en el seu contingut i format. Però en general s'utilitzen manuals de tractament, eines per avaluar els riscos, fulletons d'un tema concret (<i>bullying</i> o robar, per exemple), entre d'altres materials més secundaris, com ara pòsters, adhesius, titelles o polseres. El programa inclou materials digitals, com per exemple, amb els joves s'utilitzen tauletes per treballar continguts digitals.
Cost dels materials	<p>Famílies: l'organització rep el suport econòmic governamental i també de donacions voluntàries. Aquests diners serveixen per cobrir les despeses de les famílies més necessitades.</p> <p>Professionals: el preu del material varia en funció de la quantitat, però a mode d'exemple, un manual costa 25 dòlars, els fulletons costen 1 dòlar, i l'eina d'avaluació (EARL-20B, V2) per a nens 35 dòlars. La rendibilitat del programa, cost/benefici, s'estima entre 3,07 dòlars i 5,64 dòlars per cada dòlar invertit. Quan es fa aquesta relació incloent conductes delictives no detectades prèviament, la ràtio incrementa a 25,79 dòlars i 47,29 dòlars per dòlar invertit. En general, s'expressa que l'estalvi social és de 4.500 dòlars per família participant i 2,5 dòlars milions d'estalvi en la despesa social de persones potencialment capaces de cometre activitats delictives greus.</p>
Professionals formadors	Requisits: els formadors han d'haver fet la formació específica. Els seus perfils variaran en funció de l'organització que contracti el programa i l'objectiu que es proposin.
Formació dels formadors	Per implementar el programa cal ser una organització i contactar amb el CDI per esdevenir un afiliat a SNAP. Una vegada hi ha assegurat un pressupost, el procés inicial dura entre 3 i 6 mesos per fer el suport inicial i formar el personal. La implementació i avaluació duren un mínim de 3 anys. També s'organitzen formacions per utilitzar les eines d'avaluació, d'un o dos dies. Per a més informació cal contactar amb el CDI.
Contacte - informació	<p>Web: http://www.childdevelop.ca/programs/snap</p> <p>Contacte: Child Development Institute. 197 Euclid Ave. Toronto, Ontario M6J 2J8.</p> <p>Correu electrònic/telèfon: info@childdevelop.ca / +1 (416)-603-1827</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dra. Leena Augimeri (directora del programa de desenvolupament científic). <p>Correu electrònic/telèfon: augimeri@childdevelop.ca / +1 416 603 1827, extensió 3112</p>

Característiques del programa (cont.)	
Contacte - Informació (cont.)	<ul style="list-style-type: none"> • Dra. Kathy Levene (directora del Children Mental Health Services). <p>Correu electrònic/telèfon: klevene@childdevelop.ca / +1 416 603 1827, extensió 3107</p>

Font: Elaboració pròpia.

BIBLIOGRAFIA

ARRANZ, E. i OLIVA, A. (2010) (coord.). *Desarrollo psicológico en las nuevas estructuras familiares*. Madrid: Pirámide.

ARRANZ, V. (2010). «Familiaritzar-se. Infàncies». *Diari Menorca*. 7, novembre, 18.

BERLANGA, S. (2013). *Anàlisi de la intervenció infermera en grups de suport a mares amb fills menors d'un any*. Alacant: Universitat d'Alacant. Tesi doctoral.

BLANCH, S. (2010). *Expectatives parentals i pràctiques socioeducatives. Influència mútua*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Tesi doctoral. En línia: <http://www.tdx.cat/handle/10803/4781>

BREZMES, M. J. (2010). *Propuesta para la configuración de un modelo actualizado de Servicios Sociales Municipales*. Madrid: Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP). En línia: <https://docs.google.com/file/d/oB98plrr62nrJZWNkMjlxNGQtNmQ5MiooZTc3LThjZWYtNGEwZDY4ZWRIUy/edit?hl=es&pli=1>

DE FEBRER, V. (2013). «Costos públics i rendibilitat social. Escoles bressol i espais familiars». *GUIX d'Infantil. Àmbit 0-6*, núm. 69, p. 34-39.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA. DIBA (2006). *Els Espais Familiars de Petita Infància (0-3 anys)*. *Prexarxa d'Espais Familiars de Petita Infància*. Document marc. Barcelona: Direcció de Comunicació de la Diputació de Barcelona.

DURRANT, J. i ENSOM, R. (2012). «Physical punishment of children: lessons from 20 years of research». *CMAJ*, vol. 184, núm. 12, p. 1373-1377. DOI:10.1503/cmaj.101314

FAMÍLIES EN XARXA. Web del Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya. En línia: http://benestar.gencat.cat/ca/ambits_tematics/families/families_en_xarxa/

FERRER, M. (2008). *Suport a les famílies en la primera infància. Estudi de cas d'un programa socioeducatiu*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears. Tesis doctoral. En línia: <http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/9393/tmfr1de1.pdf.pdf?sequence=1>

FERRER, M. (2010). «Los programas de intervención familiar y de apoyo a la parentalidad». *Indivisa. Boletín de Estudios e Investigación*, núm. 11, p. 39-56.

FLETCHER, J. (2012). «Positive parenting, not physical punishment». *CMAJ*, vol. 184, núm. 12, p. 1339.

GEENS, N. i VANDENBROECK, M. (2012). «The (ab)sense of a concept of social support in parenting research: a social work perspective». *Child and Family Social Work*, 1-10. DOI:10.1111/cfs.12048

GIDDENS, A. (1998). *The Third Way. The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Cambridge Polity Press.

GIMENO, X. i CARETA, A. (2014). «Grupo multifamiliar de familias con hijos adolescentes: un abordaje desde el ámbito socioeducativo». *Teoría y práctica grupo Analítica*. En premsa.

GOVERN BASC (2012). *Estudio de campo de los programas y actividades de parentalidad positiva existentes en la comunidad autónoma del País Vasco. III Plan Interinstitucional de Apoyo a las Familias* (2011-2015). Vitòria-Gasteiz: Dirección General de Política Familiar y Comunitaria. Departamento de Empleo y Asuntos Sociales.

GURASOTASUNA (2014). *La parentalidad positiva*. Gobierno Vasco, HAEZI ETXADI i Universidad de País Vasco. En línia: http://www.gizartelan.ejgv.euskadi.net/r45-gurapapo/es/contenidos/informacion/parentalidad_positiva/es_parentpo/parentalidad_positiva.html

HAEZI ETXADI i DIRECCIÓN DE POLÍTICA FAMILIAR Y DESARROLLO COMUNITARIO (2013). *Informe técnico*. Publicat en línia pel Govern Basc. En línia: https://euskadi.net/r45-obpubinf/es/contenidos/informacion/publicaciones_observ_infancia/es_publica/adjuntos/parentalidad_positiva.pdf

HARARI, Y. N. (2014). *Sàpiens. Una breu història de la humanitat*. Barcelona: Edicions 62.

HECKMAN, J. (2009). «Es más rentable invertir en párvulos que en bolsa». *La Vanguardia*, La Contra. En línia: <http://www.lavanguardia.com/lacontra/20110418/54142686501/es-mas-rentable-invertir-en-parvulos-que-en-bolsa.html#ixzz3H336eicX>

HEPWORTH, K. (2014). «Valorar a los niños, apreciar a los padres». *Fundació Bernard van Leer, Espacio para la infancia*, 4-7. En línia: <http://earlychildhoodmagazine.org/wp-content/uploads/2014/07/Valorar-a-los-nin%E2%95%A0%C3%A2os.pdf>

HERMANN, J. (2012). *Parenting support in Europe. What it brings and what it can take away*. Ponència al Think Parents!, de la conferència a Hague (Holanda), 10-12 d'octubre.

LATORRE, F. (2011). «Parentalitat positiva. Les bases de la construcció de la persona». *Educació Social*, núm. 49, p. 71-89.

MARTÍN-QUINTANA, J. C.; BYME, S.; MÁIQUEZ, M. L.; RODRÍGUEZ, B.; RODRIGO, M. J.; i RODRÍGUEZ, G. (2009). «Programas de evaluación parental». *Intervención Psicosocial*, vol. 18, núm. 2, p. 121-133.

MARTÍNEZ-GONZÁLEZ, R.A.; PÉREZ HERRERO, M.H.; ÁLVAREZ BLANCO, L.; RODRÍGUEZ RUIZ, B. i BECEDÓNIZ VÁZQUEZ, C. (en premsa). «Programa basado en evidencias para fomentar la parentalidad positiva en Asturias (España)». *Manual práctico en parentalidad positiva*. Madrid: Síntesis. ISBN: 978-84-9958-848-3. En línia: <http://www.femp.es/files/566-967-archivo/Informe%20Implantacion%20Programa%20Orientacion%20Educativa%20Familiar.pdf>

MILANI, P. (2014). «Una experiència italiana de suport a la criança i dirigida a les famílies negligents: PIPPI». *Butlletí d'inf@ncia*, núm. 75. En línia: http://dixit.gencat.cat/web/.content/home/o4recursos/o2publicacions/o2publicacions_de_bsf/o4_familia_infancia_adolescencia/butlleti_infancia_articles_2014/links/profunditat-75.pdf

MINISTERIO DE SANIDAD, SERVICIOS SOCIALES E IGUALDAD (2013). *Plan Nacional de Acción para la Inclusión Social del reino de España 2013-2016*. Gobierno de España. En línia: https://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/inclusionSocial/docs/PlanNacionalAccionInclusionSocial_2013_2016.pdf

MMF-XXIX-HF (2009). 4 prov.1. *Positive Parenting. Report on the follow-up to the 28th Conference of European Ministers responsible for Family Affairs*. Viena: Council of Europe Conference of Ministers responsible for Family Affairs. En línia: [http://www.coe.int/t/dg3/familypolicy/Source/EMMF-XXIX-\(2009\)_1_Positive%20Parenting_en.pdf](http://www.coe.int/t/dg3/familypolicy/Source/EMMF-XXIX-(2009)_1_Positive%20Parenting_en.pdf)

NACIONS UNIDES (1989). *Convenció dels Drets dels Infants*. Assembla General de les Nacions Unides. En línia: <http://w110.bcn.cat/fitxers/dretscivils/annexe16.convencidelsdretsdelsinfants.546.pdf>

PANTER-BRICK, C.; BURGESS, A.; EGGERMAN, M.; McALLISTER, F.; PRUETT, K. i LECKMAN, J. F. (2014). «Practitioner Review: Engaging fathers –recommendations for a game change in parenting interventions based on a systematic review of the global evidence». *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 55, núm. 11, p. 1187-1212 DOI:10.1111/jcpp.12280.

PARENTS AS TEACHERS (2014). Web oficial Parents as Teachers. En línia: www.parentsasteachers.org

RAND EUROPE (2012). *Parenting support Policy Brief*. Employment, Social Affairs & Inclusion. European Commission. En línia: http://europa.eu/epic/studies-reports/docs/eaf_policy_brief_-_parenting_support_final_version.pdf

REC (2006). *Recomendación Rec (2006) 19 del Comité de Ministros a los Estados Miembros sobre políticas de apoyo al ejercicio positivo de la parentalidad* (adoptada pel Comitè de Ministres el 13 de desembre de 2006 en la 983ª reunió dels Delegats dels Ministres). En línia: <https://ecatalunya.gencat.cat/eCatRepository/download?fileId=40280e8c46fo4d650146f6f14a5705e9>.

RICHTER, L. (2004). *The Importance of Caregiver-child interactions for the Survival and Healthy Development of Young Children. A review*. Ginebra: Organització Mundial de la Salut.

RIERA, J.; MARIA, A. i FERRER RIBOT, M. (2003). «Nos programes socio-educatius adreçats a la millora de les relacions parentals en els primers anys de vida». *Educació i Cultura*, núm. 16, p. 115-125.

RODRIGO, M.J.; MÁIQUEZ, M.L. i MARTÍN, J.C (2010a). *Parentalidad positiva y políticas locales de apoyo a las familias. Orientaciones para favorecer el ejercicio de las responsabilidades parentales desde las corporaciones locales*. Madrid: Ministerio de Sanidad y Política Social. Federación Española de Municipios y Provincias.

RODRIGO, M.J.; MÁIQUEZ, M.L. i MARTÍN, J.C. (2010b). *La educación parental como recurso psicoeducativo para promover la parentalidad positiva*. Madrid: Ministerio de Sanidad y Política Social. Federación Española de Municipios y Provincias.

RODRIGO, M.J.; MÁIQUEZ, M.L.; MARTÍN, J. C. i BYRNE, S. (2008). *Preservación familiar: un enfoque positivo para la intervención con familias*. Madrid: Pirámide.

SAVE THE CHILDREN. (2014). *La infancia y la familia en los presupuestos generales del Estado en 2015*. En línia: http://www.savethechildren.es/docs/Ficheros/740/Infancia_y_familia_en_PGE_2015_Save_the_Children_-_21.10.14.pdf

SCHWEINHART, L.J.; MONTIE, J.; XIANG, Z.; BARNETT, W.S.; BELFIELD, C.R. i NORES, M. (2005). *The High / Scope Perry Preschool Study Through Age 40*. Ypsilanti, MI: High/Scope Press, p. 194-215.

TEMPS DE FAMÍLIA. Web del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. En línia: http://familiaiescola.gencat.cat/ca/educar_i_creixer_en_familia/temps_de_familia/

THIÓ DE POL, C. (2013). *M'agrada la família que m'ha tocat*. Barcelona: Eumo.

XIAIF. Xarxa d'Iniciatives d'Atenció a la Infància i Famílies: Espais Familiars. En línia: <http://boards4.melodysoft.com/plataformao6/xarxa-dinciatives-datencio-a-la-infancia-389.html>

WOODHEAD, M. i OATES, J. (2009). *Programas eficaces para la primera infancia*. Regne Unit: Open University, La Primera Infancia en Perspectiva.

2 **Avaluació del programa Créixer
en família de la Secretaria de Família
del Departament de Benestar Social
i Família de la Generalitat de Catalunya.
Any 2013**

Gemma Badia Muniente

INTRODUCCIÓ AL PROGRAMA CRÉIXER EN FAMÍLIA

La Secretaria de Família del Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya, en el marc del Pla de Govern 2011-2014, ha creat el programa de suport a la parentalitat Créixer en família. Aquest nou programa s'ha endegat durant l'exercici 2013 a tot el territori de Catalunya, i pretén oferir «suport als pares i mares per exercir positivament la seva parentalitat, convidant-los a reflexionar sobre les pràctiques educatives que porten a terme, amb la finalitat d'educar en positiu i potenciar la seva confiança, de manera que això es reflecteixi en el benestar i la seguretat dels seus fills i filles». Es tracta, doncs, de potenciar el desenvolupament de les capacitats dels pares i de les mares envers la cura i l'educació dels seus fills i filles, oferint-los acompanyament, recursos i espais de reflexió i d'intercanvi d'experiències.

En els termes de millora contínua i d'assoliment de l'excel·lència en la qualitat de les polítiques d'intervenció social, la Secretaria de Família, de la mà de la Fundació Jaume Bofill, va procedir a fer una avaluació integral i multinivell del programa en aquest primer any de llançament. D'aquesta manera es podria conèixer l'abast i l'impacte que ha tingut en les famílies i el nivell de qualitat en la seva organització i desenvolupament.

A l'avançada ja es pot afirmar que aquest primer any de vida del programa Créixer en família ha estat tot un èxit, i s'ha justificat amb escreix la seva pertinença i continuïtat. Per això, amb la voluntat de compartir coneixement i afavorir-ne la difusió, tant del programa com

de la seva avaluació, es presenta en aquesta part de la publicació un resum dels resultats més significatius.

RESULTATS DE L'AVALUACIÓ

L'avaluació del programa Créixer en família ha estat complexa i de caràcter exhaustiu, ja que ha volgut abraçar tres tipus d'avaluació diferents: d'implementació, d'impacte i de qualitat. Per tal d'organitzar i evidenciar la finalitat de cadascuna de les avaluacions que componen aquest estudi, s'ha treballat amb el concepte d'eixos d'avaluació, d'objectius associats (general i específics) i d'indicadors que permeten mesurar el grau d'assoliment d'aquests.

Taula 1.

Eixos d'avaluació i objectius associats del programa
Créixer en família

Eix 1. Avaluació de la implementació

Objectiu general: vetllar per a una correcta implementació del programa (abast, grau d'arrelament de l'entitat, perfil i estabilitat dels grups).

- O. específic 1: conèixer l'abast del programa, la participació i l'estabilitat dels grups.
- O. específic 2: conèixer el grau d'arrelament i de treball en xarxa de les entitats gestores.
- O. específic 3: conèixer el perfil de les persones que han participat en el programa.

Eix 2. Avaluació de l'impacte

Objectiu general: identificar els efectes del programa respecte de l'exercici d'una parentalitat positiva.

- O. específic 4: identificar canvis positius en les pràctiques educatives, la percepció del rol parental i la relació entre pares/mares i fills.

- O. específic 5: identificar nous coneixements que han adquirit les mares i els pares sobre el procés evolutiu dels fills un cop finalitzat el cicle de tallers.

Eix 3. Avaluació de la qualitat

Objectiu general: vetllar per la qualitat i la millora continua del programa.

- O. específic 6: facilitar l'accessibilitat de les famílies al cicle de tallers.
- O. específic 7: valorar la pertinença i el format del cicle de tallers.
- O. específic 8: valorar la qualitat del treball, la metodologia emprada i el perfil professional de les persones dinamitzadores de grups.
- O. específic 9: valorar la qualitat dels recursos i els instruments que s'han proporcionat per a l'execució del programa.

Font: Elaboració pròpia.

Per tal de donar resposta a tots aquests objectius, es va establir una bateria de 67 indicadors, sota un criteri de parsimònia:

Taula 2.
Indicadors d'avaluació

Eixos	Nbre. indicadors	Eixos	Nbre. indicadors	Eixos	Nbre. indicadors
Eix 1	30	Eix 2	13	Eix 3	24
Objectiu 1	23	Objectiu 4	11	Objectiu 6	5
Objectiu 2	3	Objectiu 5	2	Objectiu 7	8
Objectiu 3	4			Objectiu 8	5
				Objectiu 9	6
TOTAL 67					

Font: Elaboració pròpia.

Implementació

Aquest apartat dóna resposta a l'objectiu general de vetllar per a una correcta implementació del programa. Això significa conèixer-ne l'abast, la participació que hi ha hagut, el grau d'arrelament al territori i el perfil de participants, entre altres indicadors d'interès.

Objectiu 1. Abast del programa, participació i estabilitat dels grups

Tot i que en el primer any de llançament del programa es van executar 155 cicles de tallers, en aquest informe es presenten els resultats de l'anàlisi dels primers 128 cicles/grups que es van dur a terme. Això implica que s'han analitzat les dades relatives al 82,6% dels grups executats al llarg de l'any 2013 (per a més informació, consulteu l'anex). La seva distribució segons la demarcació territorial es pot veure a la taula següent.

Taula 3.
Distribució dels cicles de tallers a Catalunya

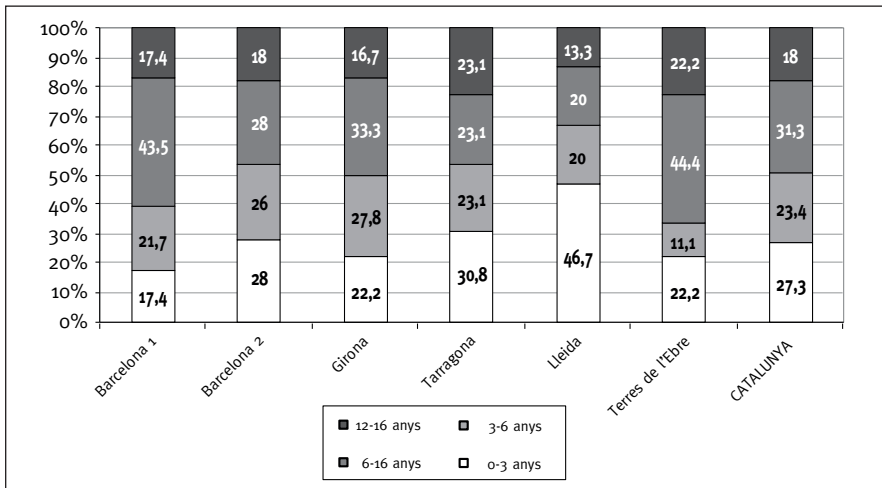
	Nbre. de grups Créixer en família	% (respecte als 155 grups)	Nbre. de grups avaluats	% (respecte al total de grups avaluats)	% de cobertura d'avaluació
Barcelona 1	25	16,1	23	18,0	92 %
Barcelona 2	53	34,2	50	39,1	94,3 %
Girona	30	19,4	18	14,1	60 %
Tarragona	17	11,0	13	10,2	76,5 %
Lleida	20	12,9	15	11,7	75 %
Terres de l'Ebre	10	6,5	9	7,0	90 %
Total	155	100	128	100	82,6 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides per les entitats gestores.

En relació amb la distribució de grups/cicles que van participar en el programa al llarg del 2013, tal com es podrà observar en el gràfic següent, trobem un repartiment força homogeni i proporcional dels diferents grups executats en funció de les diferents franges d'edat que es van tractar. Tot i que destacaria la franja de 6-12 anys, amb un 31,1% de grups adscrits, la resta de franges d'edat s'hi aproximen amb equitat.

Gràfic 1.

Distribució de grups/cicles segons franja d'edat en el programa Créixer en família

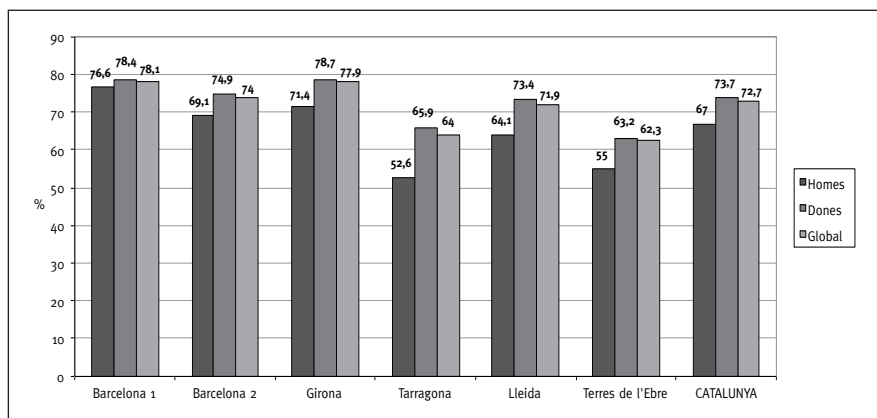
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides per les entitats gestores.

Pel que fa a la distribució d'inscripcions i de participació efectiva en el programa, a Catalunya es van inscriure inicialment 2.162 persones, 2.126 de les quals van participar en el programa de manera efectiva; això vol dir que almenys van assistir a una sessió.

Un indicador clau per conèixer la taxa d'aprofitament del cicle de tallers és la distribució de persones que han completat el cicle per sexe i franja d'edat. D'aquesta manera es pot saber el grau d'èxit del programa i, per extensió, l'interès que ha provocat.

Gràfic 2.

Distribució de la participació completa al cicle Crèixer en família per sexe (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides per les entitats gestores.

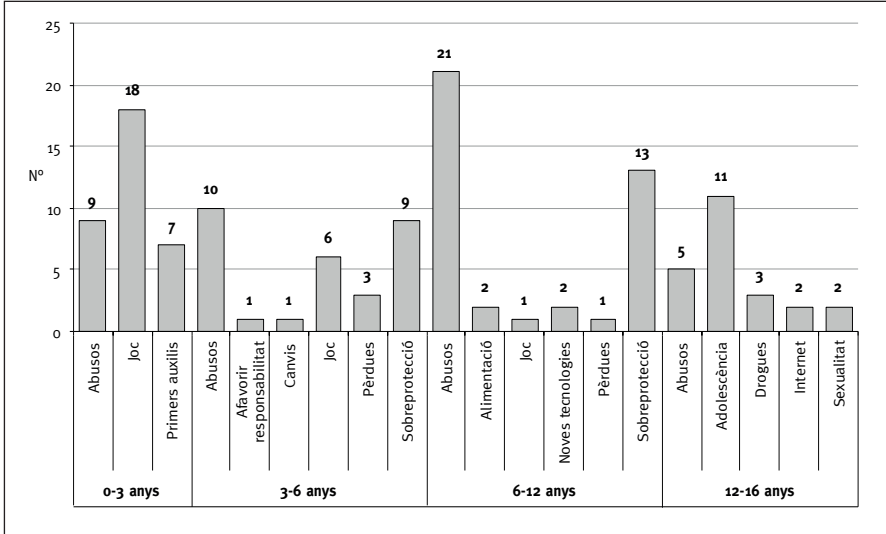
Tal com es pot veure en el gràfic anterior, a Catalunya, el 72,7% de les persones que van participar en el programa el van completar. Es va establir una assistència d'un mínim de 4 o més sessions per poder afirmar que s'havia completat el cicle.

La darrera de les sessions que conformen el cicle es reserva a l'elaboració d'un monogràfic amb una temàtica que prèviament ha estat escollida pels pares i les mares del grup. A continuació es pot observar quina ha estat la distribució de les temàtiques que més interès han suscitat, en funció de la franja d'edat i per al conjunt de grups a Catalunya. D'aquesta manera, les temàtiques amb més èxit van ser: «Joc», per a la franja 0-3 anys; «Abusos» i «Sobreprotecció», per a la franja 3-6 anys; «Abusos» i «Sobreprotecció», per a la franja 6-12 anys, i finalment, «Adolescència», per a la franja 12-16 anys.

Finalment, per tancar aquest apartat, un indicador que ens permet conèixer l'abast del programa és el grau de cobertura territorial i el nombre de cicles que s'han executat a Catalunya.

Gràfic 3.

Sessions monogràfiques del cicle Créixer en família segons temàtica i franja d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides per les entitats gestores.

Taula 4.

Cobertura territorial

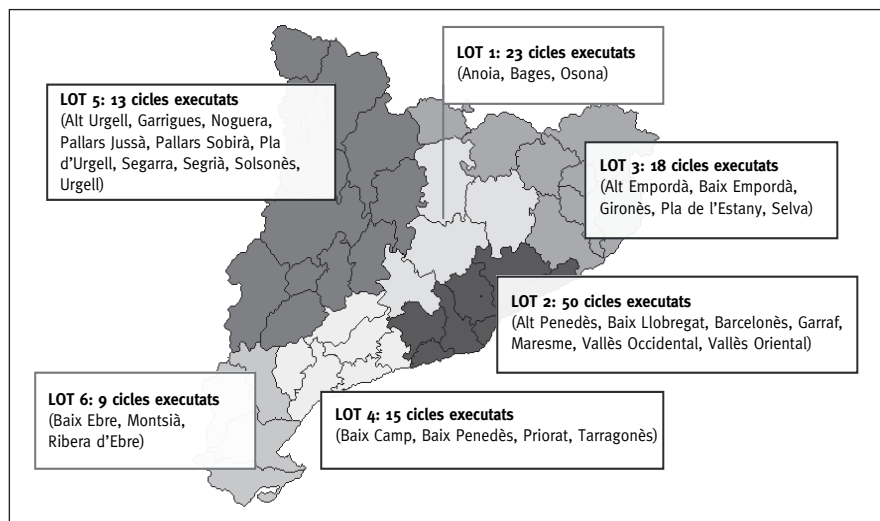
	Total comarques del lot	Nbre. comarques on s'han executat cicles	% cobertura
Barcelona 1	4	3	75
Barcelona 2	7	7	100
Girona	8	6	75
Tarragona	6	4	66,7
Lleida	12	10	83,3
Terres de l'Ebre	4	3	75
CATALUNYA	41	33	80,5

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides per les entitats gestores.

D'aquesta manera es pot saber que, amb 128 cicles analitzats, el programa Créixer en família va tenir presència en el 80,5% de les comarques de Catalunya.

Mapa 1.

Distribució territorial del cicle Créixer en família per lot

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides per les entitats gestores.

Objectiu 2. Arrelament i treball en xarxa de les entitats gestores

La informació vinculada a aquest objectiu es va recollir en la memòria de les entitats gestores i incloïa les accions que s'havien realitzat per:

- Donar a conèixer el programa (tipologia de canals-agents socials que s'han emprat per fer la difusió del cicle de tallers i el detall de les accions que s'han dut a terme a tal efecte).
- Treballar en xarxa en l'execució del programa (relació d'accions de treball en xarxa, descripció i tipologia dels agents col·laboradors, tant públics com privats).

Si bé justificar les accions realitzades era responsabilitat de les entitats gestores, en aquest informe d'avaluació es pot aportar informació al respecte, com ara evidenciar l'origen dels grups segons les àrees a les quals estaven adscrits, amb el benentès de donar comptes de la diversitat d'agents amb els quals va col·laborar cada entitat gestora. A continuació, es donen a conèixer els resultats de la feina que es va fer respecte als dos punts anunciats més amunt.

Taula 5.

Origen dels grups segons àrees on s'han adscrit

	Origen del grup ²²													
	Ensenyament	Serveis socials	Salut	Cultura	Entitats esportives i/o de lleure	Altres	Ensenyament i Serveis socials	Ensenyament i altres	Serveis socials i Cultura	Serveis socials i Lleure	Serveis socials i altres	Cultura i Lleure	Cultura i altres	TOTAL
Barcelona 1	10	1	0	4	0	3	3	2	0	0	0	0	0	23
Barcelona 2	30	3	4	6	0	2	0	0	1	3	1	0	0	50
Girona	5	10	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	18
Tarragona	1	4	0	2	1	0	1	1	0	0	1	2	0	13
Lleida	3	0	0	5	0	3	2	1	0	0	0	0	1	15
Terres de l'Ebre	5	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
CATALUNYA	54	22	4	17	1	11	6	4	1	3	2	2	1	128

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides per les entitats gestores.

.....

22. Codificació origen del grup: 1. Ensenyament: àrea d'educació d'ajuntaments - equip de direcció d'escoles - AMPES - escoles bressol (espais familiars). 2. Serveis socials: Àrea de serveis socials d'ajuntaments i consells comarcals - entitats sense ànim de lucre. 3. Cultura: centres cívics - àrea de cultura d'ajuntaments. 4. Salut: hospitals (àrea maternitat) - àrea de salut d'ajuntaments. 5. Entitats esportives i/o de lleure: àrea d'esports d'ajuntaments.

A Catalunya:

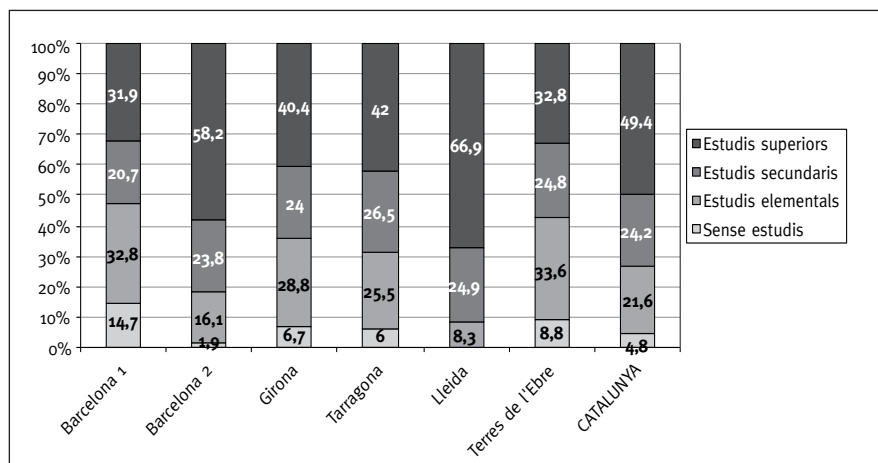
- Gairebé la meitat dels grups (42%) provenien d'ensenyament. En segon i tercer lloc, les àrees que més grups van organitzar van ser serveis socials (17% dels grups) i cultura (13% dels grups).
- Cal destacar les col·laboracions d'àrees, ja que un 15% dels grups es van formar a partir de la unió de dos camps d'intervenció. La col·laboració més habitual va ser entre ensenyament i serveis socials.

Objectiu 3. Perfil de les persones que han participat en el programa

Finalment, per tancar l'avaluació de la implementació del programa, es volen apuntar dues dades significatives. En primer lloc, el perfil base del programa ha estat eminentment femení (amb un 85% de dones per un 15% d'homes). Alhora, podem observar la distribució de participants, en funció del seu nivell d'estudis, en el gràfic següent.

Gràfic 4.

Perfil de participants al cicle Créixer en família segons nivell d'estudis (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides per les entitats gestores en el qüestionari de parentalitat.

Segons les dades analitzades, es constata que a Catalunya el 49,4% de les persones que van participar en el programa tenien estudis superiors (universitaris, màsters, doctorat, CFGS).

Impacte

Aquest apartat dóna resposta a l'objectiu general d'identificar els efectes del programa respecte a l'exercici d'una parentalitat positiva. Això significa el reconeixement dels canvis que s'hagin produït en les pràctiques educatives, en la percepció del rol parental, en les relacions intrafamiliars i en els coneixements adquirits envers el procés evolutiu dels infants i adolescents.

Objectiu 4. Identificar canvis positius en les pràctiques educatives, la percepció del rol parental i la relació entre pares/mares i fills

L'objectiu per excel·lència del programa és provocar canvis positius en l'exercici parental, així com en les relacions intrafamiliars. Allò desitjable és que s'hagin produït canvis en les pràctiques educatives, i això suposa l'aprenentatge de tècniques i eines associades a models parentals positius que, en la seva aplicació, generin una millora en la percepció del rol parental i, per extensió, una millora substancial del benestar de les famílies.

A l'avançada ja es pot destacar que el 86% de participants en el programa van fer canvis en les seves pràctiques educatives; el 92% van posar en pràctica idees apreses al llarg del cicle, advertint canvis positius en les relacions familiars, i el 96% van afirmar que després de participar en el programa tenien més recursos per a l'exercici parental.

A continuació, s'analitzen amb detall les idees que van sorgir en els grups de discussió executats i com es reforcen amb les dades extretes

dels qüestionaris. Situem-nos, en primer lloc, en el camp de les pràctiques i de les habilitats parentals.

Comprendre, parlar, escoltar

Els pares i les mares han entès la importància de saber parlar i escoltar els infants i adolescents. Això significa: a) Parlar des del respecte, buscant el moment adequat per fer-ho amb tranquil·litat i sense retrets, i b) escoltar d'una manera activa, des de la sincera voluntat de comprendre els motius de l'altre, des de l'interès real de conèixer què pensen i què senten els fills.

En aquest sentit, les participants en el grup de discussió van admetre que havien posat en pràctica l'escolta activa, emplaçant els fills i filles a tenir un diàleg obert i comprensiu. I el que és més important, crear espais de comunicació buscant el moment idoni per asseure's i parlar sense presses ni distraccions.

P2: Jo ho he fet servir, sobretot posar-me al seu lloc, escoltant, i dir: Per què plora? Intentar pensar per què plora, per què ho fa, i no posar-me tan nerviosa. Tenir més paciència. (GD1)

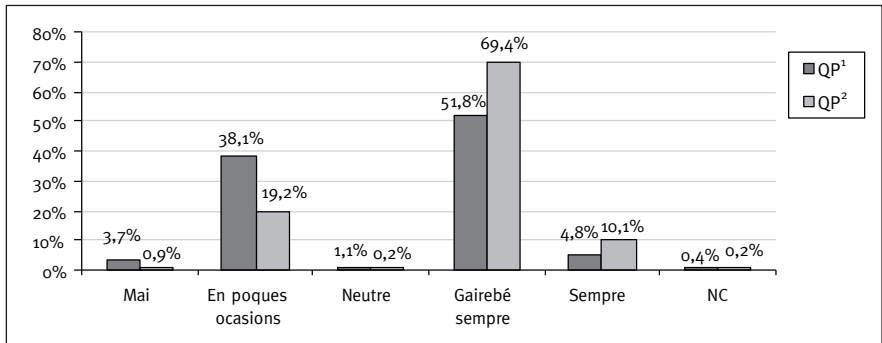
P6: [...] lo que no había hecho nunca con mis hijos era eso, sentarte, preguntarle... cómo estás, cómo te encuentras... buscar un espacio, poder hablar con ellos... porque eso no lo había hecho nunca. (GD2)

P2: Eso le dije yo al mío. Le dije, ahora no. Ahora estamos muy nerviosos los dos, ahora cuando te relajés y quieras hablar conmigo, nos sentamos aquí tranquilamente sin tele y sin nada y hablaremos. Búscate un momento. Me giré y me quedé tan a gusto... Digo: ¿a ver cómo funciona esto? Y luego vino y me dice que ahora. «Ahora quiero hablar contigo...». Venga, pues vamos a hablar. [...] No, si la verdad es que bien. ¿Sabes? Si es lo que dice (*la persona dinamizadora del grup*), que es como que se quedan parados. Y dices: qué raro, en vez de chillarme y decirme de todo... (GD2)

Precisament les habilitats comunicatives que van posar en pràctica els pares i les mares van fer que, un cop finalitzat el cicle, percebesin que havien avançat en la manera de prevenir i resoldre conflictes o situacions difícils. Tot plegat, des d'una perspectiva en línia amb l'enfocament de la parentalitat positiva, és a dir, des d'una posició de comprensió i de respecte a les necessitats dels infants i adolescents.

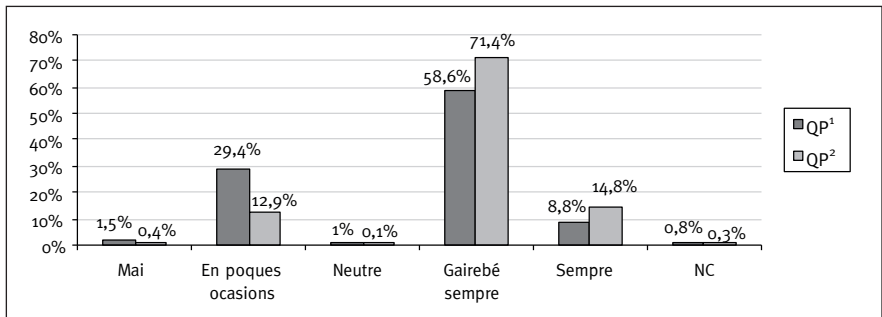
Gràfic 5.

Prevenió del conflicte amb el fill/a

Gràfic 6.

Resolució del conflicte amb el fill/a de manera positiva

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de parentalitat.

Nota: A partir d'ara QP¹ és el qüestionari de parentalitat que s'emplena a la primera sessió del cicle i QP² és el qüestionari de parentalitat que s'emplena a la darrera sessió.

Tal com es pot veure en els gràfics, en resposta a dues preguntes sobre prevenció i resolució de conflictes, gairebé desapareix l'extrem negatiu «Mai sé com prevenir o resoldre un conflicte», així com disminueix a la meitat la proporció de pares i mares que només ho saben fer «En poques ocasions». Alhora, un cop finalitzat el cicle, s'observa una millora substancial en l'extrem positiu. Els pares i les mares ara tenen la percepció que disposen de més eines per anticipar-se i evitar el conflicte o bé per resoldre'l de manera positiva per a totes les parts.

En un altre ordre de coses, entendre que els fills i les filles són subjectes de drets és quelcom que va sorgir espontàniament en els grups de discussió. En aquesta línia, cal incentivar la comunicació oberta i pausada, provocant espais de diàleg, sobretot quan sorgeixen conflictes que reclamen una actitud medidora. Es destaca la importància que els pares i les mares han de donar exemple amb les accions que duen a terme. El respecte és essencial en aquests casos, ja que van comprovar que si el diàleg sorgeix en aquests termes, el retorn és positiu i proporcional.

Comprendre que hi ha un diàleg continu entre pares/mares i fills és entendre que la comunicació es pot evidenciar amb el silenci, amb paraules o amb accions. Les participants en el grup de discussió van reconèixer que després de fer el cicle han pres consciència que s'han de llegir les situacions des d'una posició d'empatia i d'atenció.

P1: [...] No volia anar a ballet, que jo la vaig apuntar a ballet, no volia anar a anglès, o sigui que el seu període d'adaptació no era el «cole» de nou a cinc, era, en el cas de la meva filla, després també. I jo vaig entendre que m'havia de posar al seu lloc i que per això ma filla no volia després seguir anant a classe. Ella volia riure, jugar [...] I jo ho he entès... Ho he entès i ho he aclarit. Entens? La meva filla vol una estona al «parque» i després cap a casa. Vull dir, l'he entès, m'he posat al seu lloc. Ho he entès aquí això. (GD1)

Aquesta última idea exemplifica la comprensió i el respecte a les necessitats del fill. Fent un exercici pràctic de comunicació efectiva, es fa emergir la necessitat de llegir la voluntat de l'infant, o en qualsevol cas, extrapolable a l'adolescent. Preguntar si tenen ganes de fer les coses, entendre per què sí o per què no i adaptar-se a la situació (dins d'uns límits marcats, tal com es podrà ampliar més endavant) és cabdal per establir una bona relació amb l'infant i/o l'adolescent.

Entendre, paciència, temps, respectar el ritme

Continuant amb la voluntat dels pares i les mares d'entendre els seus fills, no només es va admetre que la comunicació és imprescindible, sinó que cal prendre consciència de donar temps i tenir paciència. Seguint aquesta premissa, els fills i les filles es podran desenvolupar amb llibertat i avançar amb autonomia en el seu procés de creixement personal.

P6: El que jo he après, que em posava molt nerviosa quan no volia anar cap a l'escola, llavors clar era: Va, ràpid! No sé què! I ella encara s'hi posava més i pitjor. Sempre arribàvem tard i tal... Doncs no. He passat i he dit: Vols jugar? Juguem. Vols fer això? Fem això. Els primers dies evidentment sí que arribava tard, però després... ja està. Estic esperant que obrin la porta. No sé com dir-t'ho, he vist que... O sigui, el curs m'ha servit a mi perquè jo sóc molt nerviosa i he vist que com més tranquil·litat millor. (GD1)

P7: (*La dinamitzadora*) va dir una frase, una solució que va dir, és que a mi se m'han quedat moltes frases...: «Els nens necessiten temps». (GD1)

Al llarg del cicle de tallers, els pares i les mares van reflexionar sobre el fet que respectar el ritme de l'infant i l'adolescent suposa abordar cada situació o cada objecte de millora individualment. És a dir, centrar l'atenció i el canvi en un aspecte concret per ser coherents amb una línia d'actuació, evitant tenir molts fronts oberts. Això evitarà frustracions i mals entesos. D'aquesta manera, no s'ha d'imposar un ritme i un control excessiu de progressos, sinó més aviat s'ha de tre-

ballar per objectius petits per tal que, sumats, generin canvis substancials de comportament en l'infant i l'adolescent.

P3: [...] intentar ser una mica més pacient encara que hi ha vegades que sí que ho pots ser i a vegades que és l'hora i no hi ha temps de ser pacient i has d'anar... s'ha de fer una cosa i ja està. Però una mica posar-te en el seu lloc i pensar per què pot actuar d'una manera o d'una altra... i doncs sobre la marxa i a mesura que ells són els que porten el ritme i els que van canviant constantment, tu t'hauràs d'anar adaptant a les noves situacions que vagin sorgint. (GD1)

P5: I no podem tenir molts fronts oberts. Si tu amb un nen estàs treballant el tema d'anar a dormir en un espai confortable i relaxat i encara estàs amb aquest tema, no et capfiquis perquè reculli joguines. No et capfiquis perquè no llenci la cullera. Has de tenir en compte les prioritats... I aborda primer un tema, soluciona'l i quan arribis aquí fas l'altre. Això ho he après i és cert. M'està funcionant. (GD1)

Finalment, les mares i els pares van reconèixer que prendre's temps per entendre les reaccions dels seus fills i filles no és fàcil, ja que a vegades les presses juguen en contra. El ritme vital de l'adult i el ritme i la percepció del temps dels adolescents, i sobretot dels infants, és diferent, i per això cal donar temps. Quan es fa així i s'aborden els canvis de millora d'un en un, han comprovat que els resultats són molt positius.

Posar límits i normes, pactar, gestionar afecte/autoritat

Els pares i les mares van fer palesa la relació existent entre donar temps als fills i filles respectant el seu ritme i la necessitat d'establir unes normes clares i coherents. Això és pactar uns límits i unes regles del joc explícites i negociades per tots els membres de la unitat familiar, per tal que millori la convivència i l'exercici de la responsabilitat de totes les parts.

P2: ¿Y las horas de volver a casa?

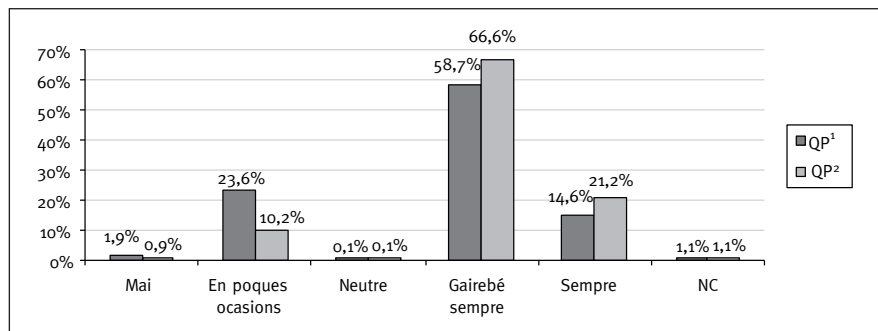
P3: Se pacta, porque yo he tenido que pactar.

P6: Antes no, ¿eh? Antes por la noche venía (*l'adolescent*) a las ocho y media hasta que (*la dinamitzadora*) me lo explicó y... lo vi bien. Y dije, ¿sí?, pues voy a poner en práctica... los horarios. Claro. Porque yo le decía a mi hija a las ocho y no venía a las ocho, venía a las ocho y media, a las nueve... Hasta que llegó un momento en que me senté con ella. Y nada, ahora cada uno cumple el horario, a las ocho está en casa. (GD2)

Seguint aquesta idea, la conveniència d'establir límits no s'ha de confondre amb l'autoritarisme. Per tant, la creença que una actitud intransigent i rígida dóna credibilitat i que una actitud flexible i conciliadora resta autoritat és errònia. D'igual manera ho és confondre estima amb llibertinatge. Els pares i les mares van fer una reflexió al respecte, admetent que els preocupa com trobar l'equilibri. I no és fàcil. No obstant això, al llarg del cicle de tallers van aprendre que cal negociar els límits, però essent dúctil. Això no resta credibilitat, sinó que dóna coherència a les accions i, per defecte, enforteix la figura parental.

P5: Mira, a mi m'ha servit molt, a part del concepte general que s'ha de ser més flexible... Jo tinc el concepte que si jo al nen li dic que ara hi ha un primer, després un segon i després tal, ja no em puc tirar enrere, i en aquest aspecte m'ha tranquil·litzat de dir, si t'has equivocat i ara vols tirar enrere i tornar-li a donar el primer plat o... és per posar un exemple, ho pots fer. [...] I dius: Ah! Doncs també és veritat, que no s'ha de ser tan autoritari. Que és aquell punt mig de comprendre, posar-te en el seu lloc i gestionar la situació. (GD1)

Respectar la voluntat dels infants i adolescents és admetre que no es poden imposar unes regles de joc de forma autoritària. És més efectiu pactar des de la comprensió, explicant que l'existència de normes i límits és quelcom necessari per a la convivència familiar. Per això l'estima i l'afecte, tot i mostrar-se en actes diversos, també intervenen en l'assoliment d'acords pactats. Això vol dir que mantenir l'equilibri entre l'exercici de l'autoritat i la mostra d'afecte i estima no és exclouent.

Gràfic 7.**Mantenir l'equilibri entre estimar i mostrar autoritat amb el fill/a**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de parentalitat.

A partir dels resultats que es van analitzar dels qüestionaris de parentalitat, es poden observar els efectes positius que ha tingut el programa en aquest sentit. Així, ha augmentat el percentatge de persones que ara «gairebé sempre» o «sempre» saben gestionar l'autoritat de manera positiva amb els seus fills. D'aquesta manera, després d'assistir al cicle de tallers, el 90% de pares i mares afirma que ha après eines per gestionar el binomi afecte/autoritat de manera satisfactòria (millora en 14,5 punts percentuals).

Finalment, per tal de recollir els conceptes que han sorgit en relació amb la millora de les pràctiques i habilitats parentals, la idea que van voler transmetre les participants en el grup de discussió és que ara són conscients que cal posar-se en el lloc de l'infant o de l'adolescent per entendre que darrere de tot comportament hi ha una motivació. S'han de crear espais per tal que flueixi la comunicació, parlant des del respecte i escoltant les raons i opinions dels fills i de les filles. Al mateix temps, es reconeix la importància de respectar el seu ritme amb paciència, establint límits pactats i clars per prevenir o resoldre conflictes en la unitat familiar.

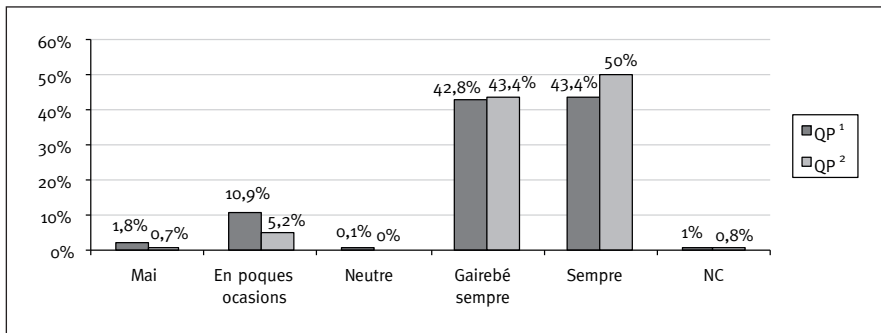
En un altre ordre de coses, si ens situem pròpiament en el camp de la percepció parental i en la capacitat per reflexionar de manera activa sobre la pròpia praxi, l'anàlisi de tota la informació recollida permet apuntar una sèrie de millores i d'idees interessants.

Percepció i reflexió parental

Les dades que es van obtenir a partir del qüestionari de parentalitat apunten a un augment de la percepció de millora en comparació amb com se sentien abans d'assistir al cicle de tallers. Així, si sumem el

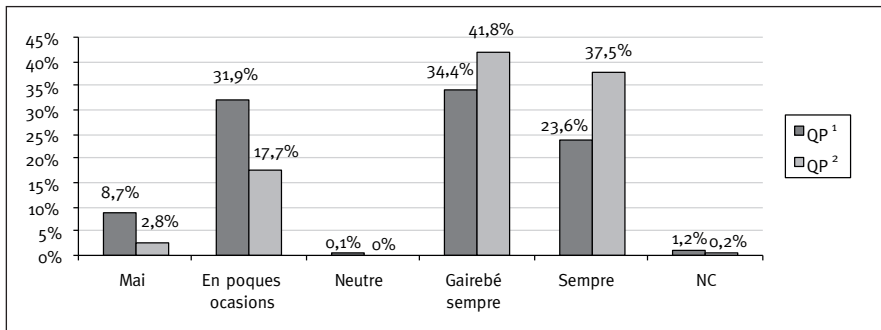
Gràfic 8.

Afrontar les petites coses del dia a dia amb el fill/a

Gràfic 9.

Millorar com a pare o com a mare sense por a fer canvis

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de parentalitat.

Així com augmenta la proporció de pares i mares que «gairebé sempre» o «sempre» saben afrontar la quotidianitat vinculada a l'educació dels fills, també s'observa la mateixa tendència positiva en l'asseveració que sempre es poden fer millores en l'exercici parental. D'aquesta manera, si bé la majoria de pares i mares afirmaven que «gairebé sempre» saben gestionar la quotidianitat (86,2%), un cop finalitzat el cicle de tallers, el 93,4% dels pares i les mares admeten sense recança que poden millorar l'exercici parental, que poden canviar en positiu (millora de 7,2 punts percentuals).

La percepció que es va recollir mitjançant la comparativa dels qüestionaris de parentalitat, l'avalen els grups de discussió executats. Així, permeten posar en context la millora que s'ha produït en la capacitat per reflexionar sobre el propi exercici parental, vinculant-ho amb la millora continua i la gestió de la quotidianitat.

En aquesta línia, els pares i les mares van admetre que, després de participar en el programa, pensen més sobre la seva praxi, sobre com afrontar l'educació dels fills i de les filles. I són conscients que de la mateixa manera que al rol parental se li adscriu la funció d'educar i socialitzar, també s'ha de nodrir de l'aprenentatge bidireccional (de pares/mares a fills/filles, i a la inversa).

P3: Ahí está, porque también fallamos nosotros, que no nos hemos dado cuenta y aquí hemos abierto los ojos. Que también tenemos fallos nosotros y a veces se los transmitimos a nuestros hijos inconscientemente [...] Eso ha sido lo fundamental, corregirte tú y así poder corregir un poco al niño. Pero no pedir prisa porque eso ha sido un error desde abajo. Entonces, queremos las cosas y las queremos deprisa. No. Ahora tenemos que ir poco a poco. (GD2)

P2: Sí. Mis hijos a veces me están educando ellos a mí, yo siempre lo he dicho. Me dicen cosas, que me quedo... Si es que tienen razón. (GD2)

La participació en el programa ha fet que els pares i les mares es fessin un autoexamen. Una reflexió personal sobre la manera com afronten l'exercici parental. I això els ha permès reconèixer les seves virtuts i defectes. Entendre les pròpies mancances és el primer pas per al canvi, sigui per minimitzar-les o bé per desenvolupar altres habilitats que les contrarestin.

P1: [...] la teoria la saps, però després veus que has fet el que has pogut, vull dir, has fet pràctiques, has anat resolent conflictes... el que has pogut, vull dir, que ets una mare fantàstica... Aquesta frase em va quedar... Jo era una mare fantàstica abans de tenir fills. (GD₁)

P4: [...] ha estat com un autoexamen, el que deia ella, per veure no si ho estàs fent bé, perquè si tu ho fas amb amor i respecte doncs no ho faràs millor que ningú si ets sa mare, però que hi ha coses a dir, no? Quan tu renyes, no saps si ho fas bé, si ho has de tallar, si no sé què... Doncs aquí ho hem vist una mica, potser. No? Jo què sé, com enfocar diferents situacions que, en un moment donat, tu les fas i... Això, més autoconfiança. (GD₁)

D'altra banda, seguint la idea anterior, les mares i els pares van fer una profunda reflexió, no només de les virtuts i els defectes que tenen, sinó que també van valorar la necessitat de ser coherents amb les idees que volen transmetre, donant exemple amb les pràctiques que duen a terme, des d'una posició de responsabilitat i d'entendre que els infants i adolescents són conscients de tot el que els envolta.

Finalment, tot el que s'ha exposat en aquest apartat, això és, la capacitat (i pertinença) de reflexionar sobre l'exercici parental, l'aprenentatge bidireccional, els canvis necessaris per millorar la relació i el benestar familiar..., ha tingut els seus efectes en la percepció del rol parental. Ara els pares i les mares senten que tenen més recursos i més confiança per dur a terme la seva tasca educativa i de socialització dels seus fills i filles.

P1: Una miqueta de confiança més per «saber» si ho estàs fent bé... regular... unes directrius... La teoria és aquesta i tu fas el que pots. Confiança. No? (GD1)

P2: [...] I que, doncs que tot té solució i que és qüestió de paciència i de tenir confiança en un mateix. (GD1)

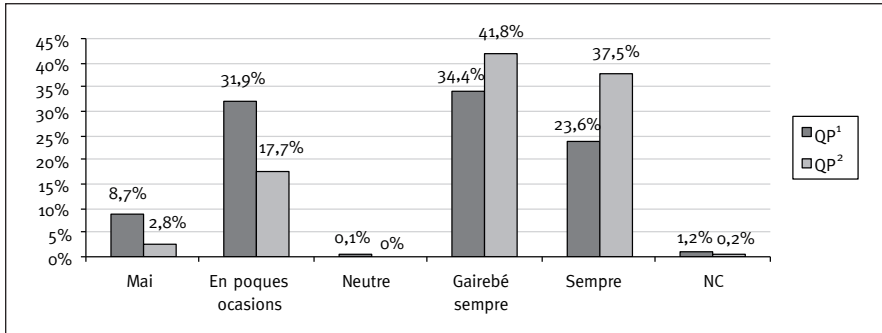
D'aquesta manera, els pares i les mares van aprendre a qüestionar les pròpies praxis i actituds. Van valorar les conseqüències educatives dels seus actes i van fer una revisió exhaustiva del propi exercici parental, des de l'acceptació de l'assaig i l'error. Tots els recursos que van aprendre, compartir experiències amb altres pares i mares, i el fet que van obtenir resultats positius amb els petits canvis executats, han millorat la seva percepció parental. És a dir, ara tenen més confiança en les pròpies capacitats i se senten més segurs.

Relació família-entorn

Els pares i les mares se senten més capaços i segurs, més encara quan veuen que no estan sols. En conseqüència, un dels efectes que ha tingut el programa en els pares i les mares és que van posar en valor la importància de fer actuacions conjuntes en l'educació dels fills. I van reconèixer la conveniència (i la necessitat) d'establir vincles solvents entre la família i l'entorn. D'aquesta manera, es poden resoldre les dificultats que es presenten de manera integral i col·lectiva, implicant-hi tots els agents socials i educatius de què es disposa.

P4: Hombre, es importante (*el vincle família-escola*). Porque a ver, si tú tienes un problema en tu casa es normal que lo sepan en el colegio para que el problema no afecte realmente lo que son los estudios [...] hay que tener un contrato con el colegio y la casa. (GD2)

El programa no només ha tingut efectes en la consideració que cal treballar en xarxa davant de problemàtiques familiars, sense pors ni recels. Sinó que a més, les mares i els pares ara tenen més informació sobre on s'han d'adreçar quan les dificultats superen la seva capacitat individual d'intervenció.

Gràfic 10.**Cercar ajuda davant d'un problema familiar**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de parentalitat.

Així, tal com es pot comprovar en el gràfic anterior, es va produir un canvi en la configuració de les majories. Si abans de començar el cicle un 58% dels pares i de les mares creien que «gairebé sempre» o «sempre» sabien on d'adreçar-se per cercar ajuda, un cop finalitzat el cicle va augmentar al 79,3%. Això ha estat un increment molt significatiu de 21,3 punts percentuals.

Seguint amb la relació de la família amb l'entorn, les famílies participants van deixar clar que el vincle més fort per configurar la xarxa de suport és el fet de compartir experiències amb altres pares i mares, ja que sovint, quan es vol cercar ajuda, es comença buscant l'opinió del grup d'iguals.

El format de Crèixer en família s'enfoca en aquesta direcció. S'ofereix un espai neutre, sense prejudicis, perquè els pares i les mares comparteixin expectatives i preocupacions, al mateix temps que aprenen altres models parentals i pràctiques adscrites.

L'objectiu és fer grup, extreure el saber de les famílies sota un guiatge estructurat, partint de la base que les mares i els pares tenen molts

coneixements per compartir i moltes experiències pròpies i alienes de les quals aprendre. Això es va posar en pràctica i ho van valorar les participants dels grups de discussió: les virtuts de compartir per aprendre-entendre i de compartir per rebre-donar suport emocional.

P2: També ens ha ajudat molt veure l'experiència d'un altre. El fet d'explicar el meu conflicte potser ha servit també per a un conflicte semblant o diferent o quan li toqui dirà: Me'n recordo que ho van explicar. (GD1)

P3: A ver, lo bueno de todo esto es que yo la escucho (*a una altra mare*) y aprendo cosas de ella. Y ella a la vez también escuchará y aprenderá. Eso ha ayudado mucho. (GD2)

P4: Y la comunicación que pueda haber entre nosotras... y saber que, bueno, a ella le va así, a ti a lo mejor te va de otra manera, pues mira ella hace eso, que yo no lo había pensado... pues mira, está bien. (GD2)

P3: Y nos hemos apoyado... Ha sido muy duro pero también nos hemos apoyado, las unas a las otras, entonces ha sido todo... No se puede decir esto mejor y aquello peor. (GD2)

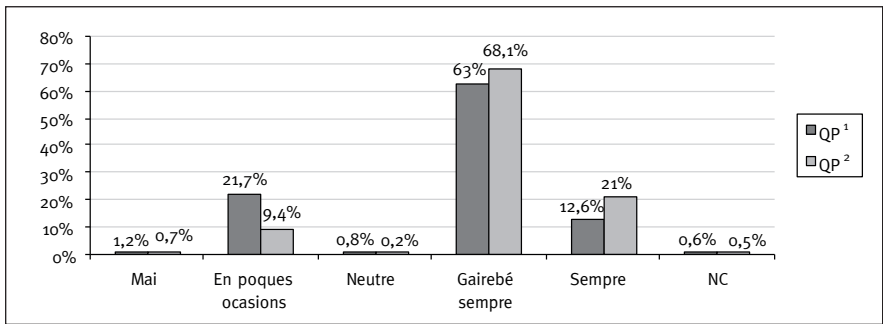
D'aquesta manera, es constata que un dels efectes del programa ha estat l'ampliació de la xarxa de suport social dels pares i les mares que van assistir al cicle de tallers. La seva participació activa ha generat un lligam emocional des de l'empatia i la identificació amb l'altre que, en molts casos que es van observar, va donar pas a allargar converses fora de les sessions i mantenir el contacte un cop el cicle havia finalitzat. Així, el fet d'haver compartit experiències i trobar punts en comú va afavorir que el grup tingués continuïtat més enllà del programa, en un clar reforç al vincle entre la família i l'entorn.

Objectiu 5. Identificar nous coneixements que han adquirit les mares i els pares sobre el procés evolutiu dels fills

Un objectiu del programa és trobar indicis fiables que els pares i les mares han obtingut coneixements sòlids sobre les necessitats i les capacitats dels infants i adolescents segons la seva edat. D'aquesta manera, poden disposar d'informació general que els permeti reflexionar sobre la gestió de les expectatives i evitar preocupacions sobre el procés evolutiu dels seus fills i filles.

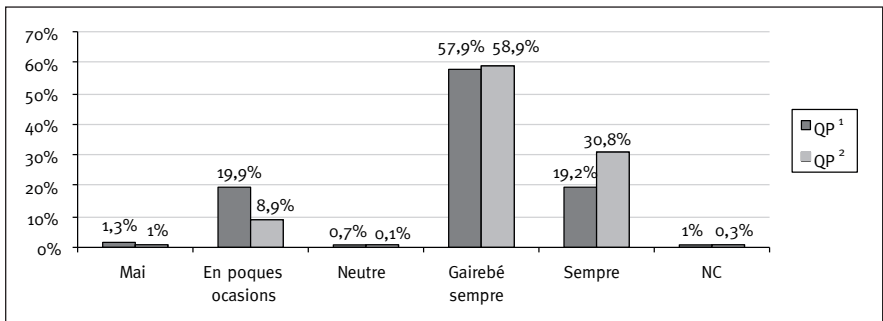
Gràfic 11.

Entendre les necessitats del fill/a segons la seva edat

Gràfic 12.

Entendre les capacitats del fill/a segons la seva edat

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de parentalitat.

En aquest sentit, es poden observar canvis positius en el nivell de coneixements dels pares i les mares un cop finalitzat el programa. D'aquesta manera, el nombre de persones que creuen que sols «en poques ocasions» entenen les necessitats i capacitats dels fills ha disminuït en 12 punts percentuals i, a canvi, han augmentat les valoracions que afirmen que «gairebé sempre» o «sempre» ho entenen ara que han finalitzat el cicle (essent la valoració «sempre» la que ha augmentat en major grau, 11,6 punts percentuals).

Així, gairebé el 90% de participants en el cicle creuen que un cop finalitzat el programa tenen més informació respecte al procés evolutiu dels seus fills i filles en funció de l'edat (millora de 12,6 punts percentuals).

D'altra banda, tot i haver après en termes generals quines són les necessitats i les habilitats de les filles i fills en funció de l'edat, els pares i les mares van admetre que tot és flexible i que són unes directrius orientatives que en cap cas es poden prendre com a universals. Cal respectar el procés evolutiu de cada infant o adolescent, adaptant-se al seu ritme vital, sense imposicions ni generació d'expectatives.

P7: Jo crec que ella (*la dinamitzadora*) sobretot el que va voler fer veure és això, que cada nen a la mateixa edat té unes capacitats i habilitats diferents. Això va quedar molt clar, que si venim aquí i diem que amb 2 anys han de parlar, i el meu no ho ha fet, potser ens sentiríem frustrades. Perquè dius, ostres, jo no ho he aconseguit. Jo ho he intentat. I és... sobretot és per a nosaltres, per obrir els ulls davant del nostre fill [...] que no et frustris. (GD1)

P2: Hemos hablado que un niño a partir de 7 años es capaz de hacer todas las cosas que nosotros les enseñamos y que queremos aplicarlas a su vida, que si no lo hacemos es por la educación que ya traemos nosotros y por todo [...] si un día te dicen..., por ejemplo el mío me dice que quiere fregar los platos, y digo ipero si no

llegas, hijo! Y entonces él dice que no, que le ponga un taburete. Que él friegue los platos si quiere, porque si tú le dices: esto no y luego cuando cumpla los 15 años le dices pues tienes que hacer esto, esto y esto, te va a decir: ahora lo haces tú. Entonces hay que enseñarles desde pequeños y dejarles que vayan con cuentagotas, ¿no? Poquito a poco que vayan queriendo hacer sus cositas, para que ellos aprendan a hacerlas y ser autónomos. (GD2)

D'aquesta manera, els pares i les mares van meditar sobre el que poden i saben fer els seus fills i filles, però sempre des d'un punt de vista motivador, mai coercitiu, i el que és més important, van valorar la importància de respectar el procés de creixement emocional de l'infant i de l'adolescent.

Qualitat

Aquest apartat dóna resposta a l'objectiu general de vetllar per la qualitat i la millora contínua del programa. Això significa facilitar-ne l'accés, valorar la pertinença i el format del cicle de tallers, vetllar per la qualitat professional de les persones dinamitzadores de grups i proporcionar els recursos adients per desenvolupar el programa en òptimes condicions.

Objectiu 6. Facilitar l'accessibilitat de les famílies al cicle de tallers

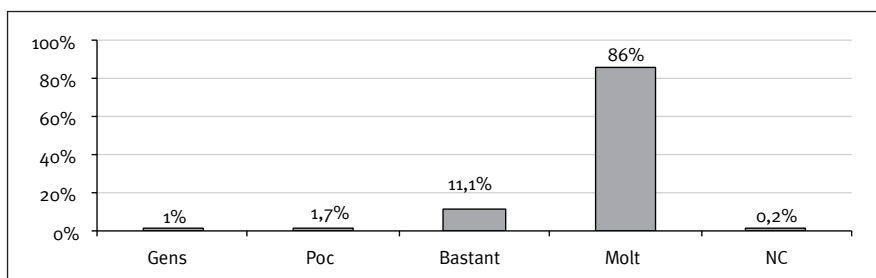
Tal com s'ha avançat, un objectiu específic del programa és facilitar l'accés de les famílies als espais on es fan cicles de tallers. Això vol dir que no només s'ha de vetllar per tal que el lloc on s'executin els tallers estigui ben comunicat amb transport públic i privat, sinó que el seu accés ha d'estar condicionat per a les persones amb mobilitat reduïda. A més, per tal de facilitar l'assistència de les mares i els pares s'emplaça a posar a la seva disposició algun tipus de servei de guarda d'infants, quan això sigui possible.

Transport i mobilitat

En les observacions, es va comprovar que la majoria dels espais on s'executaven tallers es respectaven els criteris mínims per tal de permetre l'assistència de mares i pares. A més, un 86% de participants va afirmar que era molt fàcil arribar a l'espai on es feia el cicle de tallers.

Gràfic 13.

Facilitat per arribar a l'espai on s'ha fet el cicle de tallers (cèntric, accés amb transport públic...)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

Servei de guarda d'infants

El servei de guarda d'infants és un recurs que es podia oferir a les famílies per facilitar l'assistència al cicle. L'objectiu era contribuir a la conciliació del temps, perquè els pares i les mares poguessin utilitzar el seu temps personal per assistir sense infants als tallers.

Quan s'oferia aquest recurs, es valorava molt positivament per part de les famílies i de les persones dinamitzadores de grups. Disposar d'un servei de guarda és una alternativa útil per tal que els pares i les mares puguin assistir-hi sense els infants (sobretot perquè la presència de nadons es desaconsella, ja que pot dificultar la capacitat de mantenir l'atenció i la concentració del grup).

Objectiu 7. Valorar la pertinença i el format del cicle de tallers

Un objectiu específic del programa és conèixer l'opinió de tots els agents implicats (persones dinamitzadores, pares i mares) respecte a la pertinença del cicle de tallers. És a dir, saber si cal una intervenció d'aquest tipus i si la seva formulació i organització interna han estat correctes i positives. Vegem-ho a continuació.

Mida, composició i participació activa dels grups

El nombre de persones que integren un grup és una variable que influeix en el grau de participació i, com a conseqüència, en el grau d'implicació. Mitjançant les observacions i segons l'opinió de les persones dinamitzadores, es va detectar que, en grups grans, la gestió dels lideratges és més complexa i això afavoreix el monopoli de la paraula per part d'algunes persones i la manca d'espai per expressar-se per part d'altres, inclosa la dinamitzadora. Atès que el mètode pedagògic que vehicula el programa és participatiu, cal que tothom tingui el seu espai de reflexió i exposició, i com més alt és el nombre, menys temps es disposa per a l'exposició personal i més dificultats genera a la persona dinamitzadora conduir-lo.

En qualsevol cas, la reflexió que s'ha apuntat només afecta una part minoritària dels grups observats i analitzats, ja que si es consulten les dades vinculades a l'eix de qualitat, es pot comprovar que la mitjana de participants va ser d'11,3 persones. Això coincideix, majoritàriament, amb la valoració de la mida dels grups que van fer les persones dinamitzadores. Per elles, la mida del grup ideal se situaria entre 8 i 15 persones; si el grup és més gran es podria desvirtuar la participació i si és més petit les dinàmiques podrien no funcionar.

D'altra banda, mitjançant les observacions es van poder captar diferents ítems respecte a la composició interna dels grups. En alguns casos, la majoria d'integrants del grup ja es coneixien, per formar part de la mateixa escola o ser usuàries d'activitats del centre on s'impartia

el cicle. Això facilitava la confiança i les inèrcies intragrups. En l'altre extrem, hi ha els grups que no havien coincidit mai en un mateix espai, això facilitava l'ampliació de la xarxa social/relacional de les persones integrants del grup. Per tant, ambdós casuístiques suposen aspectes positius que cal valorar.

Situant-nos encara en l'aspecte d'estructura interna dels grups, les persones dinamitzadores van valorar positivament els grups heterogenis, no obstant acabin funcionant millor els grups homogenis. Quan hi ha diferències culturals, d'origen i de nivell social en un mateix grup, sorgeixen prejudicis, conflictes i dinàmiques que s'extrapolen més enllà de l'aula i dificulten la gestió interna del grup. Resulta més fàcil treballar amb grups d'iguals perquè la identificació amb l'altre és més factible quan es parteix d'un context social, econòmic i cultural similar, sobretot perquè afecta la mirada que es fa de la realitat (creences, prejudicis) i el llenguatge emprat per anomenar-la i explicar-la.

En referència a les dinàmiques de grup que s'utilitzen per incentivar la participació, cal dir que la combinació d'exercicis de reflexió individual amb dinàmiques en grups petits (mitjana de 3/4 persones), per a després exposar les idees en format plenari, va resultar molt positiva. Les primeres perquè permetien la participació individual efectiva de tot el grup, i les segones perquè creaven molta complicitat entre les persones assistents, alhora que generaven debats molt interessants. Així s'ha evidenciat el mètode pedagògic participatiu que vertebrava el programa, tan ben valorat per part de les participants.

P6: La millor eina és poder participar, perquè si vas a una xerrada i t'ho van dient tot, però participes el mínim, això no... (GD1)

P1: I que tothom s'ha obert, vull dir, ningú ha arribat aquí: Ai, tinc un problema! Vull dir, hi ha un munt de problemes, a veure, cadascú te «algo», totes volem explicar... I tots hem après. (GD1)

Així doncs, ha quedat palesa la voluntat de participar i compartir idees/inquietuds. Alhora, s'alerta del risc que tanta dinàmica desvirtuï

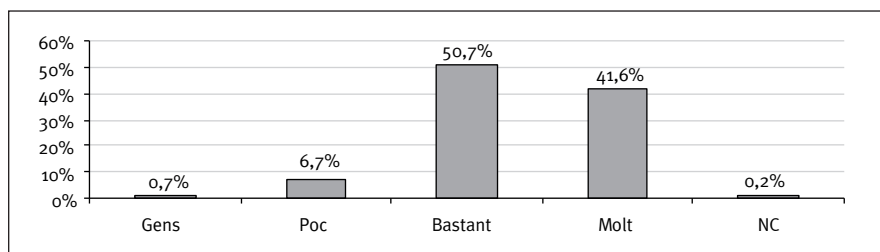
l'enquadrament teòric que cal donar als pares i les mares. S'ha de tenir cura, doncs, i la persona dinamitzadora ha de vetllar per equilibrar ambdues dimensions.

Utilitat pràctica del contingut tractat al cicle

Els pares i les mares van afirmar, amb una àmplia majoria, que han pogut posar en pràctica les idees tractades en el cicle de tallers. Així doncs, un 92% de participants asseguren que ha estat bastant/molt factible l'aplicabilitat de conceptes i pràctiques apreses al llarg del cicle en la seva vida quotidiana.

Gràfic 14.

Posar en pràctica les idees tractades al cicle de tallers en els afers quotidians

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

L'afirmació anterior es reforça amb la informació proporcionada pels grups de discussió, ja que feia palesa l'aplicabilitat pràctica de les idees tractades i la seva efectivitat:

P6: D'aquest curs hi ha dues o tres coses que m'han anat molt bé, m'han funcionat molt bé, i potser altres que no he posat a la pràctica o no tenia problemes. [...] Jo com que he ficat en pràctica coses i he vist que anaven bé, dius: vull seguir, vull fer més. (GD₁)

Els pares i les mares van concloure que el cicle és eminentment pràctic, perquè no només s'introdueix teoria en les diferents sessions del

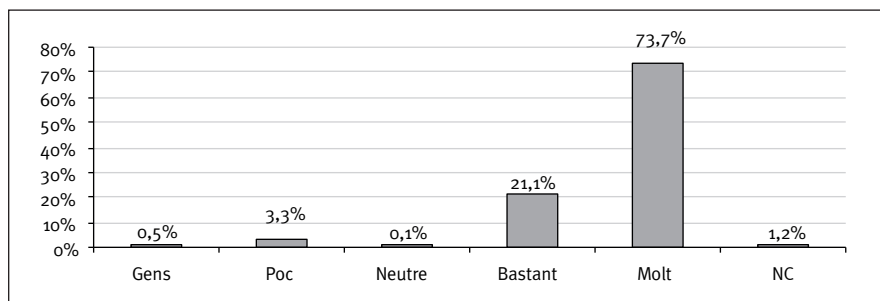
cicle, sinó que s'acompanya d'exemples pràctics (sorgits també dels mateixos participants). Això facilita la comprensió dels conceptes que es treballen, alhora que indueixen a l'acció, és a dir, traslladar a la vida quotidiana la teoria que s'ha après.

Sessió monogràfica

La sisena sessió del cicle de tallers era conduïda per un professional expert en una temàtica concreta que els pares i les mares triaven entre una llista de possibilitats. Cada franja d'edat disposava d'un seguit de temàtiques específiques adaptades. En termes generals, les persones assistents al cicle es van mostrar molt satisfetes (74%) amb aquesta sessió, valorant-la com a molt enriquidora.

Gràfic 15.

Satisfacció vers la sessió monogràfica

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

Tant les persones dinamitzadores, com els pares i les mares, van valorar molt positivament el fet de dedicar una sessió a una temàtica especialitzada, sobretot si hi ha hagut coordinació entre la professional experta i la dinamitzadora habitual del grup. Agrada la idea de fer un canvi de dinamitzadora per un dia, per tal de conèixer un tema en profunditat i una altra manera d'enfocar les coses, des d'una altra òptica.

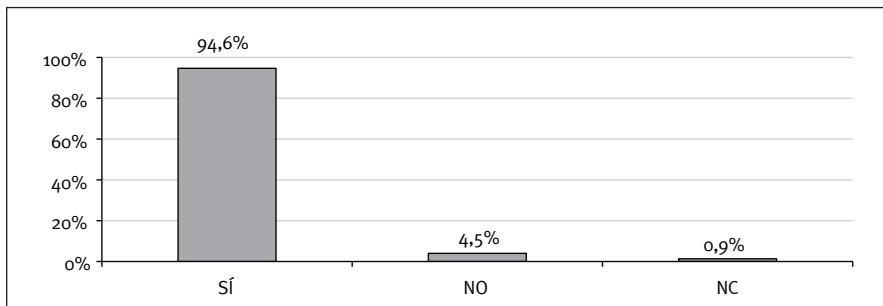
Acompliment d'expectatives

En les observacions de grups, es va fer un recull sistemàtic de paraules clau que es van repetir en la dinàmica inicial de presentació que feien tots els grups a la primera sessió. Les persones dinamitzadores demanaven a les mares i els pares que expressessin les seves expectatives envers el cicle i les seves preocupacions envers l'educació dels seus fills i filles i en l'exercici parental.

Els pares i les mares volien aprendre a posar límits, a gestionar les rabietes i la gelosia/baralles entre germans i germanes. Volien entendre els fills i aprendre a comunicar-s'hi efectivament. Els preocupava com gestionar els canvis que es puguin succeir dins la família (un divorci, les relacions en una nova família reconstituïda, la mort) i com gestionar l'ús del temps, conciliant la vida laboral, familiar i personal d'una manera efectiva, per tenir temps per a tot. En termes generals, el que volien era aprendre per tenir més recursos i augmentar la seva autoconfiança. En atenció a això, els pares i les mares que han assistit a un cicle de tallers afirmen, amb un rotund 95%, que s'han acomplert les seves expectatives envers el programa.

Gràfic 16.

Acompliment d'expectatives

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

Finalment, aquesta asseveració es va confirmar també per als grups de discussió, ja que en diferents comentaris van expressar el seu alt grau de satisfacció amb el programa apuntant, fins i tot, que els agradaria que fos més llarg (més sessions). Aquest fet denota no sols interès pel cicle de tallers, sinó també motivació per continuar-lo.

P3: A més, és un curs per la vida, vull dir, aprens d'ella (*senyala la resta de mares*), t'expliques, aprens de la psicòloga (*la dinamitzadora*) que explica, aprenc... no sé. [...] m'ha agradat tot, tot. Les professores, les classes, l'horari... m'agradaria que hagués estat més llarg [...] M'ha agradat tot, tot. Estic molt contenta, la veritat. (GD1)

P5: Jo afegiria que potser amb sis sessions es queda massa curt. Perquè crec que totes ho veiem com un acompanyament, i ara que agafàvem el «truquillo» i que a més a més la professora, no sé... ens deixava molt participar i això ens ajuda molt, et dóna molta tranquil·litat... I ara que ja ens sentíem còmodes amb ella, perquè els primers dies és... i ara que ja havíem fet vincle, va i s'acaba. Curt, però molt bé, va molt bé com a mare, com a persona, com a temps lliure que connectes. (GD1)

En definitiva, el cicle ha estat el que esperaven, un espai de reflexió i d'aprenentatge interpersonal que els ha proporcionat eines per tal d'afrontar millor l'exercici parental i la gestió de les relacions intrafamiliars. Atès que anar més enllà d'aquesta explicació implica profunditzar en els efectes del programa, la informació vinculant es pot consultar a l'apartat de l'eix d'impacte.

Pertinença del programa

Seguint en la línia de l'apartat anterior, no sols s'han acomplert expectatives, sinó que la valoració que van fer del programa les persones dinamitzadores, els pares i les mares ha estat molt positiva en termes de pertinença. Van admetre la manca d'oferta d'espais de reflexió i d'aprenentatge per a les famílies, per tant, el programa omple un buit en el qual cal intervenir.

Aquesta intervenció és positiva i necessària també per a famílies usuàries de serveis socials. Així, les participants en el grup de discussió valoren el cicle de tallers com un reforç molt positiu i complementari al treball que fan amb el personal de serveis socials. Alhora, el fet de saber que el cicle de tallers és un programa universal i que hi assisteixen tota mena de persones amb casuístiques i problemàtiques diverses els allibera una mica de l'estigma o la sensació d'especificitat negativa (aquesta última idea és compartida pels dos grups de discussió).

P2: Yo creo que esto lo llevamos todas, en nuestro día a día antes de empezar este curso, esta formación que nos han dado creo que todas lo hemos llevado dentro y sabemos que esto no funciona, no lo estamos haciendo bien [...] pero esto nos ha hecho abrir un poco más los ojos y ver de qué estamos... que hay solución, ¿no? Y que toda la gente estamos todos iguales, de verdad, que si ya lo sabíamos, esto inos lo ha plasmado! Nos ha hecho verlo y poder compartirlo y poder poner unas pautas y unos arreglos... (GD2)

P2: Després també potser... A veure, no és el meu cas, perquè la meua és molt petita, encara... té mesets. Però potser també veure que potser et penses que tens un problema molt gran, molt gran i després veus que aquell problema el té tothom. Cadascú potser disfressat d'una altra manera, però al final és el mateix. No? I que, doncs, que tot té solució i que és qüestió de paciència i de tenir confiança en un mateix. (GD1)

Al mateix temps, les participants del grup de discussió provinent de serveis socials van alertar que seria molt positiu adreçar el programa als infants i adolescents. És a dir, que si es pretén fer una intervenció integral i eficaç, s'hauria de crear un programa paral·lel amb els fills per poder treballar els mateixos continguts alhora.

Amb tot, els pares i les mares van valorar el caràcter participatiu i no alligador del format del programa. Resulta molt enriquidor per prendre consciència de les pràctiques educatives que es duen a terme i

aprendre'n altres, així com compartir les experiències amb altres pares i mares.

De la mateixa manera que tots els agents implicats en el programa avalen la seva existència, per necessària, els pares i les mares també són conscients de l'esforç econòmic i de mitjans que comporta la seva organització. Per això, en els dos grups de discussió, les participants van posar en valor aquesta nova iniciativa, agraint l'oportunitat de tenir accés, gratuïtament, a un programa de les característiques de Créixer en família.

P5: És que a més a més això té un cost, si tu ho fessis per privat, tu saps el que et costaria? Tenir una persona que t'orienti, que t'informi, que et doni recursos, que t'accedeixi a la xarxa... No sé. Vull dir, que això... és un luxe. (GD1)

En resum, totes les persones que van participar en el programa conclouen que aquest esdevé un estímul positiu que convida a la reflexió i a l'aprenentatge de noves pràctiques educatives, actuant com un reforç en l'exercici parental. Necessari sobretot de manera preventiva, però també pal·liativa, és a dir, per als grups amb un perfil més necessitat de guiatge, provinents sobretot de serveis socials. En aquest cas, el programa acaba sent un reforç molt útil a altres actuacions específiques que es facin.

Objectiu 8. Valorar la qualitat del treball, la metodologia emprada i el perfil professional de les persones dinamitzadores de grups

Un objectiu específic del programa és vetllar per la qualitat del treball i del perfil dels agents implicats en el desenvolupament i execució dels cicles de tallers. Això vol dir que s'establiran uns criteris mínims i desitjables de coneixements i competències per a la selecció de les persones dinamitzadores i coordinadores del programa, alhora que es vetllarà per tal que es coordinin eficaçment.

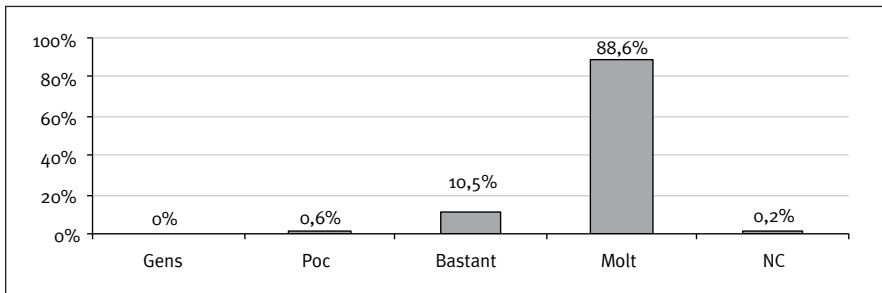
Habilitats i competències de les persones dinamitzadores

Els pares i les mares que van completar un cicle de tallers afirmen estar molt satisfets amb els coneixements, les habilitats i les competències de les dinamitzadores en relació amb quatre ítems que es detallen a continuació.

Un dels criteris que es van establir per mesurar les competències de les persones dinamitzadores vers el grup va ser la capacitat per gestionar les dinàmiques internes del grup, facilitant un espai de participació activa i de respecte mutu.

Gràfic 17.

Fomentar la participació des del respecte

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

Tal com es pot observar en aquest gràfic, els pares i les mares valoren molt positivament les dinamitzadores en termes de gestió de la participació i l'escolta des del respecte (88,6%). Mitjançant els grups de discussió es pot reafirmar la valoració positiva de les habilitats i competències de les dinamitzadores per facilitar la implicació dels pares i les mares. A més de mostrar un alt grau de compromís envers el grup, les dinamitzadores avaluades es van mostrar accessibles per donar resposta a les inquietuds dels pares i les mares i per resoldre dubtes individuals.

P1: [...] jo m'he fixat que molta gent s'ha quedat després a parlar (*amb la dinamitzadora*) preguntant-li alguna qüestió, i llavors ella t'haurà indicat. El que no ha sortit en públic, doncs hi ha noies que han anat i l'hi han preguntat... (GD1)

P5: A més a més, la dinamitzadora ha sabut crear l'espai, l'ambient... perquè nosaltres participem... Vull dir que ella no ha vingut a «fotre» la xerrada d'una hora i mitja i després al final ja fareu preguntes. No. Ha fet les dinàmiques i, mentre ella explicava, intercalava casos pràctics. (GD1)

P1: Yo he aprendido (*amb la dinamitzadora*) de eso de escuchar a mi hija... La única que... lo que más me ha gustado es la chica (*la dinamitzadora*), me ha agradado. Cuando yo llegué, pues claro, me encontré un poco así... pero ya cuando fui conociendo al grupo pues ya me fui... no sé cómo explicarlo... (GD2)

P2: Soltando (*una altra participant l'ajuda a trobar la paraula*). (GD2)

Les observacions que es van realitzar a diferents grups també proporcionen informació valuosa al respecte. La majoria de dinamitzadores observades van saber crear sinèrgies positives perquè les mares i els pares participessin i s'impliquessin en el desenvolupament de les sessions. Posant al servei del grup diferents tècniques i actituds, van generar amb èxit un espai de reflexió des de l'empatia, la confiança i l'absència de judicis de valor.

D'altra banda, en relació amb la gestió de les personalitats internes dels grups, en general, les dinamitzadores van saber gestionar amb encert els excessos de lideratge dels rols autoritaris que emergien en alguns grups. És a dir, van mantenir el control del temps d'intervencions per no permetre que ningú monopolitzés la sessió, al mateix temps que es va mantenir el control dels discursos generadors de prejudicis que s'alcen com a dominants i que desvirtuen el debat. No obstant això, és una gestió complexa que no sempre s'aconsegueix i

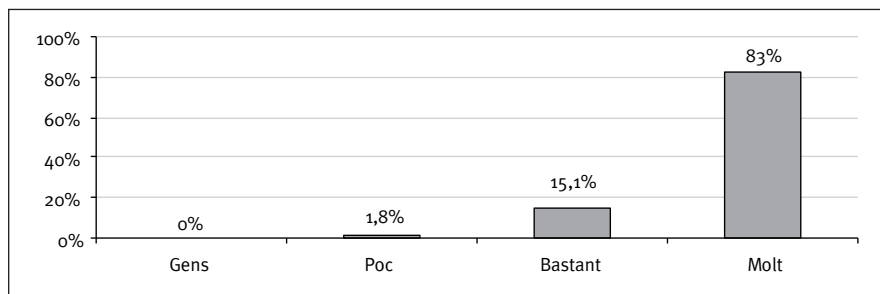
així es va reconèixer en la dinàmica realitzada en les jornades de coordinació del programa.

En relació amb la ubicació i organització del grup, la major part de dinamitzadores van posicionar el grup en semicercle, situant-se elles a mode de tancament. D'aquesta manera es facilita la comunicació i la conducció del grup perquè es controla millor l'espai. No obstant això, en una ocasió, la distribució del grup es va fer en format cercle tancat amb la dinamitzadora al centre. Això s'hauria d'evitar, atès que implica donar l'esquena a alguna persona, i dificulta el contacte visual.

Un segon criteri per avaluar la qualitat del programa, en relació amb les persones dinamitzadores, va ser el nivell de claredat expositiva, les habilitats discursives i l'ús d'un llenguatge entenedor i accessible, amb exemples gràfics.

Gràfic 18.

Claredat expositiva, amb exemples entenedors

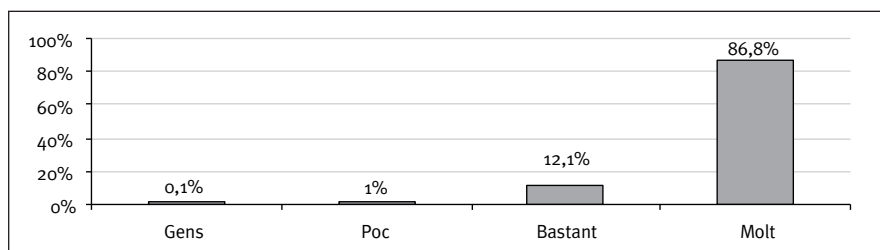
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

Tal com es pot veure en el gràfic anterior, les mares i els pares s'han mostrat molt satisfets amb la claredat de les explicacions que els van proporcionar les dinamitzadores. Així ho expressa el 83% de les persones que van completar un cicle de tallers. Intercalant l'exposició teòrica amb exemples pràctics, es va aconseguir traslladar amb èxit les idees i els conceptes tractats.

Un tercer criteri d'avaluació vers les persones dinamitzadores de grups va ser la mesura del seu grau d'expertesa i nivell de coneixements, evidenciant-se la seva capacitat per resoldre dubtes.

Gràfic 19.

Nivell de coneixements sobre els temes tractats i resolució de dubtes

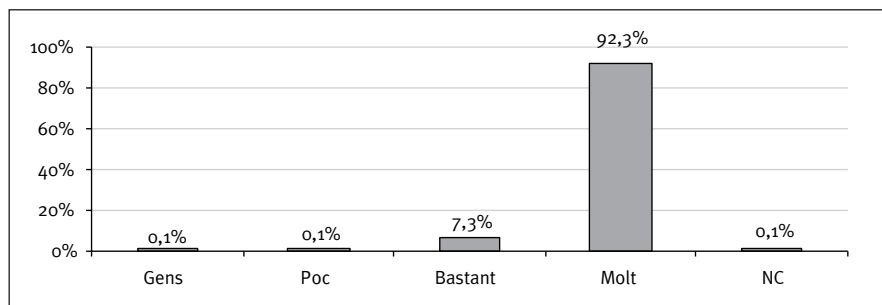

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

Segons aquest gràfic, els pares i les mares que van completar un cycle de tallers s'han mostrat molt satisfets amb el nivell d'expertesa de les persones dinamitzadores. La major part dominava el tema i presentava una exposició estructurada de les idees que s'havien de transmetre.

Finalment, el quart i últim criteri que es va utilitzar per determinar el grau de professionalitat i l'adequació de les persones dinamitzadores a les necessitats d'aquest programa, ha estat el fet de donar exemple de puntualitat i de preparació correctes de les sessions.

Les mares i els pares que van completar un cycle de tallers han expressat estar molt satisfetes, amb un 92,3%, amb la professionalitat de les dinamitzadores, en termes de puntualitat i de preparació de les sessions. En les observacions, la major part de les dinamitzadores han arribat amb temps suficient per organitzar la sessió i adequar l'espai abans que hi arribessin els participants. Alhora, disposaven del material imprès (documents per repartir, llista d'assistència per firmar) i els objectes necessaris per a la sessió.

Gràfic 20.**Puntualitat i preparació de les sessions**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

Objectiu 9. Valorar la qualitat dels recursos i els instruments que s'han utilitzat per a l'execució del programa

Un objectiu del programa és vetllar per la qualitat dels recursos i els instruments que s'han posat a la disposició de les persones dinamitzadores, així com dels pares i de les mares. S'ha elaborat un material pedagògic adaptat i coherent a les diferents franges d'edat, al mateix temps que s'ha tingut cura que les instal·lacions on es realitzaven els cicles disposessin de tots els mitjans necessaris.

Material pedagògic

En aquest apartat es fa referència a les guies pedagògiques i tots els recursos de contingut que s'han utilitzat en el desenvolupament del programa i que han estat elaborats per part de professionals expertes en educació, pedagogia i parentalitat positiva.

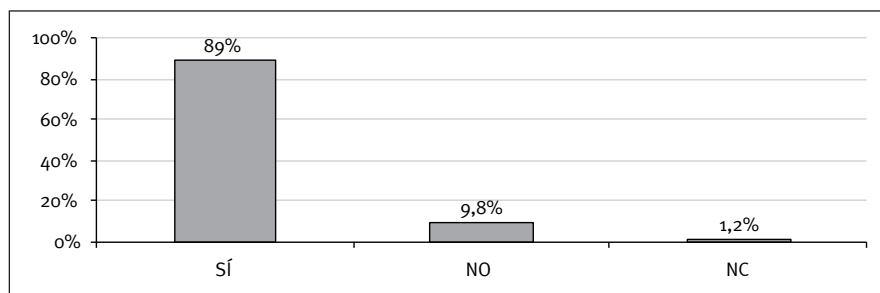
En termes generals, les dinamitzadores van valorar positivament la quantitat de recursos que se'ls va posar a la seva disposició. Les guies són un recurs molt complet, amb una bona presentació i un contingut ben estructurat amb exemples clars i diversos. Alhora, van sentir que és una eina de suport àgil per utilitzar de manera flexible, sense imposicions rígides.

Ús de mitjans audiovisuals de suport i instal·lacions

Els pares i les mares que van completar el programa afirmen, amb un 89%, que s'ha disposat del material necessari per fer el cicle de tallers.

Gràfic 21.

Disposar del material necessari per fer el cicle de tallers

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides en els qüestionaris de satisfacció.

Per finalitzar aquest apartat, es destaca que les dinamitzadores van utilitzar, en alguns casos, ordinador portàtil i pantalla per mostrar contingut audiovisual. Es reconeix que aquest recurs ha estat molt útil de manera puntual, per facilitar la reflexió individual o quan cal trencar inèrcies o dinàmiques massa discursives; en excés pot dilapidar el temps que s'ha de deixar a les famílies perquè puguin participar activament en plenari. Alhora, es va observar que els pares i les mares reaccionaven positivament davant l'ús de material audiovisual, perquè permet un aprenentatge més gràfic i esquemàtic dels conceptes que es treballen, i així se'n facilita la comprensió.

CONCLUSIONS

En aquest últim apartat, es presenten les conclusions més destacades per a cadascun dels eixos avaluats.

Implementació

Abast territorial	<p>Es van avaluar 128 grups que havien participat en un cicle de tallers al llarg del 2013. Representen el 82,6% del total de cicles que s'havien d'executar. A partir de les dades que es van analitzar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • El programa va tenir presència en el 80,5% de les comarques de Catalunya. • Gairebé la meitat dels grups (42%) provenien d'ensenyament com ara AMPES, equip directiu de l'escola, escoles bressol, etc. • Es van fer un total de 766 sessions de treball de 2 hores. • La distribució de cicles va ser força proporcional per a les diferents franges d'edat. No obstant això, la tendència general ha estat la concentració de grups en la franja de 0-3 anys i de 6-12 anys.
Recursos humans	<p>Les entitats gestores del programa van aportar 49 professionals per dinamitzar els 155 grups/cicles assignats. En termes relatius, una dinamitzadora treballava amb 3,2 grups.</p>
Perfil dels participants	<ul style="list-style-type: none"> • La majoria de participants van ser dones (85%). • El 50% de les persones que van participar en el programa tenien estudis superiors (universitaris, màsters, doctorat, MFGS). Només un 5% de participants no tenien estudis acreditats.
Participació	<ul style="list-style-type: none"> • S'hi van inscriure inicialment 2.162 persones, i van acabar participant en el programa 2.126 persones; això vol dir que, com a mínim, van assistir a una sessió. • El 72,7% de les persones que van participar en un cicle el van completar (assistència d'un mínim de 4 o més sessions del cicle). • Cal destacar la igualtat en el grau d'implicació en el programa tant per part dels homes com de les dones. Encara que, en termes quantitius, el perfil d'aquest programa hagi estat eminentment femení, no hi ha hagut diferències a l'hora de comprometre's a l'assistència completa al cicle.

Impacte

	Les mares i els pares...
Pràctiques educatives	Van valorar la importància de parlar i escoltar els infants i adolescents. Això significa: a) Parlar des del respecte, creant un espai de confiança en el moment adequat per fer-ho amb tranquil·litat i sense retrets i, b) Escoltar d'una manera activa, des de la sincera voluntat per comprendre els motius de l'altre, des de l'interès real per conèixer què pensen i com se senten els fills i filles.
Percepció del rol parental	Van admetre que cal incentivar la comunicació oberta i pausada, provocant espais de diàleg, sobretot quan sorgeixen conflictes que reclamen una actitud mediatora. El respecte és essencial en aquests casos, ja que admeten haver comprovat que si el diàleg sorgeix en aquests termes, el retorn és positiu i proporcional.
Relacions intrafamiliars	Van reconèixer que cal respectar el ritme de cada infant i adolescent, sense pressions. Alhora, prendre consciència d'aquest respecte significa donar temps i tenir paciència. Des d'aquesta perspectiva, els fills i les filles es podran desenvolupar amb llibertat i avançar amb autonomia en el seu procés de creixement personal.
	Van prendre consciència de la relació entre donar temps als fills i filles respectant el seu ritme i la necessitat d'establir unes normes clares i coherents. Això és pactar uns límits i unes regles de joc explícites i negociades per tots els membres de la unitat familiar, per tal que millorin la convivència i l'exercici de la responsabilitat de totes les parts.
	Van reflexionar sobre el fet que no es poden imposar unes regles de joc de forma autoritària, sinó que és més efectiu pactar des de la comprensió , explicant que l'existència de normes i límits és cabdal per a la convivència familiar. Alhora, van reconèixer que han millorat la manera com equilibren l' autoritat amb la mostra d' afecte i estima; que en cap cas són estats excloents ni incompatibles.
	Van aprendre eines útils i pràctiques que han acabat traslladant a la seva quotidianitat. En comprovar que aplicant les idees apreses en el programa notaven millores en les relacions amb els fills i filles, han augmentat la seva seguretat i autoconfiança .
	Van fer un exercici de reflexió vinculant-lo amb la millora continua i la gestió de la quotidianitat. En aquesta línia, els pares i les mares van admetre que ara pensen més sobre com eduquen els

Impacte (cont.)

	Les mares i els pares... (cont.)
Relacions intrafamiliars (cont.)	seus fills i filles. I són conscients que de la mateixa manera que al rol parental se li adscriu la funció d'educar i socialitzar, també s'ha de nodrir de l'aprenentatge bidireccional (de pares/mares a fills, i a la inversa).
	Van realitzar un autoexamen sobre les praxis i la manera en què afronten l'exercici parental. Això els ha permès reconèixer les pròpies virtuts i defectes . D'aquesta manera poden potenciar les forteses i entendre les pròpies mancances per minimitzar-les o bé per desenvolupar altres habilitats que les contrarestin.
	Van valorar la importància de fer actuacions conjuntes en l'educació dels fills i de les filles, sobretot quan cal abordar problemàtiques específiques que afecten el seu benestar. Així, es poden resoldre les dificultats que es presenten implicant-hi tots els agents socials i educatius de què es disposa. Al mateix temps, en el cas que ho necessitin, ara disposen de més informació sobre on adreçar-se per cercar ajuda especialitzada.
	Van ampliar la seva xarxa de suport social després d'assistir al cicle; s'han donat evidències que alguns grups han continuat el contacte un cop finalitzat el programa.
Coneixements sobre el procés evolutiu dels fills i filles	Les mares i els pares van aprendre en termes generals quines són les necessitats i les habilitats de les filles i fills, fent una reflexió profunda que són unes directrius orientatives que en cap cas es poden prendre com a universals. El més important és respectar el procés evolutiu de cada infant o adolescent, adaptant-se al seu ritme vital.
Coneixements sobre el procés evolutiu dels fills i filles Valoració global	<ul style="list-style-type: none"> • L'objectiu per excel·lència del programa es va assolir: provocar canvis positius en els pares i les mares, així com en les relacions intrafamiliars, a fi de millorar el benestar de les famílies. • Es van detectar canvis en les pràctiques educatives des de l'exercici d'una parentalitat positiva, i això s'ha evidenciat en l'aprenentatge de tècniques i eines associades a models parentals positius que, en la seva aplicació, han generat una millora en la seguretat i la percepció del rol parental. • Totes les dades analitzades en la comparativa del qüestionari de parentalitat van manifestar que es van produir canvis positius en tots els ítems que es valoraven. La percepció de millora que

Impacte (cont.)

	Les mares i els pares... (cont.)
<p>Coneixements sobre el procés evolutiu dels fills i filles</p> <p>Valoració global (cont.)</p>	<p>van experimentar els pares i les mares ha quedat palesa. La tendència marcada és doncs molt positiva, ja que el programa ha tingut efectes en tots els aspectes en els quals ha intervingut. Cal destacar:</p> <ul style="list-style-type: none"> — El 86,1% de participants van realitzar canvis en l'educació dels fills. — El 91,6% de participants van posar en pràctica idees apreses al llarg del cicle i van notar canvis en positiu en les relacions familiars. — El 96,3% de participants afirmaven que després de participar en el programa tenen més recursos dels que ja disposaven. <ul style="list-style-type: none"> • En els grups de discussió es van fer reflexions i referències explícites a conceptes en línia amb l'ideari vinculat a la parentalitat positiva. Les mares i els pares van entendre les conseqüències educatives dels seus actes i van fer una revisió exhaustiva del propi exercici parental, des de l'acceptació de l'assaig i l'error. Compartir experiències amb d'altres pares i mares, i el fet d'obtenir resultats positius amb els petits canvis, ha millorat la percepció parental; és a dir, ara tenen més confiança en les pròpies capacitats i se senten més segurs. • Es rescata una reflexió compartida que va sorgir per part de les dinamitzadores i és que un dels èxits de la intervenció és que: «Com que les estratègies que apliquen funcionen, s'empoderen, es reafirmen en les pròpies capacitats i mancances. Veuen que els canvis són possibles».

Qualitat

Transport i mobilitat	Un 86% de participants van afirmar que era molt fàcil arribar a l'espai on es feia el cicle de tallers.
Servei de guarda d'infants	La possibilitat de fer ús d'aquest recurs es va valorar molt positivament, necessari per facilitar la conciliació dels temps.

Qualitat (cont.)

Mida, composició i participació activa dels grups	<ul style="list-style-type: none"> • Els grups estaven formats (de mitjana) per 11,3 persones. • Les persones dinamitzadores prefereixen grups homogenis (perfil socioeconòmic i cultural similar), atès la durada i el contingut d'aquest programa. • Les dinàmiques de grup van funcionar molt bé, ja que es va combinar la reflexió individual amb l'intercanvi i el debat grupal. No obstant això, cal tenir cura de no desvirtuar l'enfocament teòric, amb un excés de dinàmiques participatives.
Utilitat pràctica del contingut tractat al cicle	<p>Un 92% de participants van assegurar que havia estat bastant/molt factible l'aplicabilitat de conceptes i pràctiques que havien après.</p>
Sessió monogràfica	<p>Les persones assistents al cicle es van mostrar molt satisfetes (74%) amb aquesta sessió, valorant-la com a interessant i enriquidora.</p>
Acompliment d'expectatives	<ul style="list-style-type: none"> • El 95% de participants van afirmar que el cicle va cobrir les seves expectatives, essent un espai de reflexió i d'aprenentatge interpersonal que els ha proporcionat eines per afrontar millor l'exercici parental i la gestió de les relacions intrafamiliars. • Els temes tractats a les diferents sessions es van valorar molt positivament i responien a les expectatives que tenien els pares i les mares.
Pertinença del programa	<ul style="list-style-type: none"> • La valoració general que van fer els agents implicats en el programa és molt positiva. Van reconèixer que l'ofici de ser pares i mares no és fàcil i no hi ha oferta de serveis o accions d'aprenentatge que els dotin de recursos per a la millora de l'exercici parental. Per tant, s'omple un buit de necessitats no cobertes. • Els pares i les mares que no passen per dificultats que requereixen ajuda especialitzada van admetre que el programa és necessari per tenir més eines que els permetin millorar l'exercici parental. Alhora, els pares i les mares que són usuàries de serveis socials van considerar molt pertinent i necessari el programa com a reforç a la feina que realitzen amb l'assistent social, per aprendre nous models parentals que els ajudin a millorar la seva situació familiar. Tothom guanya alguna cosa, doncs. • Les dinamitzadores van reforçar la idea que aquest programa és necessari a nivell preventiu, però també d'intervenció, això és, per als grups amb un perfil més necessitat de guiatge, provinents sobretot de servei socials.

Qualitat (cont.)

Habilitats/ competències persones dinamitzadores	<ul style="list-style-type: none"> • Els pares i les mares que van completar un cicle de tallers van valorar molt positivament els coneixements, les habilitats i les competències de les dinamitzadores en relació amb la gestió de les dinàmiques internes del grup, la claredat expositiva, l'expertesa i la professionalitat executiva. • En termes generals, les dinamitzadores van contribuir a crear un espai de participació activa i de respecte mutu, utilitzant un llenguatge entenedor i accessible, oferint exemples gràfics. A més, van saber gestionar amb encert els excessos de lideratge dels rols autoritaris que emergien en alguns grups. No obstant això, van admetre que és una gestió complexa que no sempre s'aconsegueix.
Material pedagògic	<p>Les dinamitzadores van valorar de manera correcta la quantitat de recursos que se'ls va posar a la seva disposició. Les guies són un recurs molt complet, amb una bona presentació i un contingut ben estructurat amb exemples clars i diversos.</p>
Ús de mitjans audiovisuals de suport i instal·lacions	<p>Les dinamitzadores van fer ús, en la majoria dels casos, de contingut audiovisual. Afirmaven que aquest recurs era útil de manera puntual, per facilitar la reflexió individual o quan calia trencar inèrcies o dinàmiques massa discursives.</p>

Font: Elaboració pròpia.

Amb tot el que s'ha exposat en aquest informe d'avaluació, es pot afirmar que el programa Créixer en família ha cobert les expectatives que se li atribuïen d'una manera fefaent. Els pares i les mares el senten com un reforç necessari per adquirir més confiança i seguretat en les pròpies capacitats. Han disposat d'un espai compartit d'aprenentatge entre iguals per expressar-se i parlar sobre les seves expectatives i preocupacions. Un espai per a la reflexió pausada i conscient, per compartir, aprendre i entendre la importància de l'escolta activa (d'un mateix i als fills), de posar límits raonats i pactats.

En essència, tot plegat ha proporcionat uns coneixements i uns recursos que, en la seva implementació, han generat canvis en les pràctiques educatives i, en obtenir resultats satisfactoris, ha millorat la confiança dels pares i les mares (millora de la percepció parental), al mateix temps que han millorat les relacions intrafamiliars.

Acabant amb un missatge de valoració general, tots els agents involucrats en el programa han expressat la seva voluntat que aquest continuï perquè és útil, necessari i pertinent. Amb els canvis que s'hagin de produir, però que tingui continuïtat. Així doncs, sembla que l'objectiu manifest i latent del programa s'assoleix. Els pares i les mares se senten acompanyats, amb més recursos, i es fomenta la cohesió social entre ells; és a dir, la construcció d'una xarxa efectiva de suport. Al final, el que s'ha aconseguit amb el programa Créixer en família és contribuir a la millora del benestar de les famílies, i això és un èxit atribuïble a totes les persones implicades.

ANNEX. METODOLOGIA DE L'AVALUACIÓ

Distribució de cicles en el primer any d'execució del programa (2013)

Taula 6.

Distribució de cicles per demarcació territorial

Lots	Demarcació territorial	Entitat	Nbre. comarques	Nbre. cicles
Lot 1 (Anoia, Bages, Berguedà, Osona)	Barcelona 1	EDUVIC	4	25
Lot 2 (Alt Penedès, Baix Llobregat, Barcelonès, Garraf, Maresme, Vallès Occidental, Vallès Oriental)	Barcelona 2	EDUVIC	7	53
Lot 3 (Alt Empordà, Baix Empordà, Cerdanya, Garrotxa, Gironès, Ripollès, Pla de l'Estany, Selva)	Girona	Fundació Pere Tarrés	8	30
Lot 4 (Alt Camp, Baix Camp, Baix Penedès, Conca de Barberà, Priorat, Tarragonès)	Tarragona	EDUVIC	6	17

Taula 6. (cont.)

Distribució de cicles per demarcació territorial

Lots	Demarcació territorial	Entitat	Nbre. comarques	Nbre. cicles
Lot 5 (Alta Ribagorça, Alt Urgell, Garrigues, Noguera, Pallars Jussà, Pallars Sobirà, Pla d'Urgell, Segarra, Segrià, Solsonès, Urgell, Vall d'Aran)	Lleida	EDUVIC	12	20
Lot 6 (Baix Ebre, Ribera d'Ebre, Terra Alta, Montsià)	Terres de l'Ebre	Fundació Pere Tarrés	4	10
CATALUNYA				155

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides a l'avaluació.

Tècniques d'investigació

En atenció als objectius d'avaluació que vertebraven l'estudi, es van utilitzar les següents tècniques d'investigació:

Taula 7.

Eines d'avaluació per a cada eix

Agents que avaluen	Eines d'avaluació	Correspondència amb eix d'avaluació		
		Eix 1. Avaluació implementació	Eix 2. Avaluació impacte	Eix 3. Avaluació qualitat
Entitats gestores	Full Excel de registre de grups	x		
Persones dinamitzadores de grups	Dinàmica jornades de coordinació (Phillips 6:6)		x	x

Font: Elaboració pròpia.

Taula 7. (cont.)

Eines d'avaluació per a cada eix

Agents que avaluen	Eines d'avaluació	Correspondència amb eix d'avaluació		
		Eix 1. Avaluació implementació	Eix 2. Avaluació impacte	Eix 3. Avaluació qualitat
Pares i mares	Grup de discussió		x	x
	Qüestionari de parentalitat positiva (inicial i final)		x	
	Qüestionari de satisfacció			x
Responsable de l'avaluació	Observació participant			x

A continuació es pot conèixer amb més detall cadascuna de les tècniques executades:

Excel de registre de dades

Les entitats gestores van recollir un conjunt de dades per a cada cicle/grup executat, que van traslladar a un Excel que prèviament se'ls va proporcionar. L'objectiu era avaluar la implementació correcte del programa en termes d'abast, del grau d'arrelament de l'entitat gestora a cada demarcació territorial, del perfil de les persones que havien participat en el programa i de l'estabilitat dels grups.

En aquest informe s'han avaluat les dades vinculades a l'eix d'implementació fins a data 20 de desembre de 2013. És a dir, s'han analitzat les dades del 82,6% del total de grups executats (a efectes de càlcul, no es comptabilitzen els grups que, tot i iniciar activitat a desembre de 2013, es van allargar fins a gener de 2014 a mode de pròrroga).

Dinàmica jornades de coordinació

L'execució d'una variant de la dinàmica *Phillips 6:6* amb les persones dinamitzadores de grups tenia un triple objectiu: oferir un espai perquè poguessin compartir l'experiència viscuda, captar la seva opinió al respecte i traslladar els comentaris que haguessin recollit dels pares i les mares que han participat en el cicle de tallers.

- **Participants:** 17 dinamitzadores. Totes han conduït grups en el marc del programa.
- **Durada** 2 hores.

Grups de discussió

L'objectiu dels grups de discussió ha estat captar el discurs de les famílies sobre l'impacte i la qualitat del programa, fent una aproximació subjectiva que complementarà el qüestionari de parentalitat positiva.

Es van organitzar dos grups de discussió al llarg del novembre del 2013 amb mares i pares que havien completat un cicle de tallers. La selecció de les persones es va fer creant un grup homogeni, ja que no es pretenia buscar el conflicte, sinó més aviat un diàleg en un grup d'iguals per avaluar una mateixa experiència viscuda.

El perfil general dels grups de discussió ha estat el següent:

Taula 8.**Fitxa tècnica grups de discussió**

GD 1. Municipi del lot 3	GD 2. Municipi del lot 4
<ul style="list-style-type: none"> • Edat tractada en el cicle de tallers: 12-16 anys • Persones assistents: 9 dones • Nivell d'estudis: sense estudis/estudis elementals/estudis secundaris • Àmbit geogràfic: urbà • Perfil d'accés: serveis socials • Assistència mitjana al cicle per persona: 7,5 sessions 	<ul style="list-style-type: none"> • Edat tractada en el cicle de tallers: 0-3 anys • Persones assistents: 9 dones • Nivell d'estudis: estudis universitaris • Àmbit geogràfic: urbà • Perfil d'accés: AMPA • Assistència mitjana al cicle per persona: 5,4 sessions

Font: Elaboració pròpia.

Qüestionaris

En aquesta avaluació s'han dissenyat tres qüestionaris diferents, amb la finalitat d'obtenir dades que mesuressin el grau d'assoliment dels objectius adscrits a l'eix d'impacte i a l'eix de qualitat, respectivament.

Tots els pares i totes les mares que participen en un cicle de tallers emplenen tres qüestionaris. El model de qüestionari de parentalitat (dues variants) permet fer la comparativa entre l'abans i el després de participar en el programa. Avaluja els efectes d'aquest respecte als canvis i l'adquisició de nous coneixements per part dels pares i les mares. D'altra banda, el model de qüestionari de satisfacció avalua la qualitat del programa, captant el grau de complaença de les persones que han completat un cicle de tallers; és a dir, que hagin assistit a quatre sessions o més.

A la taula següent es poden veure les distribucions de grups pels diferents lots i el nombre de qüestionaris analitzats.

Taula 9.
Distribució dels qüestionaris analitzats

LOTS	Nbre. de grups Créixer en família	Nbre. de grups analitzats	% de cobertura d'anàlisi de grups	Nbre. Q parentalitat (1)	Nbre. Q parentalitat (2)	Nbre. Q parentalitat (3)
Lot 1	25	7	28%	119	73	68
Lot 2	53	33	62,3%	529	386	346
Lot 3	30	15	50%	213	162	146
Lot 4	17	10	58,8%	203	110	93
Lot 5	20	12	60%	170	122	103
Lot 6	10	7	70%	128	71	64
CATALUNYA	155	84	54,2%	1362	924	820

Font: Elaboració pròpia.

En total s'han analitzat els qüestionaris proporcionats per les entitats gestores fins a data 20 de desembre de 2013. Això ha significat l'anàlisi de dades del 54,2% dels grups que s'havien d'executar al llarg de l'any 2013.

En nombres absoluts s'han analitzat un total de 84 grups: 24 grups franja 0-3 anys, 17 grups franja 3-6 anys, 26 grups franja 6-12 anys i, 17 grups franja 12-16 anys.

Observació participant

L'observació intensiva és una tècnica d'investigació qualitativa que s'ha utilitzat per a l'eix de qualitat. L'objectiu era focalitzar l'atenció en un conjunt de paràmetres d'interès per avaluar el programa des d'un punt de vista extern i el màxim d'objectiu possible.

- **Nombre d'observacions:** 6.
- **Tipologia:** assistència a la primera sessió de cada cicle de tallers.

Taula 10.

Relació d'observacions realitzades segons franja d'edat tractada al grup

Lot	Franja d'edat
LOT 1 (Anoia, Bages, Berguedà, Osona)	3-6 anys
LOT 2 (Alt Penedès, Baix Llobregat, Barcelonès, Garraf, Maresme, Vallès Occidental, Vallès Oriental)	6-12 anys
LOT 3 (Alt Empordà, Baix Empordà, Cerdanya, Garrotxa, Gironès, Ripollès, Pla de l'Estany, Selva)	12-16 anys
LOT 4 (Alt Camp, Baix Camp, Baix Penedès, Conca de Barberà, Priorat, Tarragonès)	0-3 anys
LOT 5 (Alta Ribagorça, Alt Urgell, Garrigues, Noguera, Pallars Jussà, Pallars Sobirà, Pla d'Urgell, Segarra, Segrià, Solsonès, Urgell, Vall d'Aran)	3-6 anys
LOT 6 (Baix Ebre, Ribera d'Ebre, Terra Alta, Montsià)	6-12 anys

Font: Elaboració pròpia.

Notes metodològiques

El programa Créixer en família s'endegava per primer cop en el curs 2013 i encara s'havien de finalitzar les darreres sessions d'alguns grups durant el mes de gener de 2014. Atès que l'objectiu de l'avaluació era realitzar canvis i millores per al curs següent i l'anàlisi i la redacció dels resultats requeria temps, calia una avaluació operativa i àgil en aquest primer any d'execució. En aquesta línia, l'informe de resultats amb les propostes de millora es va entregar el 20 de febrer de 2014; per disposar de suficient temps per efectuar els canvis pertinents en el programa de cara als cicles que s'iniciessin en el curs 2014.

Aquesta decisió, si bé no ha influenciat en els resultats de les tècniques d'investigació qualitatives, sí que ho fa directament en la metodologia quantitativa. Atès que en el moment de redactar l'informe no es disposava de la informació de tots els cicles, l'avaluació quantitativa del programa a càrrec de la Fundació Jaume Bofill es va fixar prenent les dades relatives a l'eix d'implementació i les dades recollides als qüestionaris fins a data 20 de desembre de 2013. Això significa que només es van tenir en compte les dades recollides fins aquesta data. Cal dir, no obstant això, que la informació resultant de la metodologia quantitativa va proporcionar dades rellevants, representatives i suficients per avaluar el programa, observar tendències i fer les propostes de millora adients.

3 I ara, apostem en positiu?
Reflexions sobre aspectes clau
per dissenyar programes de criança
responsiva

Sílvia Blanch Gelabert i Gemma Badia Muniente

PER REFLEXIONAR-HI...

El programa Créixer en família és una aposta per al reconeixement dels drets dels infants i adolescents que deriva, per extensió, en el reconeixement de la complexitat i la responsabilitat de l'exercici parental. Per això, és de vital importància dotar les mares i els pares de recursos i espais per a la reflexió i la interiorització de models de socialització positiva que els permetin créixer com a família en un context saludable i de benestar.

Tal com hem vist a la primera part del llibre, hi ha moltes iniciatives arreu del món que treballen per afavorir la criança positiva, i Créixer en família hi té el seu encaix, essent el més destacable el seu caràcter universal, participatiu, capaç de fer aflorar el saber de les famílies i així afavorir el desenvolupament i l'aprenentatge a diferents nivells. Tant les persones dinamitzadores com els pares i les mares o els fills i les filles aprenen els uns dels altres de manera multidireccional, en condicions d'equitat i respecte. D'aquesta manera tothom se'n beneficia.

A més, la Generalitat de Catalunya (de la mà de la Fundació Jaume Bofill) ha volgut anar més enllà, apostant per una avaluació del programa multinivell, procedimentada i de caràcter tant qualitatiu com quantitatiu, que ha permès conèixer amb profunditat els efectes del programa, pel que fa a l'impacte, la qualitat i l'abast, l'eficàcia i l'efi-

ciència. I això s'ha de valorar, ja que malauradament no és habitual realitzar avaluacions integrals i rigoroses d'aquest tipus.

D'altra banda, s'afegeix la voluntat de compartir el coneixement generat sense límits ni restriccions. I això no només es limita a la publicació de l'avaluació, sinó que també es trasllada en la publicació via web de tot el material pedagògic creat especialment per aquest programa. Perquè només quan es deixa fluir el coneixement podem aprendre entre tots les bones praxis i els aspectes que cal millorar. D'aquesta manera, altres territoris i altres agents podran conèixer i extrapolar allò que funciona i es faran avançar amb èxit les polítiques d'intervenció educativa i familiar.

Desenvolupar un programa de suport a les famílies per a l'exercici d'una parentalitat positiva, retre comptes dels resultats i avançar en les millores pertinents, és, doncs, una aposta clara i decidida de la Generalitat de Catalunya que neix amb la voluntat d'esdevenir una peça clau i estratègica en l'engranatge de les polítiques familiars.

És en aquesta línia en la qual cal continuar. Dissenyant accions d'aprenentatge, debats, materials educatius o audiovisuals per incitar a la reflexió parental compartida i acompanyada. Rescatant bones praxis i apostant pel disseny i implantació de projectes innovadors amb valor afegit.

Des d'aquesta perspectiva, no només s'ha de treballar des dels diferents nivells de l'administració pública, sinó que també ho han de fer les entitats socials que treballen amb famílies. Recordem, doncs, la importància del treball en xarxa, fer actuacions conjuntes i coordinades des de qualsevol àmbit públic i privat: escoles, instituts, esplais, centres d'atenció sanitària, EAPS, CDIAPS, CRP, centres oberts...

Els programes que es desenvolupin han d'oferir orientació i assessorament, recursos psicosocials i educatius als pares i les mares, creant

espais de diàleg i d'aprenentatge que repercutixin positivament en la creació d'un entorn familiar adequat en què:

- s'estableixin relacions de qualitat, sanes i satisfactòries, d'aprenentatge mutu,
- es reconeguïn les pròpies capacitats parentals,
- es gaudeixi de l'exercici parental,
- es construeixin vincles afectius sòlids des del respecte i la comprensió,
- es transmeti l'estima des d'un exercici de la responsabilitat en l'establiment de normes i límits pactats,
- es respecti l'autonomia i el procés de creixement personal dels fills i de les filles i,
- s'enforteixi la xarxa social i afectiva de les famílies.

Perquè a ser mare i pare se n'aprèn, a base d'encerts i d'errades, i és un aprenentatge al llarg de tota la vida que no s'hauria de fer en soledat, de manera aïllada. S'ha de fer xarxa i tothom s'hi ha de coresponsabilitzar. També tots aquells agents socialitzadors que influeixen en la vida dels infants i adolescents; és a dir, entorn familiar, educatiu, de lleure... Tothom hi està convidat, no com a mer espectador sinó com a part activa en el procés de socialització, i així entre tots podem contribuir al ple desenvolupament dels infants i adolescents.

Depèn de la implicació dels pares i de les mares, i de tots els agents socials, polítics i educatius, que intervencions com les que aquí s'han exposat tinguin més èxit encara i es puguin enfortir i recolzar al màxim l'exercici parental en positiu, la criança responsiva, perquè això no només repercutirà en la millora del benestar de les famílies, sinó que, per extensió, farà avançar qualitativament la nostra societat.

(A l'hora d'educar els fills) Potser et penses que tens un problema molt gran, molt gran i després veus que aquell problema el té tothom. Cadascú potser disfressat d'una altra manera, però al final és el mateix.

No? I doncs... que tot té solució i que és qüestió de paciència i de tenir confiança en un mateix. (Participant del grup de discussió 1, avaluació Crèixer en família).

M'ha ajudat moltíssim el curs per tenir confiança, per veure que a vegades no és que estigui bé o malament (com eduques el teu fill o a la teva filla), sinó analitzar la situació, pensar abans de fer o abans de dir... i ser sobretot més conscient de cada cosa. Perdre la por. (Participant del grup de discussió 1, avaluació Crèixer en família).

INFORMES BREUS

- 1 **Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003**
Ferran Ferrer (dir.), Gerard Ferrer i José Luis Castel
- 2 **El paper crucial del professorat. Atraure, preparar i mantenir professors de qualitat**
OCDE. Polítiques d'Educació i de Formació
- 3 **El procés de normalització d'estrangers 2005. Balanç i perspectives**
Maria Helena Bedoya Muriel i Eduard Solé Alamarja
- 4 **Itineraris de formació i inserció laboral dels joves a Catalunya**
Rafael Merino i Maribel García
- 5 **Els imams de Catalunya: rols, expectatives i propostes de formació**
Jordi Moreras
- 6 **Sisena hora: una oportunitat o una dificultat per avançar?**
Joaquín Garín, Isabel Sánchez i Jesús Viñas
- 7 **Joves i política**
Núria Valls i Andrea Borison
- 8 **Els sistemes educatius als països d'origen de l'alumnat immigrant. Una aproximació**
Miquel Àngel Alegre, Ricard Benito i Sheila González
- 9 **Els plans educatius d'entorn: debats, balanç i reptes**
Miquel Àngel Alegre i Jordi Collet
- 10 **Formació i professionalització del professorat de secundària a Catalunya**
Gemma Tribó
- 11 **La desafecció política a Catalunya. Una mirada qualitativa**
Ismael Blanco i Pau Mas
- 12 **Històries d'immigració: la comprensió dels patrons de rendiment escolar dels joves immigrants nousvinguts**
Carola Suárez-Orozco i Marcelo Suárez-Orozco
- 13 **L'educació catalana a la premsa**
Jaume Carbonell i Sebarroja i Antoni Tort i Bardolet
- 14 **Simbologies en l'espai públic. Els debats sobre l'ús del hijab a Europa**
Jordi Moreras
- 15 **Actituds, comportament polític i xarxes organitzatives dels immigrants a la ciutat de Barcelona**
Laura Morales i Eva Anduiza (directores), Laia Jorba, Josep San Martin i Amparo González
- 16 **Les responsabilitats legals en les activitats educatives realitzades més enllà del temps lectiu**
Neus Soriano, Ramon Plandiura i Eva Izquierdo
- 17 **El salari de reserva de les dones desocupades a Catalunya**
Dídac Queralt Jiménez
- 18 **Models educatius familiars a Catalunya**
Javier Elzo Imaz (coordinador), María Teresa Laespada Martínez i Ana Martínez Pampliega
- 19 **L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil**
Mireia Civís i Zaragoza, Jordi Riera i Romaní, Annabel Fontanet i Caparrós i Elena S. Ojando i Pons
- 20 **Les persones en situació de sense llar de Barcelona: perfils, estat de salut i atenció sanitària**
Joan Uribe i Sara Alonso
- 21 **Crònica de la Llei d'Educació de Catalunya**
Ramon Farré Roure

- 22 De l'acollida a la ciutadania: la formació de la població adulta immigrada
Xavier Aranda, Miquel Casanovas, Alfons Formariz (coordinador) i Pep Vidal
- 23 El reagrupament familiar a Catalunya, una aproximació qualitativa
Rosalina Alcalde, Andreu Domingo, Diana López, Jordi Bayona i Amparo González
- 24 Trajectòries sociolaborals de la població immigrada. Factors explicatius
Sarai Samper, Raquel Moreno (D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials)
- 25 L'opinió dels catalans sobre la immigració
Mónica Méndez Lago
- 26 Continuar o abandonar. L'alumnat estranger a l'educació secundària
Carles Serra i Josep Miquel Palaudàrias
- 27 Impacte de la crisi econòmica en la immigració internacional a Catalunya l'any 2008
Andreu Domingo i Albert Sabater
- 28 De l'aula d'acollida a l'aula ordinària. Orientacions per a la transició
Rícard Benito Pérez i Sheila González Motos
- 29 Educació i ascens social a Catalunya
Xavier Martínez Celorrio i Antoni Marín Saldo
- 30 Mercat de treball i polítiques actives d'ocupació
María Caprile Elola-Olaso i Jordi Potrony Hernando
- 31 Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives
IPA Espanya, Associació Internacional pel Dret dels Infants a Jugar
Imma Marín (directora), Cris Molins, Maite Martínez, Esther Hierro i Xavier Aragay
- 32 Canvis a curt termini en la identificació nacional a Catalunya
María José Hierro Hernández
- 33 Les llengües a Catalunya, 2001-2005
Albert Fabà i Mireia Llaberia
- 34 Conciliar per educar
Esther Sánchez Torres. Amb les aportacions de Cristina Brullet, Dolors Comas
d'Argemir, Miquel Martínez i Sara Pons
- 35 Famílies, escola i èxit. Millorar els vincles per millorar els resultats
Jordi Collet i Antoni Tort (coordinadors)
- 36 Nous comportaments residencials a les llars catalanes
Cristina López Villanueva
- 37 Competències lectores i èxit escolar
Aurora Rincón Bonet
- 38 Les escoles *magnet*. Una aposta per l'excel·lència i l'equitat
Aina Tarabini (coordinadora)
- 39 Educació avui. Indicadors i propostes de l'Anuari 201
Bernat Albaigés i Miquel Martínez
- 40 A les tres a casa? L'impacte social i educatiu de la jornada escolar contínua
Elena Sintes Pascual
- 41 Crisi, desigualtats i benestar vulnerable. Anàlisi longitudinal del PaD (2003-2009)
Xavier Martínez Celorrio i Antoni Marín Saldo
- 42 Educació, competències i mercat de treball. Els reptes de Catalunya a partir
de l'estratègia de l'OCDE
Queralt Capsada (coordinadora), Kathrin Hoeckel i Luis Ortiz
- 43 Esport i valors. Avaluació del programa FutbolNet a Catalunya, 2012-2013
Albert Julià Cano i Maria Prat Grau
- 44 Més que un gra de sorra. Les Associacions de Mares i Pares d'Alumnes (AMPA) a
Catalunya
Marta Comas (directora), Sandra Escapa, Carlos Abellán i Ana Alcantud
- 45 L'agenda de la política educativa a Catalunya: una anàlisi de les opcions de govern
(2011-2013)
Xavier Bonal i Antoni Verger

- 46 **Liderar per aprendre. Del diàleg entre la recerca i la pràctica**
David Istance, Louise Stoll, Anna Jolonch, Màrius Martínez i Joan Badia
- 47 **Educació avui. Indicadors i propostes de l'Anuari 2013**
Bernat Albaigés Blasi i Miquel Martínez Martín
- 48 **Consells escolars i participació de les famílies a l'escola. Una lectura marcada per la LOMCE**
Marta Comas Sàbat (directora), Carlos Abellán Cano i Ramon Plandiura Vilacís
- 49 **Com participen mares i pares a l'escola? Diversitat familiar i d'implicació en educació**
Marta Comas Sàbat (directora), Sandra Escapa Solanas i Carlos Abellán Cano
- 50 **Polítiques educatives locals. El paper dels municipis en el nou context competencial i econòmic**
Florencia Kliczkowski (coordinadora), Bernat Albaigés Blasi i Ramon Plandiura Vilacís
- 51 **Llibre Blanc de la participació de les famílies a l'escola**
Marta Comas Sàbat (directora), Carlos Abellán Cano, Ana Alcantud Torrent i Sandra Escapa Solanas
- 52 **Nous lideratges en moments de canvi. Reflexions sobre lideratge i transformació social**
Marc Parés, Carola Castellà, Joan Subirats (coordinadors)
- 53 **Com les notes i el rendiment escolar condicionen les expectatives de l'alumnat**
Queralta Capsada (coordinadora), Alba Castejón, Guillermo Montt, Aina Tarabini, Adrián Zancejo
- 54 **Un model de formació professional dual per Catalunya? Reptes en el disseny i implementació de la reforma**
Òscar Valiente (coordinador), Rosario Scandurra, Adrián Zancajo i Chris Brown
- 55 **L'avaluació de l'educació als països de l'OCDE. Reptes per a Catalunya**
Miquel Àngel Alegre (coordinador), Paulo Santiago i Eugeni Garcia Alegre
- 56 **Després de l'ESO què puc fer? Diagnosi i propostes de 12 a 16 anys**
Màrius Martínez i Laura Arnau

Tothom vol ser un bon pare o una bona mare per als seus fills i filles. No obstant això, tot i que esdevenir pares és una experiència gratificant i positiva, també pot ser una font de preocupació i de desconcert davant la gran responsabilitat que suposa educar els infants.

En aquest treball reflexionem sobre com els programes de criança positiva poden crear les condicions necessàries perquè les famílies aprenguin a educar en positiu i analitzem, com a pràctica significativa al context català, el programa Créixer en família.

Informes breus **#57**

A criar fills se n'aprèn?

**Una anàlisi de programes que enforceixen
les capacitats parentals**

Sílvia Blanch Gelabert
Gemma Badia Muniente

ISBN: 978-84-944046-0-3

9 788494 404603